

KATEDRA

Cena 2 EUR

Številka 7/8 · Letnik 4 · Julij/Avgust 2009

Intervju:

**Dr. Igor Pribac
Dr. Dragan Potočnik**

Igor Mekina:

Za začasno trajno rešitev

Tomo Križnar:

Spomini na prihodnost

Laži politikov

9 770022 929009

Nacionalni radijski program v treh jezikih

RADIO Si

Radio Slovenia International

for you

**Svež, drugačen in
poln najboljše glasbe!**

www.radiosi.eu

Tolpa bumov

Radio Študent
od leta 1969

TOLPA!
SEDEM JE!

MIRKO,
ZAČENJA SE!
PRIDI GORI!

RADIO
ŠTUDENT
FM89,3

TOLPA BUMOV VSAK DAN OB 19:00, PONOVI TEV PA TEDEN KASNEJE MALO PO POLNOČI NA 89,3 MHz IN www.radiostudent.si

UNIVERZA V MARIBORU

ŠTUDENTSKI SVET

www.studentskismet.uni-mb.si

ŠTUDENTOM
PRIJAZNEJŠA
UNIVERZA

PRAVA STRAN

www.studentskismet.uni-mb.si

DRŽAVLJANSKA VZGOJA 8

Aktivno državljanstvo ne bo vzniknilo, če bodo nekateri igralci prve lige svoj klub poimenovali ZARES, temveč ko bo večina državljanov zares sposobna biti politično aktivna. O državi aktivnih državljanov bomo lahko govorili, ko bodo ti državljanji zamahnili z roko nad, na primer, sporom med S. Hribar in J. Janšo.

ZAPISI IZ MRTVEGA DOMA 14

Laž je metafizično prvobitnejša, močnejša in atraktivnejša od resnice, človeški intelekt je tako rekoč genetsko predeterminiran za neresnico; rojen je iz potrebe po obstanku, in to v glavnem s prevaro, manipulacijo, zaslepljevanjem, zavajanjem na kriva pota, hlinjenjem, jezikovnim in pojmovnim preigravanjem.

FINANČNA ETIKA 20

Afera Ultra – Golobič ni nedolžna afeta. Pozornost javnosti je bila namerno preusmerjena na politično-strankarski parket, da bi prikriji pravo »naravo« afere. Vprašanje javnosti bi moralo biti: Koliko davka zaradi davčnih oaz, v katerih imajo račune državljanji in slovenska podjetja, nikoli »ne vidi« državne blagajne?

MEDSOSEDSKI ODNOSI 22

S tem bi Slovenija dobila "mediacijo", Hrvaška pa bi vendarle dosegla napotitev mejnega vprašanja v tako zaželeni "Haag". Obe strani bi se lahko pohvalili z uspehom. Nihče ne bi izgubil. Slovenija ne bi prelomila obljub, ki jih je v njenem imenu dal Janša 26. avgusta leta 2007 na Bledu.

INTERVJU 24

Odnos mladih do islamske republike je kljub zahtevam po spremembah še vedno pozitiven. Ne zahtevajo radikalnih sprememb. Iz njihovih zahtev kipi hrepenenje po povsem samoumevnih vsakdanjostih. Po sproščnem sprehodu zaljubljenec z roko v roki, po želji, da se dekleta oblečejo sproščeno. Brez rute, v pisano krilo.

MOČ LJUDSTVA 26

Česa takega Iran ni videl že od islamske revolucije 1979. Protestniki v naelektrani atmosferi z mešanico navdušenja in strahu vpijejo celo ista gesla kot pred 30 leti. Oblasti se zato bojijo, da utegnejo družbene frustracije pripeljati do nove revolucije. Prvič jih je resnično strah.

KRASNI NOVI SVET 29

In res: Obama se je po izvolitvi »izkazal« kot človek, ki ne izpolnjuje svojih obljub. Še več: marsikomu se kaže tudi kot človek kontinuitete, celo kot lutka korporativne elite, ki v resnici vlada v ZDA in tudi odloča, kdo bo njen predsednik. A najprej k njegovim neizpolnjenim obljubam.

KULTURNA POLITIKA 36

Na lokalni ravni se zelo hitro razkriva (strankarsko) delovanje kulturne (ne)politike našega mesta. Vse skupaj se je pričelo s Pekarno in s krapenjem izjemne izgube Glasbenega poletja, pokrpanega z lokalnimi oziroma še ne pridobljenimi evropskimi sredstvi, namenjeni evropski kulturni prestolnici.

PROMETEJEV DNEVNIK 6

Golobič je lagal. Lahko debatiramo o velikosti in pomembnosti te laži in jo relativiziramo s tem, ko jo primerjamo z lažmi Janeza Janše, a vseeno dejstvo, da je Golobič lagal, ostaja. Afera je dobila nove dimenzije s tem, ko je Golobič grozil novinarjem, naj si ne drznejo objaviti teh informacij, in mediji so mu vrnilo milo za drago.

INTERVJU 10

Naj poudarim, da Golobičeva laž ni bila takšna, da bi jo lahko kazensko sankcionirali. Sankcija, ki jo Golobič v teh dneh že dobiva, je neformalne narave in se kaže v zmanjšanju podpore njemu osebno, njegovi stranki in koaliciji vladnih strank. Če je do zdaj politiko jemal zares, to očitno ni bilo dovolj resno. Odslej jo bo moral jemati ultrazares.

Naslovnica: Jernej Žumer

kolo fon

SLOVENSKI AKADEMSKI IN ŠTUDENTSKI ČASOPIS

KATEDRA**Založnik in izdajatelj**

Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškov trg 15, 2000 Maribor

Zakoniti zastopnikDr. Peter Vrtič
peter.vrtic@katedra-on.net**Uredništvo**GSM: 031 731 192
info@katedra-on.net
www.katedra-on.net**Odgovorni urednik**Damir Mlakar
damir.mlakar@katedra-on.net**Glavni urednik**Aleš Kustec
ales.kustec@katedra-on.net**Izvršna urednica**Daša Purgaj
dasa.purgaj@katedra-on.net**Oblikovanje in prelom**

Denis Kebler

Sodelavci

Dr. Vesna Vuk Godina, Dr. Boris Vežjak, Andrej Adam, Dr. Samir Osmančević, Mag. Gorazd Kovačič, Dario Svetelj, Januš Rasiewicz, Samo Bohak, Simon Rajbar, Maja Kaučič, Rok Kralj, Matej Klarič, Jasmina Antonijevič, Kristjan Jejčič, Milan Lazarevič, Monika Horvat, Sara Pokeržnik, Aljaž Selinšek, Gregor Lozar, Igor Bašin, Franja Pižmoht, Boris Strmšek, Matjaž Germ, Gregor Kuhar Almir Čatovič, Karolina Babič, Miha Andrič, Lili Mihajlovič, Jasmina Zvoršek in Anej Korsika.

Karikature

Jernej Žumer, Urška Babuder

Lektoriranje

Barbara Ojsteršek in Tina Sovič

MarketingBojan Horvat
GSM: 041 980 903
E-mail: info@katedra-on.net**Naklada: 8.000 izvodov**

Prispevki avtorjev vedno ne odražajo stališč uredništva. Slovenski akademski in študentski časopis KATEDRA je vpisan v razvid medijev pri Ministrstvu za kulturo pod zaporedno številko 1027. Katedra je sofinancirana s strani Študentskega sveta Univerze v Mariboru in Ministrstva za Kulturo RS

Zares stara politika

Še vedno odmeva Golobičeva laž, s katero je zamolčal svoje premoženje. Zanj se je, sicer malo vzvišeno, rahlo nespretno, a vendarle, opravičil. To je bilo prvo takšno opravičilo v slovenski politiki, kar bo zagotovo pomagalo dvigniti raven politične kulture. Opozicija je vneto ponavljala, da bi omenjeni gospod moral odstopiti s položaja ministra in se celo posloviti od politike. Vsekakor bi zanje politični svet brez Golobiča bil lažji. Spomnimo se samo zadnjih sočenj pred parlamentarnimi volitvami. Pred kom je Janša tedaj najbolj trepetal? Pred neodločnim, sicer rahlo bolnim Pahorjem? Ne, Golobič je bil tisti, ki je Janši, če si jih s svojim ravnanjem ni sam, jemal glasove volivcev. Zagotovo je poziv Golobiču, naj zapusti politiko, pretiran. Ta je sicer storil moralni, ne pa tudi pravni prekršek. Opeharil je ljudstvo oziroma volivce, države neposredno pač ne. Pri tem ne smemo imeti iluzij. Čeprav je Ultra res bila velikokrat na tapeti Janševoga tabora, in to prav zaradi Golobiča, ta ni lagal zaradi zaščite podjetja, temveč zaradi politične podpore Zaresu. Če bi pred volitvami povedal natančen podatek o svojem premoženju in o tem, da je podjetje, katerega desetodstotni lastnik je sam, nameščeno v poštnem nabiralniku v prelepi nizozemski davčni oazi, bi zgodbo nove po-

litike bilo veliko težje predstaviti (prodati) slovenskim volivcem. Mnogi opravičujejo Golobičevo vztrajanje na ministrskem stolčku z razlago, da so še večji »lažnivi pokvarjenci« na desnici. Ti nikakor niso nedolžni, daleč od tega. Vendar ali s tem leвица ne privoli v isto politično igro, kot jo uporablja desnica? Razlika med njima je velikokrat le v tem, da se desnica ne sramuje svojih dejanj in jih zato ne skriva, medtem ko leвица isto počne bolj prikrito. Ko so omenjali, da je Golobič lagal samo enkrat, Janša pa večkrat, sem se vprašal, le kako vedo, da je lagal le enkrat. Morda je lagal večkrat, le da tega še ne vemo. Lepo je razvidna njihova slepa vera v politika. In ko je na začetku februarja Urad vlade RS za komuniciranje zbiral podatke o premoženju ministrov, so bili podatki o premoženju Golobiča spet pomanjkljivi. Malomarnost ali vnovična laž? Če me spomin ne vara, je Golobič po volitvah leta 2004 dejal, da je porazenec volitev, Rop, storil napako, ker ni odstopil s mesta predsednika LDS in tako obdržal politično kredibilnost za veliko vrnitev. Morda je sedaj Golobič storil napako, ker ni upošteval svojega nasveta in odstopil z ministrskega mesta, požrl svojo napako v poslanskih klopih kot predsednik Zaresa ter kot feniks vzniknil na naslednjih volitvah leta 2012. ■

Aleš Kustec

NASLEDNJA ŠTEVILKA KATEDRE IZIDE 9. SEPTEMBRA.

ZAKAJ BI JO ISKALI? NAJ ONA NAJDE VAŠ NABIRALNIK.

*Ime in priimek:

*Ulica in hišna številka:

*Poštna številka in kraj:

E-pošta:

Telefon:

Podatki označeni z * so obvezni. Za elektronsko izdajo obvezno izpolnite E-pošto.

Katedra izhaja drugo sredo v mesecu. Izpolnjeno naročilnico pošljite v kuverti na naslov založnika; Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškov trg 15, SI-2000 Maribor.

Splošni pogoji: Izvod časopisa se na naslov naročnika dostavi na dan izida. Rok za plačilo naročnine je najkasneje 14 dni po prejemu prve številke. Društvo študentov in podiplomcev Slovenije se zavezuje, da bo vse naročniške podatke varovalo v skladu z veljavnimi zakonskimi določili.

Naročam se na mesečni časopis Katedra.

TISKANA IZDAJA:

 Pol leta: 11€ Leto: 20€

ELEKTRONSKA IZDAJA:

 Pol leta: 7€ Leto: 12€

Ob predložitvi potrdila k naročilnici velja za brezposelne, upokojeince in študente 10% popust.

Poštnina in DDV sta vključena v ceno.

KATEDRA, MOČ BESED

Umazane roke goloba miru

Ne pričaj po krivem!
(osma božja zapoved)

Resnica je precenjena
(Paul Westerberg)

SAMO BOHAK

Umberto Eco nas v svojem članku Reflections on War (Razmislek o vojni) opozarja, da je glavna dolžnost intelektualca to, da kritizira svoje intelektualne sopotnike. Vlado Miheљjak mu v Mladini pritrjuje s tem, ko trdi, da se liberalnega intelektualca prepozna po tem, da sicer kritizira desne politike, v pravi užitek pa mu je kritika (njegovih) levičarjev, ko le-ti zagrešijo napako. V tem duhu bom nadaljeval tudi sam.

„Danes so dovoljene sanje“

Gregor Golobič nam je skupaj s svojo stranko Zares obljubljal novo, drugačno politiko. Tekmoval je proti močnejšemu nasprotniku, ki mu je marsikdo pripisoval zmago. Mnogi smo bili prepričani, da bo levica težko premagala desnico in da je Golobičev poskus sicer hvalevreden, a da bije boj brez upa na zmago. Čast in slavo tragičnemu junaku, a izid boja je bil že vnaprej določen. Golobič je zastavil svoje znanje, sposobnosti in najpomembnejše: svojo moralno integriteto. Ni imel madežev, kot vsi ostali politiki, in s spretno kampanjo mu je uspelo skupaj z levim trojčkom premagati Janšo. Tudi sam sem zares volil Zares. Levica se je združila in z Jankovičem na čelu dosegla nemogoče. Dozdevalo se nam je, da je zares nastopil čas nove politike.

„Jutri je nov dan“

Po začetni evforiji so se začela trenja znotraj koalicije. Golobič je relativno ostro nastopal in zahteval načelnost preostalih članov trojčka. Zares je celo večkrat bolj ali manj resno zagrozil z izstopom iz koalicije. Njegov predsednik se je ponovno pokazal v odpravi viteza na belem konju. Načelni vodja, ki poslušaja in v maniri odgovornega intelektualca vztrajno kritizira na-

pake, storjene znotraj svoje koalicije. Zdelo se je, da se je držal načel, omenjenih uvodom. Zato je bil vreden spoštovanja in podpore velikega dela liberalnih oziroma levičarskih intelektualcev. Njegova stranka je ponudila nekaj novih politik in bila borbo proti avtokratski zapuščini prejšnje vlade. Vendar se je polagoma izkazovalo, da slika ni tako rožnata, kot se na prvi pogled zdi. Za marsikoga niso bili mnogi ukrepi nove vlade dovolj temeljiti ali tako načelni, kot je bilo obljubljen. Počasi je levi vladi začela padati popularnost, tako med javnostjo kot med intelektualno srenjo. Kljub zavesti, da je politika umetnost kompromisa, se je mnogokomu zdelo, da se sprejema preveč kompromisov. A vse to se je še dalo nekako razumeti v kontekstu borbe proti „nevarnosti tiranije velikega vodje“. Morda Zares ne misli čisto resno, a zares mu je treba odpustiti.

„Enter sandman“

Dan D, oziroma dan, ko so umrle sanje, je prišel, ko je izbruhnila afera Ultra. Golobič je lagal. Lahko debatiramo o velikosti in pomembnosti te laži in jo relativiziramo s tem, ko jo primerjamo z lažmi Janeza Janše, a vseeno dejstvo, da je Golobič lagal, ostaja. Afera je dobila nove dimenzije s tem, ko je Golobič grozil novinarjem, naj si ne drznejo objaviti teh informacij, in mediji so mu vrnili milo za drago. Afera Ultra je zasenčila evropske volitve, ki jim Slovenci tako ali tako nismo pripisovali preveč pomena. Golobič je tukaj naredil večplastno napako. Če spregledamo ostale vidike, je bila napaka že taktična. Sicer pa se je sam izjasnil v izjavi za javnost, s tem ko je svoj „spodrsļljaj“ označil za napako in ne laž. Še ena napaka. Ali morda še ena laž?

Izguba nedolžnosti

S svojim dejanjem, kakorkoli ga že okarakteriziramo, je Golobič omajal svojo moralno integriteto in omadeževal svojo javno podobo. S tem, ko dejanja ni pravilno obžaloval, se klobčič še bolj zaplete. S svojo odločitvijo, da ostane na mestu in ne odstopi, je postavil

nove ali morda le nadaljeval stare standarde, ki jih je (vz)postavila prejšnja vlada. Ne nazadnje pa se sedaj na njem svetlika madež, ki ga bo opozicija osvetljevala ob vsaki priložnosti, in bo lahko v stilu „tu qoqe“ (tudi ti), morda s tehniko „primite tatu“, blokirala razpravo o vsakem vladnem predlogu. Ob tem se bo celo Pahor moral zamisliti in premisliti svojo vlogo mandatarja. V mladini lahko beremo tudi, da bi odstop Golobiču pravzaprav bolj koristil kot

škodil. Morda bi kratkoročno sicer izgubil, a dolgoročno bi s tem gradil na svojem največjem adutu: moralni integriteti. Vendar zaenkrat pustimo praktične premisleke boljše podkovanim strokovnjakom in se osredotočimo na problem, ki je v politični filozofiji znan kot problem umazanih rok.

Umazane roke

Izraz izhaja iz dela Jeana Paula Sartra Umazane roke, v katerem komunistični vodja Hoderer izreče

Golobič je lagal. Lahko debatiramo o velikosti in pomembnosti te laži in jo relativiziramo s tem, ko jo primerjamo z lažmi Janeza Janše, a vseeno dejstvo, da je Golobič lagal, ostaja.

naslednje besede: „Moje roke so umazane, vse do komolcev sem jih zaril v blato in kri, misliš, da lahko vladaš nedolžno?“ Sartre v tej drami slikovito oriše problem vladanja. (Zloglasni) Machiaveli v svojem delu Vladar poskuša princa naučiti, „kako ne biti dober“. Machiaveli meni, da mora dober politik postati slab, da se lahko kosa z drugimi, ki lažejo, kradejo, morda celo ubijajo. Politik mora prevzeti oblast, saj mu le to omogoča, da lahko potem sam dobro vlada. Filozof Michael Walzer se s to problematiko ukvarja v svojem članku The problem of dirty hands. Poglejmo si njegov primer.

Frank je dober in pošten politik, ki želi zmagati na volitvah, da lahko pomaga svoji skupnosti. Med volilno kampanjo k njemu pristopi pokvarjen poslovnež in mu predlaga, da mu v zameno za financiranje njegove volilne kampanje prepusti pogodbe za prenovo šole. Frank ve, da bo poslovnež delo opravil slabo in dal zaslužek v svoj žep. Če Frank te ponudbe ne sprejme, bo poslovnež odšel k tekmeču in financiral njegovo kampanjo. Frankov tekmeč je zelo slab, moralno pokvarjen človek, ki bo, če pride na oblast, zastopal le svoje interese in bo delal v škodo skupnosti. Verjetno bo lagal, goljufal, mor-

da celo ubijal. Kaj naj stori Frank? Naj sprejme ponudbo? Walzer odgovarja, da naj Frank ponudbo sprejme in da mora ob tem občutiti nelagodje, še več, peči ga mora vest in posameznik naj zaradi tega trpi v polni zavesti, da je naredil nekaj nemoralnega, naj prebdi neprespane noči. Kot Atlas mora nositi težo sveta na svojih ramenih. To je njegovo poslanstvo. Walzer seveda meni, da Franku zaupamo točno zato, ker se počuti krivega, ker ne more spati, ker ga muči vest. Po tem spoznamo, da je Frank dober človek. Naslika nam podoba „trpečega služabnika“, kot ga sam poimenuje. Služabnik, ki v službi ljudstva dela nemoralne stvari za naše dobro.

Kis Janos, nasprotnik komunističnega režima na Madžarskem in sodelavec prvega opozicijskega ilegalnega časopisa Beszél, trenutno profesor na srednjeevropski fakulteti v Budimpešti, se ne strinja z Walzerjevim pogledom na politiko. Sam je mnenja, da je takšna podoba trpečega politika romantični mit. Z njegovi besedami: „Politiki, kot jih poznamo, so redko tragični junaki. Nevarnost, s katero se soočajo, ni ta, da bi se strli pod občutki krivde, ampak da bi sčasoma izgubili občutek za moralno vprašljivost delovanja z umazanimi rokami.“ Ustreza podoba Golobiča bolj tragičnemu junaku ali preračunljive- mu politiku?

Podoba podobnosti

V zgoraj omenjenem primeru gre za vprašanje laži. Problem umazanih rok se lahko nanaša na veliko različnih primerov. Primer iz madžarske politike je levičarski premier Grcusany, ki je ljudem lagal glede proračuna, kar je privedlo do nasilnih protestov. V Angliji imamo primere, ko so si člani parlamenta z javnim denarjem privoščili zasebne usluge. Od kavic do dopustov v tujini. Več o tem bomo izvedeli, ko oziroma če bodo informacije o njihovih podvigih v celoti prišle pred oči javnosti. Prejšnji slovenski premier je nanizal zavidljivo število škandalov. Dejanski primeri ravnanja z umazanimi rokami se lahko med seboj razlikujejo, vendar je dilema v osnovi podobna. Smemo narediti nekaj slabega, da bi dosegli višje dobro? Ali cilj opravičuje sredstva in

če, do kakšne mere?

Če nadaljujemo v tej smeri, se nam začnejo postavljati vprašanja o razliki med javno in zasebno moralno in o moralni odgovornosti politikov, katero pa bomo tukaj zaradi pomanjkanja prostora pustili ob strani.

„Et tu Brute?“

Če preletimo odzive levih intelektualcev, lahko zasledimo, da so se mu večinoma vsi postavili v bran. Kot argumenta navajajo, da je tudi Janša lagal in počel hujše stvari in jih celo ni priznal. Golobič je svojo laž priznal, torej nimamo Golobiču kaj očitati. Večina argumentacije gre v tej smeri. Pragmatični odgovori pa se glasijo, da je Golobič sicer res naredi napako, a ga moramo podpreti, saj je Janša večja grožnja. Ko smo priča takim odgovorom, se nam odprejo tri dimenzije problema. Prva je moralna, druga politična in tretja pragmatična. Pod prvo točko se lahko vprašamo, ali morda z našim tihim odobravanjem ne izgubljammo na lastni moralni občutljivosti in s tem ogrožamo svojo integriteto. Pod drugo se je treba vprašati, ali Golobič s svojim dejanjem ne pošilja napačnih signalov drugim politikom. Njegovo dejanje ne obstaja v vakuumu, ampak bo veljalo kot napotilo, če ne kar standard v prihodnosti. Tretjič pa se je že taktično modro vprašati, če si s podpiranjem laži zabijamo še en žebelj v krsto morale oz. jo s tem nehote izganjamo iz politike.

Ptičja perspektiva

Problem, ki privre na dan ob priložnostih, kot je afera Golobič, pa je mnogo širši. Zastavlja se nam dilema, na katero morda ni jasnega odgovora, je pa pomembno, da si jo pogosto zastavljamo in se z njo mučimo kot Walzerjev trpeči služabnik. Kako daleč smo pripravljeni v imenu nujnosti popuščati pri standardih demokracije? Kdaj krilatica o najboljšem sistemu izmed najslabših izgubi svojo kredibilnost v luči erozije osnovnih standardov politične kulture? Odgovor na to vprašanje nam bo povedal, v kakšni družbi želimo živeti. Bomo resignirano odvrnili, da je treba osnovne standarde demokracije jemati „z rezervo“, ali bomo pripravljeni vzeti demokracijo zares?

Ne nazadnje pa se sedaj na njem svetlika madež, ki ga bo opozicija osvetljevala ob vsaki priložnosti, in bo lahko v stilu „tu qoqe“ (tudi ti), morda s tehniko „primite tatu“, blokirala razpravo o vsakem vladnem predlogu.

FOTO: Matic Štojs

Politika in laž

ANDREJ ADAM

Najprej o politiki. Prva stvar, na katero želim opozoriti, so ravni politike oziroma ravni političnega. Tako lahko ločimo politiko na visoki ravni in (nemara) politiko, ki se odvija na lokalni ravni, politiko, ki zadeva slehernika. Verjamem, da je ta ločitev nejasna, zato jo bom poskusil dodatno opredeliti. Če kaj, potem je politika na visoki ravni medijski konstrukt, gre torej za politiko, kot jo ustvarjajo vodilni mediji. Ker so v vodilnih medijih bolj ali manj prisotni vselej isti posamezniki (strankarski veljaki in komentatorji), bi lahko rekli tudi, da je politika na visoki ravni nekakšen svet zase – svet političnih in gospodarskih elit, ki jih spremljajo elitni intelektualci, komentatorji. Gre za svet osebnih povezav, zamer, afer, začasnih koalicij, začasnih smrtnih sovraštev, začasnih večnih prijateljstev, začasnih več-

nih vprašanj itd. Ta raven politike in njenih notranjih odnosov predstavlja – rečeno s športno prispodobno – nekakšno prvo ligo političnega, medtem ko je politika na lokalni ravni vedno in vselej le druga liga, politika obrobnežev, politika ljudi, ki jih nastopajoči v prvi ligi niti ne poznajo niti jih nočejo poznati itd. Realna težava te delitve je v tem, da se vse pomembnejše odločitve (o ekonomiji, zakonih, političnih vprašanjih, družbenih odnosih itd.) sprejemajo v prvi ligi, torej daleč proč od druge lige in potemtakem od ljudi. Vloga ljudi (in nastopajočih) v drugi

ligi je zgolj ta, da pridejo na volitve (ali pa še to ne, saj ni videti, da bi bili nastopajoči v prvi ligi, ko enkrat poskrbijo za svoj obstanek, zaskrbljeni zaradi tega dejstva) – njihove morebitne ideje ne zanimajo nikogar.

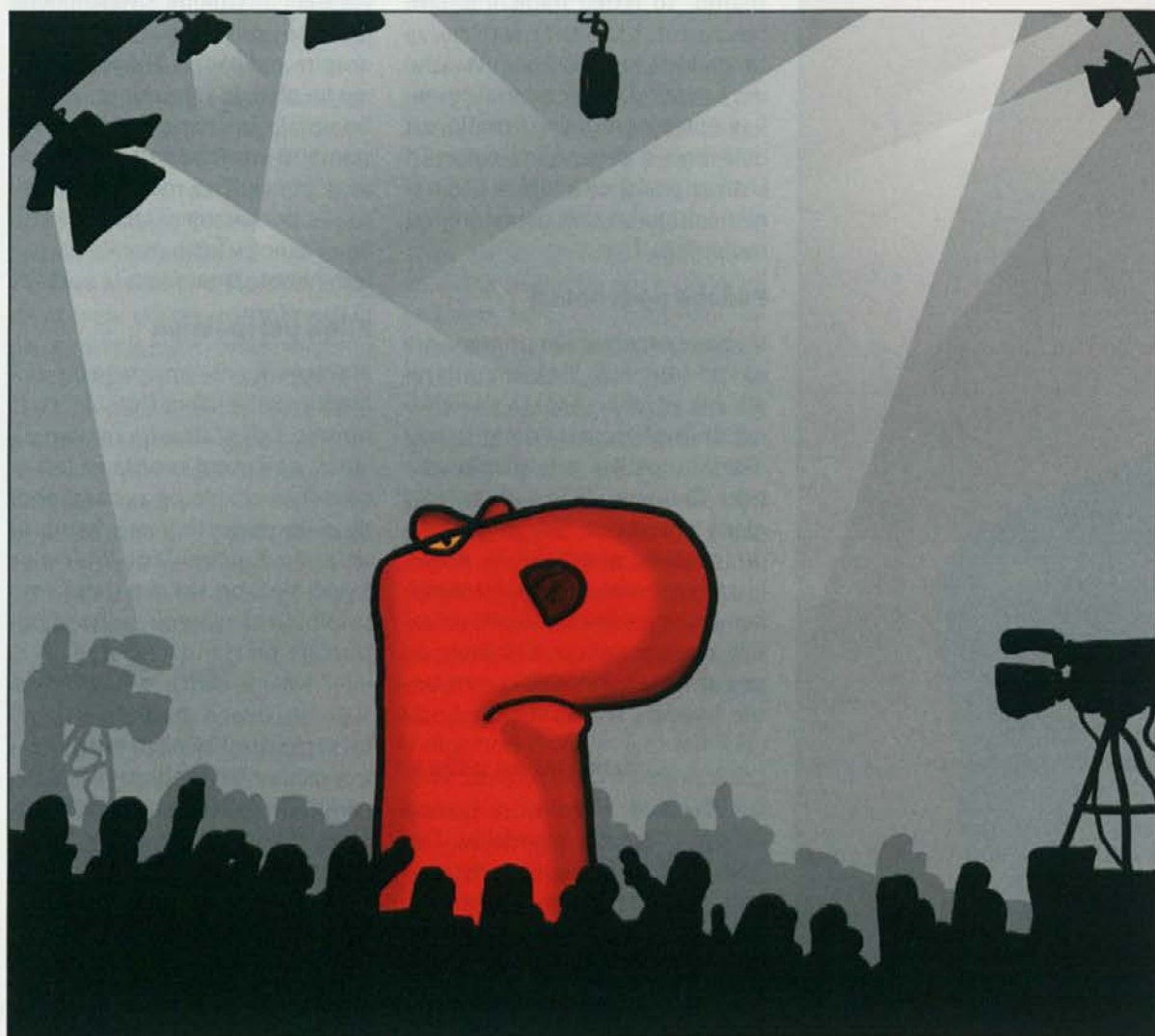
V čem je problem visoke politike, ni težko uvideti. Dejansko je zelo apolitična. Rečeno drugače – političnost te politike se izčrpa v ohranjanju prve lige kot prve lige. Ker bi politika – kot pravi že sama beseda – morala biti skrb za zadeve skupnosti in ker visoka politika skrbi zase, lahko izpeljemo, da se v življenju visoke politike odvija nekaj zelo ne-političnega oziroma a-političnega. Seveda, boste rekli, ta argument je slab, ker sploh ni res, da bi visoka politika skrbela samo zase. Kaj pa vsi programi, reševanja tekočih problemov, razprave o zakonih, ki zade-

vajo celotno skupnost, potem javne razprave itd.? Da, odgovarjam, toda razprave in odločitve o zadevah vseh potekajo na ravni sporov med elitami, nikakor pa ne moremo trditi, da o posameznih vidikih svojega življenja odločamo volivci neposredno. Sam ne vidim nikakršnih dokazov, da bi elite dejansko upoštevale rezultate sicer izjemno redkih javnih razprav o aktualnih problemih.

Toda, bi rekel kritik, s tem smo razpravo privedli do točke spora med posredno in neposredno demokracijo. To drži. Toda vsaka posredna demokracija, torej demokracija, ki jo v imenu vseh izvaja skupina posameznikov v prvi ligi, je legitimna (to je nemara najbolj tvegana trditev tega sestavka) zgolj in edino takrat, ko eksplicitno izvaja ukrepe, ki bi v dogledni prihodnosti vodili v neposredno demokracijo (oziroma do enakovrednega odločanja o skupnih zadevah predstavnikov vseh lig). Prav iz dejstva, ker predstavniki regionalnih lig in druge lige teh dejavnosti ne vidimo, ker ne opažamo nobenega truda, da bi v odločanje o skupnih zadevah bilo pritegnjeno vse več pripadnikov politične skupnosti, izpeljemo zgornjo tezo, da predstavniki prve lige ne izvajajo politike, temveč apolitiko.

Na tej točki bi kritik morda dejal, da se večina državlјanov žal ni sposobna udejestvovati v politiki. Nato bi naštel kopico dejstev, zaradi katerih so državlјani itak apolitični in niso vredni zaupanja. Na tej točki se s kritiko delno strinjam. Ne morem zanikati, da dandanes več ljudi odda glas v resničnostnih šovih kakor na volitvah (še posebno EU-volitvah). Toda, če je stanje trenutno takšno, to ne pomeni, da ga ni mogoče izboljšati (z ustreznimi vlaganji v javno šolstvo in zlasti v različne neformalne oblike izobraževanja, ki se jih loteva civilna družba). Prav na tej točki lahko opozorim, da se država, ta negotalka državlјanske zavesti o političnem, najbolj mačehovsko vede prav do subjektov (društev, zavodov, posameznikov, aktivistov), ki si najbolj iskreno prizadevajo za širjenje ideje aktivnega državlјanstva. Opozarjam tudi, da se iz sfere vsakdanje civilne družbe (druge lige itd.) umika vse več izobraženih posameznikov bodisi zara-

V čem je problem visoke politike, ni težko uvideti. Dejansko je zelo apolitična. Rečeno drugače – političnost te politike se izčrpa v ohranjanju prve lige kot prve lige.

di intelektualne upokojitve bodisi ker želijo prestopiti v prvo ligo. Pripadniki množic zato ostajamo nerazsvetljeni in neizobraženi in mislim, da ni prav, da se izobraženi, potem ko so se umaknili, na nas jezijo. To, na kar so lahko jezni, je zgolj praznina, ki so jo ustvarili s svojim umikom. Aktivno državljanstvo – nemara je to vsa poanta tega teksta – ne bo vzniknilo od zgoraj navzdol (iz prve lige v drugo in naprej), temveč po obratni poti. Aktivno državljanstvo ne bo vzniknilo, če bodo nekateri igralci prve lige svoj klub poimenovali ZARES, temveč ko bo večina državljanov zares sposobna biti politično aktivna. O državi aktivnih državljanov bomo lahko govorili, ko bodo ti državljani zamahnili z roko nad, na primer, sporom med S. Hribar in J. Janšo in se bodo raje ukvarjali s stvarmi, ki jih dejansko zadevajo. Za takšne državljane bo povsem nepomembno, kaj si misli J. Janša ali S. Hribar, saj njuno mišljenje o stvareh, ki ne zadevajo nikogar, razen morda profesionalne radovednosti antropologov, nanje ne bo moglo vplivati. Toda dokler nas bodo zapuščali najboljši in dokler bodo mediji napihovali nenehno iste, ekscesne, turbolentne, rumeno-rumene štorije igralcev iz prve lige, najbrž ne bo nič bolje. Posredna demokracija bo zgolj reproducirala samo sebe. Kar mora storiti država posredne demokracije, je po temtakem to, da čim več ljudi izobrazijo v aktivne državljane. Truditi se mora za evolucijo k neposredni demokraciji. Ljudem mora pokazati, da zgodbe iz prve lige niso njihove zgodbe. Ker državo vodijo igralci prve lige, je to težko uresničljivo. Tako tudi ni presenetljivo, če društva, zavodi, aktivisti in drugi posamezniki, ki bi radi oživili političnost lokalnih skupnosti, sosesk ipd., pri nas bolj ali manj životarijo. To, vidite, je tragično, saj s tem – kot družba – izgubimo kopicu izjemno kakovostnih idej in produktov, ki nastajajo v tej sferi. Danes nastavki neposredne demokracije izginjajo hitreje kakor ledeniki.

S tem pridemo do laži. Politika, ki se gre a-politiko, demokracija, v kateri ne moremo opazovati trajnega napredka (od posredne k vse bolj neposredni obliki), je nekakšna laž. Opravka imamo z lažno politiko in lažno demokracijo. ■

DR. Boris Vezjak

Pred kratkim sem na tem mestu že pisal o posebni priložnosti, s pomočjo katere najširša javnost znova odkriva pomen in težo moralnega ravnanja kot takega v družbeni sferi. Govorim o finančnem zlomu in gospodarski krizi, ki sta zavladata globalno.

Reinvenčija moralnosti

Za izvorni greh je bila promptno osumljena morala – kar se nam dogaja, so dejali, je delo moralne krize, moralna kriza je dejansko gospodarska, in obratno. Takrat, no, še zmeraj, so celo krivca zanjo iskali in našli v človeškem značaju. V pohlepu nekaterih posameznikov, so dejali. Kolikor vem, si niso premislili. Nakazano reinvenčijo morale znova kolektivno doživljamo, to pot le v Sloveniji. Oziroma nam je domač primer pač bližje. Slovenski narod je zajela množična histerija, takšna, da je znova prevetrila vsakodnevno recepcijo (ali percepcijo) politike in politikov. Zdi se, da smo ob aferi Ultra znova začeli odkrivati prav njo – moralo. Kot da je doslej nismo poznali ali vanjo verjeli. Minister Gregor Golobič je menda lagal, in to kot filozof. Zatajil je principe svoje stranke, nazadnje pa je skorajda izpadel kot majhen tajkun sredi vihravega antitajkunskega boja. Ne gre se slepiti: politična kultura bi velevala, da odstopi s položaja v vladi. Ker tega ni storil in ker je za svoj obstoj v njej iskal še dodatne moralne (!) razloge, je povzročil še močnejši plaz očitkov proti sebi. In še močnejšo reinvenčijo morale. Tako je videti, da se po vzniku afere Ultra v samostojni Sloveniji še nikoli nismo toliko pogovarjali o moralnosti politikov. A v tem tiči nerodnost – hipertrofija diskurza o morali je že po sebi simptomalna in vredna razmisleka, kaj neki nam skriva.

Moja poanta je torej obratna. Kot filozof sem vesel, če etiki in morali odmerjamo svoje mesto v družbi, še bolj bi bil, ko bi nas kdo povprašal za profesionalno mnenje. A naš primer ni tak. Kar bi želel izpostaviti kot zadrego, ne zadeva »končnega zadovoljstva« nad stanjem, temveč prej nasprotno. Reinvenčija morale, kot se je zgodila, se mi zdi sporna na podoben način, kot se mi je zdela že reinvenčija v primeru gospodarske krize. Kaj je razlog za moj dvom? Eno izmed možnih branj je naslednje: hipertrofija diskurza o morali je največkrat označena za moralizem. Ne preseneča, da se je minister Golobič tudi sam na neki točki začel braniti s tem protiočitkom – na delu so moralisti, je dejal. Poglejmo, če je takšen opis stanja stvari dober in resnično govorimo o nevarnosti moralizma. Kdo je natanko moralist? Tisti, ki ceneno moralizira, tj. razpreda o morali, ne da bi jo resno jemal. To je prva možnost. Druga je, da je moralist tisti, ki nenehno govori o morali, da bi zakril, da mu ta ne pomeni toliko, kot je nakazal v svojem govoru. To sta torej dve možni razlagi: moralist (v pejorativnem smislu) bodisi prikrija (moralo jemlje kot sredstvo za doseg nekega nemoralnega cilja). Kampak se obe branji ne izključujeta, druga je po svoje le nadgradnja prve in že vsebuje njen element. Čeprav je odveč ponoviti, naj to

venar storim: zdi se, da je Golobičevo odkrije »paradoksa« moralistov tu na mestu. Čeprav ni storil prav v svojem nepriznanju laži in je sploh storil napako, ker ni odstopil z mesta ministra, umestitev njegovega dejanja v širši kontekst nakaže relativizacijo njegovega početja. Če se nam je namreč ves čas dogajal epistemološki spregled (»Že ves čas živimo v laži,« opozarja denimo Spomenka Hribar), potem se nekako zdi, da je njegovo nemoralno dejanje relativno glede na nemoralno početje drugih. Z argumentom »tudi ti« (tu quoque) pa je kajpak vse narobe: to, da ravnamo nemoralno, ne more biti opravičljivo s prav takšnim (poprejšnjim) ravnanjem drugih. Na ta način nikoli ne bomo izstopili iz začaranega kroga in se povzpeli do točke, ko bi racionalno sledili etičnim ciljem. Ko torej Golobič govori o lažni morali drugih, ima prav in nima prav. Prav ima, ko jo vsebinsko detektira, nima pa prav, ker je izjava »subjektivizirana«. Ker je torej ne more izreči on, ker je nujno zdrsnil v logiko zmote »tudi ti«. In ko se je branil iz zagate z distinkcijo med »napako« in »lažjo«, je želel sebe oprati krivde skozi predpostavko, da »napako« ljudje nujno ne percipirajo kot moralni kiks. Češ da je storil nekaj, kar ni bila laž, kot smo duhovito brali v Diareji. Res ne. Bila je že druga (moralna) napaka. ■

Laži politikov in sistema

Dr. Igor Pribac predava socialno filozofijo in filozofijo zgodovine na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. V okviru sodobne politične filozofije ga zanimajo predvsem ideje pravičnosti, enakosti, svobode in tolerance v demokratičnih družbah. Kot podpornik univerzalnega temeljnega dohodka je uredil tudi prevod knjige Brezplačno kosilo za vse? z dodatnimi teksti slovenskih družboslovcev.

ALEŠ KUSTEC

Kako pomembno vlogo bi morala imeti morala v politiki?

Mogoče si je smiselno za začetek zastaviti vprašanje o odnosu med pravom in moralo. Pozitivno pravo je sistem, ki določa moralni minimum v družbi. Ker želi družba ta minimum zavarovati, vzpostavi sistem pravil, ki predvideva tudi sankcije za kršitelje. Običajno razumljena morala so pravila, ki vzpostavljajo zahtevnejši standard od pravnega, vendar so opremljena s šibkejšo sankcijo. V tem primeru gre za neformalne sankcije, tj. sankcije, ki jih določajo vse seznanjene osebe s svojimi reakcijami na nemoralno dejanje. Če so te negativne, je, ne glede na različnost njihovih oblik, njihovo jedro padec kredibilnosti osebe, ki je dojeta kot storilec nemoralnega dejanja.

Tako kot pravo in morala sta tudi politika in morala v nekem smislu neločljivi polji. V svetu pravnega varstva človekovih pravic in enakosti pred zakonom politiki in politikom ni dovoljeno narediti nič, kar ni dovoljeno narediti posamezniku. V svetu, v katerem so človekove pravice vrhovno načelo, se politik ne more sklicevati na nobeno višje načelo, v imenu katerega bi lahko potepal idejo človekovih pravic. Politika v ožjem smislu, politika kot svet strank, pa naj bi ponujala vizije zaželenega sveta, in poti, ki vodijo do tega sveta, ter hkrati poskrbeti, da družba res stopa po tej poti. Vendar je strank več in politični pluralizem pomeni, da je teh možnih idealnih svetov več. Ti ponujeni svetovi so med seboj v konkurenčnem odnosu in se v javnem soočanju potegujejo za soglasje volilnega telesa. Ta konkurenčni svet družbenih idealov torej navsezadnje temelji na različnosti osebnih moral, na moralnem pluralizmu. To pomeni tudi, da so politiki v širšem smislu moralisti. To so premise presoje moralnosti akterjev v svetu politike. Posledica teh premis je na primer, da se zaradi vre-

dnotnega oz. moralnega pluralizma nikoli ne strinjamo vsi o tem, kaj je tisto »več«, kar zahteva morala v primerjavi z zahtevami zakona. Na drugi strani pa je jasno, da je politik v resnih težavah, ko krši načela, za katera se javno zavzema.

Kako je z lažmi v politiki? Po Hanni Arendt je laž v politiki vedno veljala za dovoljeno sredstvo.

Laž ni vedno kršitev prava kot moralnega minimuma. Pravzaprav je to le redkokdaj, na primer ko lažemo na sodišču. Velik del zapovedi »ne laži« sodi v to, kar sem imenoval moralna sfera kot nadgradnja zakonske. Drugič, čeprav se velik del osebnih moral strinja, da je pravilo »ne laži« oz. resnicoljubnost vrednota, njeno mesto obravnavajo različno. Kršitev te zapovedi ni za vse morale enako absolutna v vseh primerih. Je, denimo, laž v silobranu nemoralna? Obstaja rek, da je politika umazana, ter prepričanje, da so politiki le trgovci s prepričanji ljudi. To je do neke mere res, vendar je res tudi nekaj drugega. Verjetno v političnem svetu teh laži ni nič več kot v poslovnem svetu v našem zasebnem življenju. Pogosto izhajamo iz predpostavke, da je resnica tisto, kar vsi ljudje vselej hočemo. Mislim, da je takšno izhodišče neresnično in naivno. Tu moramo ločiti normativno in opisno raven. Morda se lahko strinjamo, da bi moralo biti tako, vendar bi se morali strinjati tudi s tem, da nikakor ni vselej tako. V resnici je resnica lahko še kako nezaželena. Če jo doživljamo kot nevšečno, neskladno z našimi predstavami in pričakovanji, lahko poruši naše trdno zakoreninjeno prepričanje, ki so del naše identitete, kar za nas posledično pomeni psihične stroške, saj moramo zgraditi novo identiteto. Negativno spoznanje je rana, zadana našemu narcizmu. Ljudje smo velikokrat pripravljeni vztrajati v »laži«, ker je to

v skladu z nekaterimi našimi interesi. Bolnik npr. noče izvedeti za diagnozo, ker se je boji. Prav tako poznamo starše, ki nočejo opaziti, da je njihov otrok zavil na kriva pota, saj hočejo o njem (in o sebi) ohraniti pravljичno podobo. Radi imamo pravljice, radi imamo Hollywood. Prav zato, ker je prizadevanje za resnico razmeroma redka dobrina, neke vrste herojsko dejanje, cenimo tiste, ki si zanjo prizadevajo. Od politikov pričakujemo, da so takšni heroji vsaj glede uveljavljanja tistih vrednot, ki jih sami izpovedujejo. Kot rečeno, skoraj vse morale laž bolj ali manj obsojajo. Če jo izreče politik, je občutena kot večji greh, kakor če jo izreče nekdo, za katerega nimamo razlogov, da bi ga imeli za moralno osebo. Politikom v pravni državi nihče ne more dati pravice, da lažejo. Rečemo lahko kvečjemu, da jim jo lahko odpuščamo ali ne zamerimo preveč. Res pa je, da laž moralno ni enaka laži. Če politik laže v svoji zasebnosti, je to skoraj gotovo manj zavržno, kakor če laže javnosti, kot javna oseba. In če laže javnosti, na primer glede tega, kaj je jedel za kosilo, je to moralno manjši prekršek, kakor če laže glede svojega premoženja.

Kako pa bi sploh definirali laž? Rekli ste, da tudi med njimi obstajajo razlike.

Dobro vprašanje. Laž sama po sebi ni tako zelo enostavno določljiva. Imamo sicer laži, ki so zelo lahko določljive, ko je evidentno, da je nekdo lagal. Ne smemo pa pozabiti, da je poleg teh jasnih primerov laži veliko takih, kjer je sodba veliko bolj negotova. V vsakdanji govorici kot laž opredeljujemo govorna dejanja, ki dejansko niso vselej laži. V mislih imam neresnice, utaje, zmote, zavajanja, pretiravanja in olepševanja resnice. Vse te oznake so povezane s tem, o čemer me sprašujete, vendar so med njimi razlike. Neresnica ni nujno laž. Zakaj ne? Izhajam iz najbolj običajne opredelitve laži, po kateri je laž zgolj tista neresnica, ki jo nekdo izreče namenoma, zavedajoč se, da izreka neresnico. Če nekdo v trenutku, ko izreka nekaj neresničnega, misli, da govori resnico, to ni laž. Če iz nevednosti ali pomotoma nekdo reče nekaj, kar ni res, to ni laž. Laž je to, čemur je Avguštin rekel: »Imeti na ustih nekaj, kar nimamo v srcu.« Danes bi rekli, govoriti nekaj, kar je v na-

sprotju s tem, kar mislimo. Laž predpostavlja subjekt in govori o subjektivnem odnosu do lastnih izjav. Zato jo je pogosto težko dokazati, saj moramo, ko hočemo komu dokazati, da laže, dokazati, da je v trenutku, ko je izrekel neresnico, tudi sam vedel, da je to neresnica. Tudi utaja ni nujno laž. Če utajimo nekaj, kar vemo, ko smo o tem vprašani, je to laž. Če pa o tem nismo vprašani in tega ne povemo, potem je to zgolj utaja, ne pa laž. Hkrati se mi zdita zanimivi tudi kategoriji zavajanja in olepševanja resnice. Ti dve kategoriji označujeta sivo polje, kjer je laž težje določiti. Gre vsekakor tudi za področje, kjer se kaže spretnost politika oziroma vsakega javnega govornika. Olepševanje resnice in pretiravanje namreč nista nujno presojana kot nekaj nesprejemljivega. Nasprotno, zelo pogosto ju naslovniki cenijo. Nekdo lahko ponuja »isto resnico« v različnih »pakiranjih« z različno retoriko, ki je prirejena posebni priložnosti in nagovorjeni publiki. Smo pravzaprav že na področju, kjer resnica prehaja v neresnico. Zavajanje javnosti, poudarjanje nekega elementa, ki je morda v celotni zadevi nebitven in prikrivanje bistvenega momenta, je lahko presojeno kot neke vrste laganje. Ko govorimo o porumenelosti medijev, populizmu in demagogiji, govorimo o tovrstni sivi coni.

So katere laži v politiki lahko opravičljive? Platon v Državi npr. omenja plemenite laži.

Platon je eden od zagovornikov plemenite laži. Tudi Machiavelli zagovarja vladarjevo laž kot plemenito laž, izrečeno v imenu višjega cilja, ki je trdnost države. Vendar v današnjem svetu osnovni standard tega, kar lahko kdor koli – posameznik ali oblast – naredi komur koli, določajo človekove pravice. In te iste pravice določajo, da niti država ne more imeti nobenega drugega višjega cilja kakor človekove pravice. Zato plemenita laž na splošno ne more ponuditi pokritja za laži politikov, razen morda v resnično skrajnih primerih, ko bi bila, na primer, laž edino sredstvo, da rešimo svet pred uničenjem. Politik, ki je ujet na laži, je preprosto storil manjši ali večji moralni prekršek.

Kako ocenjujete ravnanje Gregorja Golobiča, ki je lagal in potemta-

kem storil moralni prekršek?

Golobič je v celotni zadevi storil kar nekaj dejanj, ki jih lahko presojava. Prvo dejanje je prikrivanje dela njegovega premoženja. To je bilo politično zelo nespametno. Za politika njegovega kova, ki se postavlja kot moralni prenovitelj političnega prostora v Sloveniji, je to bila velika napaka. To, da je z javnim priznanjem napake odladal do trenutka, ko je bil vanj skorajda prisiljen, je prav tako mogoče ocenjevati kot nespametno. Hkrati je treba ugotoviti tudi, da je javno opravičilo in obžalovanje, ki ga je vendarle izrekel, brez precedensa v slovenskem političnem prostoru. Kot edinemu slovenskemu politiku, ki je priznal moralno napako, mu je treba dati priznanje. Mislim pa, da je v teh javnih nastopih, ko se je opravičeval javnosti, storil še nekaj dodatnih napak. Tako se je zapletel z izjavo, da je izbral lažjo, ne težjo pot. Tudi izjava, ki so jo dali njegovi strankarski kolegi, da je hotel zaščititi interese podjetja, pri katerem je pred ponovnim vstopom v politiko deloval, je bila politično nespretna poteza. Kajti kaj naj si mislimo o politiku, ki bolj zavaruje zasebne interese nekega podjetja, če pa nastopa v politiki kot zastopnik javnega interesa? Torej je zato, da bi zavaroval interese podjetja, škodil ne samo sebi, ampak tudi stranki, koaliciji in slovenskemu političnemu razredu.

Kaj menite o predsednikovi izjavi, da si vsak zasluži drugo, a zadnjo priložnost?

Kljub kritikam, ki sem jih izrekel, podpiram Golobičevo vztrajanje v politiki. Strinjam se z njim, ko meni, da bi, če bi izstopil, vnovič naredil isto napako. Ne le, da bi pokopal sebe kot javno osebo v slovenskem prostoru, temveč bi se tudi odpovedal ciljem, ki jih je pred tem deklariral. Z vztrajanjem v politiki je sporočil, da še vedno vztraja pri istih idealih, ki jih je javno razlagal. Predsednikovo podporo Golobiču je mogoče razumeti kot podporo, ki jo damo skesancu, ki prizna napako. Naj poudarim, da Golobičeva laž ni bila takšna, da bi jo lahko kazensko sankcionirali. Sankcija, ki jo Golobič v teh dneh že dobiva, je neformalne narave in se kaže v zmanjšanju podpore njemu osebno, njegovi stranki in koaliciji vladnih strank. Če je do zdaj politiko jemal zares, to očitno ni bilo dovolj resno. Odslej jo bo moral jemati ultrazares.

Ampak ali ne bi bilo možno, da bi odstopil kot minister, zaradi če-

sar bi imel večji moralni kapital, in ostal predsednik stranke ter bi bil na ta način še vedno prisoten v politiki?

Lahko bi ponudil odstop z mesta ministra, lahko bi tudi odstopil s tega mesta. To bi bili dejanji moralne higiene. Odstop z mesta predsednika stranke, ki bi pomenil tudi odstop iz politike, pa bi bil moralni debakl. Če bi ponudil odstop z mesta ministra, bi na predsednika vlade še bolj, kot je to že storil, preložil breme odločitve o tem, ali naj ga zadrži v koaliciji. Predsedniku vlade je sicer še vedno ostala možnost, da ga zamenja, vendar ta te možnosti ni izkoristil.

Ali podpora Golobiču, da ostane minister, ne potrjuje teze, da so politični voditelji veliko bolj pomembni od same politike oz. programa stranke?

Liderji političnih strank so dejansko čedalje pomembnejši akterji v javnem prostoru. To dejstvo je eno od tistih, ki priča o ožanju slovenskega političnega prostora. V primerjavi z osamosvojitvenimi časi in s tistimi sredine devetdesetih let je danes manj strankarskih

predstavnikov, ki dobijo priložnost, da v javnosti zastopajo strankarske barve. Vse pogosteje to počne zgolj voditelj oziroma voditeljica stranke. Vsekakor gre za proces, ki ni samo slovenski in govori – če ga gledamo od zunaj – o personalizaciji strankarske politike. Res je tudi, da so programi strank vse manj pomembni in nimajo velike politične teže. Vendar to še vedno nikakor ne pomeni, da vstopamo v neki postideološki svet, kjer vrednot sploh ne bi bilo več oz. bi bile identične za vse stranke in bi se te razlikovale le po svoji večji ali manjši sposobnosti njihovega uveljavljanja.

Ali moralno lahko privolimo v argumentacijo, da je Golobič sicer izrekel laž, vendar ker drugi, omenjalo se je npr. Janšo, lažejo še bolj, je ta moralni prekršek manjši in morda celo opravičljiv?

Eno nemoralno dejanje ne more opravičiti drugega, vendar tega primera nikakor ne moremo izvzeti iz panorame preostalih primerov, ki smo jih doživeli v zadnjem času. Moralne presoje posameznega dejanja ob danih kriterijih ne morejo biti pravične, če niso

primerjalne. Laž sicer ostane laž, vendar imajo različne laži lahko različno moralno težo. In če bi ugotovili, da za enako pomembno laž zahtevamo večje sankcije, kakor v že videlih primerih, bi kršili načelo sorazmernosti prekrška in kazni. Omenjena je bila Janševa izjava, da ni prepisoval Tonyja Blaira, in Grimsova, da je zakon o RTV pisala skupina strokovnjakov, za katero se je kasneje izkazalo, da je obsegala samo njega samega. Nobeden od njiju se ni javno opravičil, še manj obžaloval svojega početja. Nobeden od njiju ni pokazal najmanjšega nagiba k temu, da bi zaradi tega odstopil. Prav SDS, ki ji pripadata Grims in Janša, je najglasnejša pri teh zahtevah. Je teža teh laži primerljiva? Mislim, da je. Če je Janša prepisoval Blairov govor, je s tem kršil tudi pravo intelektualne lastnine, kar je iztožljivo dejanje. Golobiču tega ne moremo očitati in v tem pogledu je prestopek Janše težji od Golobičevega. Če bi bil »zlopamtilo«, bi z brskanjem po obdobju nedoletnosti slovenske države gotovo našel še veliko podobnih laži – to bi bila sijanja naloga za diplomu iz politologije ali politične antropologije. Čeprav nisem posebno dobrega spomina, pa lahko dodam še nekaj. Morda se takšnih eklatantnih laži iz otroškega obdobja slovenske države ne spomnimo tudi zato, ker je bila tedaj javnost bolj naivna in je politikom bolj verjela na besedo, novinarji pa bolj blagohotni do junakov osamosvojitve in jih niso lovili na laži. Letvica standardov politične morale se nedvomno viša in k temu bo nedvomno pripomogla tudi razprava ob primeru Golobič, ki je ne bi bilo, če bi enostavno odstopil. Paradoks je, da je Golobič s svojim dvojnimi dejanjem, obžalovanjem in vztrajanjem v politiki, za višanje politične cene nemoralnega ravnanja morda naredil več, kakor če bi se po aferi umaknil v zasebnost. Vsekakor sem mnenja, da njegov obstanek na položaju ministra ne znižuje dosedanjih moralnih standardov v slovenski politiki.

Obstajajo še druge logike, ki razširjajo perspektivo presoje Golobičeve laži. V javnem prostoru je izrečenih veliko trditev, za katere sicer ne moremo dokazati, da so laži, vendar so zelo sumljive, če jih pogledamo za nazaj. Tako npr. politiki pred volitvami napihujejo svoja volilna pričakovanja. Nihče jim ne more nikoli dokazati, da so to laži, čeprav so ta pričakovanja ocenjena kot zelo nerealna. To počnejo zato, da bi svoje volilno telo spodbudili k odhodu na volišče in dejansko dosegli boljši volilni rezultat. Podobno je

Kajti kaj naj si mislimo o politiku, ki bolj zavaruje zasebne interese nekega podjetja, če pa nastopa v politiki kot zastopnik javnega interesa?

prejšnja oblast pred volitvami govorila, da nas kriza ne bo močno prizadela, ker ima Slovenija trdno gospodarstvo. Vendar so se te napovedi izkazale za neresnične. Če so bile izrečene v dobri veri, so jih izrekli butci, v nasprotnem primeru so to bile verjetno laži. Naslednji primer so napovedi ekonomistov in borznih analitikov o svetovnem gospodarstvu. Še nekaj mesecev pred krizo ni bilo glasov, ki bi odločno govorili, da prihaja kriza. Nasprotno, spodbujali so potrošnjo in vlaganje v borzne papirje. Upravičeno lahko domnevamo, da je vsaj del njih govoril nekaj, v kar ni verjel, ker je bilo to skladno z njegovimi interesi. Obstajajo torej širše laži, ki ostajajo nedektirane. Zelo jasno vidimo individualno laž, kakršna je Golobičeva. Izgublamo pa vpogled v laži, ki so manj evidentne in težko dokazljive, po svojih učinkih pa so neprimerno večje od teh drobnih individualnih laži, na katere se obešamo.

Bi lahko potem potegnili kakšne vzporednice med finančno in gospodarsko krizo ter krizo morale?

Imel sem priložnost videti dokumentarni film Denar sveta grobar. Ta film med drugim opozori na to, da sredi Evrope obstajajo kraji, kot so nekatere otoki v Rokavskem prelivu, Liechtenstein, morda v manjši meri tudi Švica, v katerih enormne vsote denarja tako rekoč iz izsledljivega finančnega prometa poniknejo v podzemlje, v katerem nikakor ni več mogoče ugotoviti njihovega lastnika. Iz teh ponornih točk se podtalno pretaka v davčne oaze. Vsota denarja, ki se tako izmakne obdavčitvi, je tako enormna, da bi davki, če bi jih lahko pobrali – po ocenah strokovnjaka, ki spregovori v filmu – zadostovali, da bi rešili lakoto v svetu. Začepljenje teh ponikalnic bi bil velikanski korak v smeri globalne uveljavitve človekovih pravic. Vendar tega ne naredimo. Evropska unija v svoji sredini tolerira obstoj takšnih ponikalnih finančnih področij. Minuli vrh G20 v Londonu, ki je kot svoj velik dosežek prodajal boj proti tem področjem, je v tem svojem namenu, kot kaže, zelo hitro izgubil ostrino. O tem nič več ne slišimo in zdi se, da ta področja bolj ali manj nemoteno delujejo naprej. Kar seveda pomeni, da imamo v domnevno transparentni finančni sferi EU vgrajene sistemske luknje, kjer se dogajajo kraje javnega premoženja velikanskih razsežnosti. Ni videti, da bi to bila tema, zaradi katere bi se državljani EU posebej vznemirjali. V tem smislu je Hanna Arendt govorila o

lažeh principa. Gre za laž, ki je glede na posledice v primerjavi z individualno lažjo Golobiča n-te potence.

Ali ni eden izmed glavnih vzrokov te krize ta, da je gospodarska produktivnost zavlada vsem preostalim družbenim kategorijam?

Se strinjam. Obstajata dve vrednoti, ki ne gresta vedno z roko v roki. Gospodarska učinkovitost in pravičnost družbe. V zadnjih tridesetih letih je obstajal močan trend, ki je vselej, ko je prišlo do navzkrižja pravičnosti z učinkovitostjo, zapostavil pravičnost, politične elite pa so bile čedalje bolj potisnjene v vlogo lakajev velikih globalnih finančnih in gospodarskih lobijev. Takšno sistematično zapostavljanje pravičnosti na raven vrednote drugotnega pomena v primerjavi z učinkovitostjo je krepilo neenakomerno porazdeljenost družbenega bogastva. Temu bi morali narediti konec in obrniti trende.

Bi se morala za vzpostavitev pravičnosti bolj aktivirati intelektualna sfera ali civilna družba?

Naloga intelektualcev je, da ponujajo prepričljive odgovore glede pravičnosti in pojasnijo njene zahteve. Res je, da je idej, kaj pravzaprav je pravičnost, v resnici več, ter da ni popolnega strinjanja o tem vprašanju. Moderne družbe so v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja doživele obrat in začel se je zaton socialne države. Po tem obratu se je razvoj obrnil v smer, ki je pomenila večanje socialnih razlik. Od takrat se je svet toliko spremenil, da je danes stališče, po katerem je vsakdo v celoti odgovoren za svoj uspeh ali neuspeh ne glede na to, ali se je rodil z veliko možnostmi (v bogati družini, izobraženim staršem, v razvitem delu svetu) ali pa se je rodil z malo možnostmi (v revni družini, neizobraženim staršem in v manj razvitem delu sveta). Jasno je, da se bo moral ta, ki se je rodil z malo možnostmi in bo

hotel uspeti, veliko bolj naprezati kot nekdo, ki mu je bilo z rožicami postlano že v zibelki. V teh razlikah v izhodiščnih pogojih je na delu neka nezasluzena in pomembna neenakost, za katero ne eden ne drugi nimata nobenih zaslug. Mislim, da so sprejemljive le tiste ideje pravičnosti, ki to izhodiščno neenakost prepoznajo kot tako in se zavzemajo za njeno izravnavanje. Te ideje danes povzema ideja enakosti možnosti. Mislim, da je pravična samo tista družba z mehanizmi, ki delujejo v to smer. Ta ideja pravičnosti zahteva več kot le enakost pred zakonom in si prizadeva za izravnavanje nezasluzenih neenakosti med ljudmi. Trdi, da so največje nepravilnosti v družbi tiste, ki so posledica njene omejenega pojmovanja pravičnosti in odgovornosti, in zahteva njihovo reformo. Žal jasnih premislekov nepravilnosti te vrste v javnosti ni veliko. Od politikov jih skorajda ne slišimo. O tem jih tudi nihče ne sprašuje. Poudariti velja, da ta ideja močnejša od tiste, ki se zavzema za solidarnost, saj ponuja argument zanjo in jo vzpostavlja kot ustavno zahtevo. Prevladuje ideja, da je »vsakdo svoje sreče kovač« v enaki meri, če se rodi s kladivom ali brez njega. Tako, žal, mislijo tudi tisti, ki se rodijo brez njega. Čeprav po drugi strani verjamem, da se po glavah teh ljudi mota neka nejasna ideja, da je svet nepravilčen, ni političnih govorcev, ki bi znali ta občutek jasno izreči in ga postaviti v središče svoje politične ponudbe. Tako v koliziji gospodarske uspešnosti in pravičnosti pravičnost potegne krajšo. Globalna politika je povsem podrejena imperativu ustvarjanja presežne vrednosti, kapitalu torej. Če politika izgublja ugled, je to predvsem zato, ker jo volivci doživljajo kot deklo kapitala, ki nima ne znanja, ne poguma, ne volje, da bi ga obrzadala. Pogosta upravičena opazka ob dosedanem reševanju globalne krize je bila, da bodo zanjo plačevali delavci, čeprav so zanesljivo najmanj odgovorni za njen izbruh. Dodam lahko, da bodo njene posledice nosile najmlajše generacije, čeprav prav tako sodijo med tiste, ki so v tem pogledu brez vsakršne odgovornosti zanjo. Breme zadolžitve, ki so za državo v tem stanju nujna izbira, boste še desetletja odplačevali predvsem vi mladi in najmlajši, ki boste za popotnico ob vstopu na trg dela seznanjeni o odsvojenem delu vaše prihodnosti. Tega vam ne politiki ne novinarji ne povedo pogosto. Tudi temu bi lahko rekli zavajanje javnosti. Včasih se zdi že kot zarota vseh gerontokratskih elit proti vam: kot bi

Izgublamo pa vpogled v laži, ki so manj evidentne in težko dokazljive, po svojih učinkih pa so neprimerno večje od teh drobnih individualnih laži, na katere se obešamo.

vas ne hoteli razjeziti, kot bi se vsi skupaj strinjali, da je varneje, če svojo jezo usmerjate na te presnete Hrvate. Na tej poti smo zabredli že zelo daleč in zdi se, da je vsak zasuk malo verjeten. Če je študentom v današnjih časih treba sugerirati, da bi, če že iščejo relevantno družbeno temo za načrtovano javno tribuno, morda to lahko bila ekonomska kriza, je to zelo povedno. Tudi rezultati volitev v evropski parlament, ki so potekale po pol leta trajajoči krizi, so zelo zgovorni, saj je bila levica spet poražena. Desna opcija, tj. tista, ki je imela večino tudi pred krizo in je zato bolj odgovorna za njen izbruh od manjših grupacij, je svoje vodstvo še dodatno utrdila. Medtem ko so se ZDA obrnile v levo, se je EU v desno. V razmerah, ki bi morale biti naklonjene spremembam, je levica doživela poraz, ki je zato dvojen. Vse to govori, da levica ne nagovarja dobro svojega volilnega telesa, da nima nobenih novih idej. To bi moral biti resen signal vsem levim strankam, da se spustijo v dnevni kop svežih idej, ki obstajajo, ter da začnejo bolj resno razmišljati o njih. Na intelektualni ravni namreč obstajajo predlogi, ki gredo onkraj sedanje konstelacije idej v obtoku na političnem tržišču.

Je ena izmed teh idej, ki obstajajo, tudi univerzalni temeljni dohodek (UTD)?

Sam sem trdno prepričan, da je to ideja, ki bi jo morali postaviti na dnevni red stvari, ki jih je treba premisliti ob načrtovanju strukturnih reform. Ne le v Sloveniji, ampak predvsem v Evropi. Prepričan sem tudi, da se bo to prej ali slej zgodilo. Mislim tudi, da je prav čas graditve struktur pokriznega sveta pravi čas, da se teh premislov lotimo. Žal je slovenska vlada videti prezaposlena z ukrepi zmanjševanja škode in sama s seboj, da bi bila sposobna hkrati voditi tudi širši družbeni dialog o obsežnejših reformah.

Uvedba UTD bi torej zahtevala neke spremembe sedanjega sistema?

UTD je predlog radikalne reforme delovanja socialne države, saj predvideva redne dohodke v višini okoli življenjskega minimuma za vse odrasle člane družbe, ne glede na njihovo zaposlenost ali nezaposlenost. Gre za predlog, ki deluje v smeri izenačevanja neenakih izhodišč v življenju posameznikov, o katerih se že spregovoril. Uveljavitev UTD bi zahtevala resen poseg v občutljivo področje fiskalne politike. Pomenila bi pa tudi poseg v druž-

bene vrednote. Današnje družbe še vedno temeljijo na delovni etiki in ideji, da je zagotavljanje vseh človekovih pravic odvisno od tega, ali posameznik dela in s tem prispeva k družbi. Varstvo, ki ga daje družba, je namreč v veliki meri vezano na njegov prispevek k družbi. UTD, ki je nepogojen dohodek, državljana odpenja od delavca. Na miselni ravni je to gotovo skanzija, ki zahteva vrsto elaboracij. Mik te ideje je tudi ta, da vzpostavlja socialno državo, ki bo bolj vitka od sedanje. Z uvedbo UTD namreč kontrolne strukture, s katerimi država nadzoruje upravičenost posameznika do določenih namenskih podpor, ne bi bili več potrebni. UTD se mi zdi predlog, ki uresničuje ideal sproščene družbe, za katerega nas je navduševala prejšnja vlada.

Nekateri imajo zadržek do UTD, ker naj bi vsi, bogati in revni, dobivali isto količino denarja na mesec. Govori se okoli 220 evrih.

Tega pomisleka ni težko odpraviti. Res je, tudi bogati bi prejeli UTD v enaki višini kot revni. Vendar bi bili v končni posledici, tj. po odvedbi davčin, bogati v tem sistemu neto plačniki, revni pa neto prejemniki.

Se je v Sloveniji katera politična stranka zagrela za uvedbo UTD?

Imamo eno vladno stranko, ki ima idejo UTD v svojem programu. To je stranka Zares. Potem pa imamo še nekaj neparlamentarnih strank, ki jo imajo v programu ali pa so se pozitivno odzvale na to idejo. To so stranke: Zelena progres, Krščanski socialisti, Stranka zmernega napredka in Stranka mladih Slovenije.

Verjetno je težje implementirati ali se vsaj resno ukvarjati z idejo UTD, ko si na oblasti, kot pa jo zapisati v svoj program, kot je to storila stranka Zares?

Lahko rečemo, da so bile okoliščine

Če politika zgublja ugled, je to predvsem zato, ker jo volivci doživljajo kot dekle kapitala, ki nima ne znanja, ne poguma, ne volje, da bi ga obrzdala.

začetka dela sedanje vladne garniture izjemne. Začetek dela te vladne ekipe namreč sovпада z vstopom finančne krize v slovenski prostor. Zdi se, da je reševanje te krize zavzelo vse moči vlade. No, v zadnjih izjavah premier napoveduje strukturne reforme, v katerih pa za zdaj niso v ospredju reforme socialne države. Sam sem trdno prepričan, da si bo vlada, ki bo bolj ali manj ostala pri gasilskih ukrepih zmanjševanja škode te krize ter ne bo ponudila nobene resne vizije razvoja, tlakovala pot do neuspeha na naslednjih volitvah. Mislim, da po vseh govorancah Pahorja v zadnjih štirih letih o tem, kako potrebne so velike reforme, obstaja velika hipoteka nad to vlado. Če o tem ne bo sprožena vsaj debata, bo to sprožilo veliko razočaranje med volivci. Mislim, da se premier tega zaveda in namerava nekaj ukreniti. Bolje pozno kot nikoli. Meni se zdi nesprejemljivo že to, da se ne vlada ne stranke nika- kor niso vključile v debato glede UTD in razvojnih strategij, ki že nekaj časa javno poteka med intelektualci in je zbrala že kar nekaj spoštovanja vrednih glasov načelne naklonjenosti. Neodzivnost vlade v tem pogledu ji je naredila že kar nekaj škode. Kot rečeno, mislim, da gre vladna koalicija naproti zanesljivemu porazu na naslednjih volitvah, če se ne bo vključila v te debate in se postavila na čelo teh reformnih iskanj.

Mislim, da Žižek postavlja tezo, da če Evropa poleg ameriškega in kitajskega tipa kapitalizma ne bo razvila svojega sistema, lahko v svetu prevlada kitajski model brez demokracije.

Ljudje v Evropi se ideji demokracije ne bodo tako zlahka odpovedali. Zdi se mi, da je ta kriza priložnost, ko se lahko ljudje, ki toliko dajo na to, da živijo v demokratični družbi ter sami postavljajo in odstavljajo vlade, zamislijo, kolikšna je njihova realna moč. Zakoni so namreč velikokrat rezultat delovanja velikih ekonomskih lobijev. Tudi sedanja kriza dokazuje, da so bili ljudje sistematično zavedeni in pripeljeni v sedanjo slepo črevo. Skratka demokracijo lahko izgubimo tudi tako, da mislimo, da jo še vedno imamo. Kriza prinaša na dan spoznanje, da se nam to že dogaja. To je srhljiva sodba, vendar mislim, da jo obstoječa kriza podpira in da bi morali zbrati toliko resnicoljubnega poguma, da si pred tem ne bi zatiskali oči. Laž, o kateri bi morali razmišljati, ni toliko laž tega ali onega posameznega politika, temveč laž sistema resnic, v katere je tako udobno verjeti. ■

0 resnici in laži v človeškem smislu

DR. SAMIR OSMANČEVIĆ, GRADEC

(PREVOD: DARINKO KORES JACKS)

Pred nekaj dnevi sem na internetu našel kratki film o poslednjih dnevih Friedricha Nietzscheja: sedi in brezizrazno bulji predse, nad legendarnimi brki pa dvojce na pol norih oči, norih od neskončne lucidnosti, odnotraj skajljenih zaradi drzne transparentnosti nekega sveta, ki se kot nesramen otrok igra s človeškimi pojmi, celo s tistim najvišjim, Bogom, resnico, lepoto ... Nisem se ukvarjal z genezo Nietzschejeve bolezni in ne mislim, da bi kakršni koli »znanstveni« detajli lahko pomembno spremenili mojo sodbo o Nietzschejevi prometejski pomembnosti, čeprav ta ni bila motivirana z nikakršnimi človekoljubnimi instinkti – ravno nasprotno! Pomembnost, o kateri je govor, ni volja do resnice nekega smrtnika, ki se je drznil proglasiti Boga za mrtvega, ampak prav kazni od tega istega za mrtvega proglašena Boga, kazni, ki se manifestira v tem, da resnica, do katere se je dokopal Nietzsche, nima nobenega učinka v svetu, ustvarjenem od takšnega Boga. Prav to je neverjeten satanski paradoks, o katerem pričajo Nietzschejeve oči: laž je metafizično prvobitnejša, močnejša in atraktivnejša od resnice, človeški intelekt je tako rekoč genetsko predeterminiran za neresnico; rojen je iz potrebe po obstanku, in to v glavnem s prevaro, manipulacijo, zaslepljevanjem, zavajanjem na kriva pota, hlinjenjem, jezikovnim in pojmovnim preigravanjem. Če jo sploh ljubi, ima človeški intelekt resnico rad zgolj iz golega koristoljublja, iz lagodnosti, ne pa zaradi nje same; toda prav to je stara predpostavka o čistosti spoznanja, ki razen samega sebe nima nikakršnega drugega motiva. Kaj pa laž? Ta je večšina, umetnost, kreacija, iznajdljivost, dinamika, ta je po svoji biti mnogo bližja resnici, ki jo domnevno negira, in mnogo bolj naklonjena svetu, ki jo, če ga razlagamo iz filozofskih oblakov, domnevno poskuša ekskomunicirati iz sebe. Za filozofa torej komajda lahko obstaja bolj tragična situacija. Za filozofa fatuma pa, kakršen je bil Nietzsche, od tod torej ni bilo drugega izhoda razen norosti, razen molčečega buljenja v nič (ker

KAJ je sploh še mogoče reči po tem spoznanju?) v svetu, ki hlina resnicoljubnost, v sebi pa nosi metafizični nagon, da laže in je nalagan.

Tehne

Omenjeni motivi kakopak izvirajo iz Nietzschejevega spisa O resnici in laži v izvenmoralnem smislu, toda postavljeni v kontekst umirajočega Nietzscheja dobivajo dodatno moč, dimenzijo, ki bi – če bi ji, kot pravi, uspelo vsaj enkrat skozi kako razpoko pokukati iz sobe zavesti – nujno blokirala vsako besedo, ki bi se hotela izreči, vsako misel, ki bi se pomislila. Ker če je laž bolj prvobitna metafizična sila, ima pravzaprav smisel samo resnica, ki se izgovarja kot laž (umetnost?), kar pa je skorajda nepojmljiva logična situacija. V izvenmoralnem kontekstu je torej »veščina pretvar-

su (pa ne pozabimo, da nas je Carl Schmitt poučil, da beseda policija izhaja iz besede polis!), najkasneje od Machiavellija vemo, da je »veščina pretvarjanja, prevare, laskanja, laganja in varanja, govorjenja za hrptom, reprezentiranja, življenja v sposojenem blišču, maskiranosti, zastirajoče konvencionalnosti, teatra pred drugimi in pred sabo« sama bit politike in političnega. Tako torej pridemo do trditve, da je politika kot nekaj skladnega s človekovo bitjo nekaj, kar je samo po sebi izvenmoralno, nekaj, česar sploh ne moremo presojati z moralnimi kategorijami, ker jih bistveno presega. Kot tehnika bitja, ki počiva na »neusmiljenem, pohlepem, nenasitnem, ubijalskem« – kot esenco tega bitja v izvenmoralnostnem smislu jo definira še zdravi Friedrich Nietzsche –, torej ni

bej postmoderen. Če sledimo logiki Heglove filozofije zgodovine, je neizogibno spoznanje, da, razen v odnosu do drugih vladarjev, avtokrat v orientalskih despotijah ni imel nikakršnega razloga za prikrievanje biti političnega pred svojimi podaniki. V antični Grčiji in Rimu je stvar postala resnejša, torej se je večšina političnega v izvenmoralnem smislu razširila na sloje populacije z volilno pravico. V germanškem svetu pa so po Heglu svobodni vsi, kar pomeni, da se tehnika pretvarjanja kot tehnika vrste manifestira kot omniprezentna, torej ni več omejena samo na vladajoče razrede ali posameznike. Šele v tem kvantitativnem odnosu in šele v modernih demokracijah torej na površje globalne demokratičnosti z vso silo prodre spoznanje o tehniki laži kot antropološki kategoriji, ki s tem dobi tudi novo kvalitativno dimenzijo. Politika kot izvenmoralna esenca človeškega bitja se neha manifestirati zgolj v vladarskih krogih, o katerih je govoril Machiavelli; novi vladarji novega sveta so prisiljeni »demokratično« legitimirati svoje nedemokratične namere, toda tukaj potem niti ne gre več samo za izvenmoralne vladarje. Nietzsche, spomnimo se, o njih niti posebej ne govori, ampak ima pred očmi – v izvenmoralnem smislu – človeško bitje an sich.

Neobvladljivo nagnjenje

Bit bitja, ki nosi v sebi »neobvladljivo nagnjenje do tega, da bi bilo varano«, se je po heideggerjansko najbolje odrazila v »budnem dnevu mitsko stimuliranega naroda«, kakršen je bil grški – v dnevu, prepolnem čudes, ko lahko vsako drevo govori kot nimfa in lahko v bika preoblečeni bog ugrablja device, boginja Atena pa osebno tava po grških trgih. Vsak »pošten Grk« je verjel v vse to in njegov dan je bil bolj podoben sanjam kot Aristotelovemu vsakdanu, na primer. Približno tako, kot skoraj 60 odstotkov »poštenih Američanov« verjame v to, da je biblijski Bog ustvaril svet pred nekaj tisoč leti ali da je bilo nujno potrebno napasti Irak, ker je posedoval orožje za množično uničevanje. Ali kot neznani od-

Demokracija ni v tem nič drugačna od ostalih družbenih sistemov, razen morda po množičnosti udeležencev igre pretvarjanja in varanja – ter po tem, da od nje ne bi bilo treba zahtevati več, kot lahko da, ker tudi demokracija izhaja iz identičnih mitskih premis, v katere kot njeni pošteni državljani brezpogojno verjamemo.

janja, prevare, laskanja, laganja in varanja, govorjenja za hrptom, reprezentiranja, življenja v sposojenem blišču, maskiranosti, zastirajoče konvencionalnosti, teatra pred drugimi in pred sabo« izvorna kozmično-psihološka sila človeškega intelekta, neke vrste instinktivna tehnika, ki jo pridobimo s krikom ob rojstvu, nekaj, česar se ni treba niti učiti niti postopoma pridobivati, ker gre za tehniko tiste vrste, ki je identična zvitosti lisice, modrosti sove in lenosti trota v čebelnjaku. No, čeprav je bilo obilo podobnih znamenj že v antičnem poli-

tehnika, ki bi se ji veljalo čuditi zaradi njene »amoralnosti«. Saj se ne čudimo niti zvitosti lisice niti krvočnosti tigra – od kod torej večna začudenost nad »veščino pretvarjanja, prevare, laskanja, laganja in varanja, govorjenja za hrptom, reprezentiranja, življenja v sposojenem blišču, maskiranosti, zastirajoče konvencionalnosti, teatra pred drugimi in pred sabo«?

Zdi se, da je odgovor na to vprašanje popolnoma jasen, vsaj kar zadeva evroameriško civilizacijo, torej tisti del sveta, ki samega sebe imenuje postindustrijski in še pose-

Politika kot izvenmoralna esenca človeškega bitja se neha manifestirati zgolj v vladarskih krogih, o katerih je govoril Machiavelli; novi vladarji novega sveta so prisiljeni »demokratično« legitimirati svoje nedemokratične namere, toda tukaj potem niti ne gre več samo za izvenmoralne vladarje.

stotek »poštenih Evropejcev« verjame, da je naloga nemških vojaških enot v Afganistanu demokrati-ziranje te države in pomoč pri njeni obnovi.

Nekateri izvorni fenomeni človeške tubiti torej pokažejo svoj pravi obraz šele takrat, ko postanejo množični, šele ko jih potrdi empirična omniprezenca. Odkar je bila v mejah omenjenega sveta vsake-mu polnoletnemu državljanu za-gotovljena volilna pravica, je fenomen »neobvladljivega nagnjenja do tega, da bi bil varan« dosegel kozmične razsežnosti. Čeprav pri tem ne smemo zanemariti, da »neobvladljivo nagnjenje«, o katerem je beseda, ni nikakršna estetska izbira, ampak tudi survival tehnika, ter ga kot takega, vsaj z izvenmoralnega stališča, ljudem ne moremo očitati, je logična konsekvenca tega izvenmoralnega pogleda na resnico in laž ta, da bo demos, ki čez dan »vidi« bogove v mitskih

filmskih grozljivkah, za svoje pred-stavnike volil tiste, katerih laži so najmanj neverjetne. Zato je jasno, da se volilni menedžment večine sodobnih strank in nestranskih kandidatov ukvarja ravno s tem pa-radoksom: torej ne konstruirati re-snice, ki bo verjetna, ampak laž, ki ne bo neverjetna. Demokracija ni v tem nič drugačna od ostalih druž-benih sistemov, razen morda po množičnosti udeležencev igre pre-tvarjanja in varanja – ter po tem, da od nje ne bi bilo treba zahte-vati več, kot lahko da, ker tudi de-mokracija izhaja iz identičnih mit-skih premis, v katere kot njeni po-šteni državljani brezpogojno ver-jamemo. Še posebno pa ne sme-mo zahtevati preveč od samih po-litikov, kajti prav oni so v našem izvenmoralnem smislu neka vrsta metafizičnega entertainmenta ter so toliko uspešnejši in »bolj gleda-ni«, kolikor bolje zadovoljujejo na-še metafizično nagnjenje do tega,

da bi bili varani. Napačno je le to, da to nagnjenje stiliziramo do cilja človeške zgodovine, kot da bi si bi-lo nemogoče zamisliti, da bi se lju-dje kdo ve katerikrat spet obrnili k lastnim lažem v anarhiji ali da bi si ponovno izvolili kakega Stalina ali Hitlerja za novega mojstra ceremoniala.

No, če karkoli od tukaj mišljenih političnih konsekvenc Nietzschejevega izvenmoralnega pojma re-snice in laži zveni vsaj plavzibilno, moramo to isto plavzibilnost v is-tem trenutku zavreči kot sumljivo resnično, misel pa promptno vrni-ti na začetek – če seveda hočemo ostati konsekventni in plavzibilni ali vsaj pomisliti, da smo ob Nie-tzschejevi satanskologični pomoči za trenutek pokukali iz sobe zave-sti. Če želimo obstati, je za naš mit-ski vsakdan – namesto carpe diem in ostalih suhoparnih rimskih ne-umnosti – treba za moto vsakega novega dne izbrati Nietzschejevo

maksimo: ni problem, da mi lažeš, ampak da ti ne verjamem. To ve-lja za celotno vsakdanjost, za tea-ter pred drugimi in pred sabo, za to, da smo iz sebe naredili blago, ki ga sami prodajamo na lokalnih tržnicah, prisiljeni ustvarjati bla-govno znamko iz samih sebe. To še posebno velja za politiko in reli-gijo (tako na mikrosocialnih kot na subjektivnopsiholoških ravneh), ki tudi sta tu predvsem zato, da za-dovoljujeta naše neobvladljivo na-gnjenje, da bi bili varani. Če nam bosta postali dolgočasni in neza-nimivi kot večne reprize, če bosta postali neduhoviti in nedomiselni, če nas bosta nehali uspešno vara-ti in če bodo iz našega vsakdana izginili Bogovi-ugrabitelji ter Bo-govi-inspicienti neke neduhovi-te stvarnosti, potem nas čaka re-snica buljenja v nič, zavite v ode-je kozmičnega nesmisla brez paja-cev in klovnov, brez metafizične-ga Hollywooda. ■

Mladi in skrajna desnica

Politično 'obnašanje' mladih je vsekakor zanimanja vredno, saj nakazuje poteze političnega diskurza v prihodnje. Če sledimo tezi 'mladi so lakmusov papir družbe', so stališča in argumenti, ki prepričajo mlade, pokazatelj problemov in strahov, s katerimi se sooča družba, kakor tudi pokazatelj želja o prihodnosti.

GREGOR KUCHAR

Ena izmed tendenc je porast različnih nacionalističnih in skrajno desničarskih strank in skupin. Zanje se pogosto uporablja ime skrajna desnica, čeprav gre za skupine, katerih stališča in njihova radikalnost se razlikujejo. Tako pri marsikateri nacionalistični stranki najdemo elemente socialističnih idej – zgovorno je že ime Nacionalne socialistične nemške delavske stranke – seveda s pomembno (in še zdaleč ne edino) razliko, da se socialistična ideja enakosti in dobrobiti prebivalstva nanaša zgolj na določeno etnično pripadnost. Kljub temu pa je pomembna skupna značilnost teh strank ravno njihova priljubljenost med mladimi. Tovrstna priljubljenost se veča – po zadnjih evro-volitvah imamo predstavnike skrajne desnice v evropskem parlamentu iz Britanije, Nizozemske, Avstrije, Finske, Italije, Slovaške, Madžarske in Romunije. Javnost pa pretresajo incidenti desničarskih skupin, med katerimi je strašenje po koncentracijskih taboriščih s plastičnimi pištolami med bolj nedolžnimi. V Sloveniji sicer Slovenski nacionalni stranki podpora po dolgoletni rasti in visokem deležu pada, toda predvsem zato, ker sta nacionalistično retoriko prevzeli SDS in SLS, nekatere nacionalistične poteze pa najdemo tudi pri sedanji vladi – vsi se torej zavedajo moči nacionalističnega diskurza.

Glede na to, da so pripadniki skrajno desničarskih skupin in volivci skrajne desnice povečini mladi, se postavlja vprašanje, kaj dela skrajno desničarske stranke in ideje tako privlačne med mladimi? Je to nezaupanje in razočaranje nad tradicionalnimi strankami ali mogoče spremenjene družbeno ekonomske razmere in problemi (negotova prihodnost najbolj na prepihu pušča ravno mlade), na ka-

tere druge stranke nimajo pravih odgovorov? Na sklep nas napoljuje sovpadanje večanja podpore omenjenim političnim strankam in skupinam z nekaterimi družbenimi spremembami. Živimo v vse bolj povezanem, multikulturnem in hkrati amerikaniziranem svetu, kjer se tuje vplive dojema kot grožnjo lastni etnični kulturi in identiteti. Tako grožnjo predstavljajo tudi različni priseljenci, ki so poleg kulturne grožnje dojeti kot ekonomska grožnja, ki odžira delo. Temu sta svoje dodala svetovna ekonomska kriza in zavedanje omejenosti dobrin na našem planetu. Ne smemo pa pozabiti na Evropsko unijo, ki odpira tako kulturne kot ekonomske meje, nacionalnim državam zmanj-

šuje pristojnosti, reakcija pa so nacionalistične stranke z evro skepticismom.

Značilen nacionalistični argument, ki ima veliko prepričevalno moč, je trditev, da so pomembni zgolj problemi domače države in dobrobit njenih državljanov, vse drugo pa ni naša stvar. Stališče in njegovo omejenost lepo ponazarja idiotizem prvaka SNS, da njihove stranke ne zanima globalno segregiranje v Bangladešu, temveč problemi Slovenije. Torej stališča, v katerih lahko zasledimo zahodno materialno miselnost in egoizem, sicer bolj skupnosti kot posameznika, ki pa ohranja določeno mero tradicionalizma, obenem pa so sprejemljiva za širši krog ljudi, saj je sovražnost do tujcev politično korektno implicirana v poudarjanju lastnih interesov.

Toda privlačnost skrajno desničarskih idej se tu ne konča. Podatki, da je neonacizem izjemno priljubljen pri drugi generaciji priseljenec v Avstriji, da nacizem pogosto navdušuje slovansko mladino ali da nacistično retoriko najde-

mo celo v Izraelu, nakazujejo, da ne gre zgolj za racionalno zavzemanje za lastne interese, temveč imamo opravka z določeno psihološko privlačnostjo skrajne desnice. Tu moramo omeniti koncept avtoritarne osebnosti, za katero je značilna hladna, kaznovalna vzgoja brez čustev, ki ima za posledico posameznike, dovzetne za avtoritativno oblast, sovražne do tujcev in do vsake drugačnosti, z zahtevno po strogem kaznovanju kršenja družbenih norm. Če gre tu za psihološke značilnosti, povezane z načinom vzgoje, tipične za preteklost – ki pa še vedno ni redkost –, pa Slavoj Žižek v Krhkem absolutu opozarja, da ravno nacionalistična logika dopušča in legitimira nasilje in sovraštvo v družbi z visokimi moralnimi standardi, kjer sta le-ta nezaželena in prepovedana. Potrditev teze lahko najdemo v militantnem in agresivnem značaju omenjenih skupin, kakor tudi v podobnosti, pogosto tudi povezanosti, med navijaškimi in nacionalističnimi skupinami. Ta podobnost nas opomni na še en pomemben psihološki aspekt – to je identifikacija s skupino, ki postane pomemben del posameznikove identitete, formira pa se z razmejitvijo do nečlanov skupine. Sovražstvo do nečlanov pa je pogosto element, ki člane povezuje.

Toliko na kratko o privlačnosti desničarskih in nacionalističnih stališč. Nič manj zanimiva in pomembna pa ni razprava o posledicah. Porast nacionalizma in skrajno desničarskih idej je povečini ocenjen kot negativen pojav. Razlike so predvsem pri ocenjevanju pomembnosti tega porasta. Opozarja se na sumljivo podobnost s tridesetimi leti prejšnjega stoletja, ko je velika gospodarska kriza v državah s šibko demokratično tradicijo pripeljala do vzpona fašističnih režimov. Drugi pojav ocenjujejo kot obrobni, konec koncev omenjena gibanja niso novost. Toda negotove razmere, zmanjšanje zaupanja v demokratične institucije ter privlačnost in politična uspešnost skrajnega nacionalizma in skrajne desnice nas opozarjajo, da pojava ne kaže ignorirati.

FOTO: Matic Štojs

Človeška država in državni človek

Človek kot posameznik obstaja zaradi političnega telesa. Politično telo obstaja zaradi človeka kot osebe. Toda človek na noben način ne obstaja zaradi države. Država obstaja zaradi človeka. (*Jacques Maritian*)

SAMI AL-DAGHISTANI

Politične stranke pomenijo tudi rojstvo in razvoj njihovih podmladkov, ki vodijo samosvojo politiko znotraj sicer že obstoječih okvirov političnega programa. Poleg teh zaznavamo tudi dejavnosti nekaterih mladinskih združenj in organizacij, kjer se mladi soudeležujejo javnih debat in tako prisostvujejo k nacionalnim vprašanjem.

Na drugi strani pa je večji del populacije povsem nezainteresiran za politiko, javne forume, udeležbe na volitvah ipd. A to ne drži le za mlade, temveč za večino populacije, ne glede na demografske značilnosti. Mladi so (le) del celotne populacije, del ljudstva, ki lahko sooblikuje državne in družbene premise. So le delni indikator družbenega angažmaja, a vseeno pomemben. Ali so opazni (vidni) člen v tej verigi ali ne, ni tako pomembno, pomembnejše je naslednje: da so angažirani v svoji (unikatni, a iztekajoči se) poziciji, ki jih določa kot pozicijo mladih. Kar navsezadnje pomeni, da je ta drža mladih drža mogočnega izrekanja lastnih subjektivnih pogledov, ki pa vsebujejo obče-etično vrednost; je lahko drža izrazitega nasprotovanja državnim oblastem in njihovemu programskemu načinu delovanja; je drža napredka in novitet, ki producira (na novo vzpostavlja) in ne le reproducira sveže miselne vzorce učinkovanja, ki preko soustvarjanja gradijo unikaten, očiten in vseobsegajoč politični temelj na ravni države in družbe.

Problem mladih torej ni le njihov problem, temveč je prepreka celotne populacije. Če v neki državi (Sloveniji) mladi ne iščejo možnosti za svoje t. i. samoizrekanje (tudi skozi politična udejstvovanja), to pomeni, da navsezadnje populacija kot taka velja za pasivno, anti-angažirano in bolj individualno orientirano. Družbeno življenje (z)dru-

Želite potrditi prijateljstvo z Državo?

Država želi biti vaša prijateljica in imeti prost dostop do vaših osebnih in intimnih podatkov.

Napiši državi osebno sporočilo...

Potrdi

Potrdi

ži ljudi zaradi nekega skupnega namena in cilja (ki bi naj bil etičen). Pomeni torej angažirano javnost, ki opravlja nalogo družbenega razvoja (razvijanja družbenih namenov, vrednot in ciljev) kar se da učinkovito, tudi preko javnih udeležb in volitev. Na drugi strani pa v družbi pritisk izvajajo državno pravo in razumski predpisi ter ideja o skupnem cilju. Ta pritisk je usmerjen k posameznikovi vesti in osebni svobodi, ki se morata osebno podrediti pravu. Svoboda pa je morda ključen dejavnik, ki lahko vsaj nakaže, kaj pomeni biti politično aktiven. Svoboda se za Hanno Arendt resnično doživi le preko politične (tj. družbene) angažiranosti, tako da postanemo delujoči člen v verigi družbeno-državnih procesov, zahtev, vprašanj in rezultatov. Torej, šele ko spregovorimo, postanemo svobodni, kajti individualna svoboda je svoboda zasebnosti, ki je sicer lahko ključna za posameznika, a nična za družbo (politično sfero). Izrekanje skozi družbeno-politično delovanje je torej tisti temelj-

ni akt tako mladih kakor tudi starejših; soudeleževanje v smislu politične kreativnosti in individualno izrekljive (torej vselej že družbene) miselnosti, ki s tem postane prodorna, lahko osvobaja predvsem politično. Gre nam torej za politično osvoboditev, ki jo lahko doživimo le na način njenega udeleževanja, saj nas osvoboditev preko udeležb naredi za aktiven delček v mozaiku javnega občevanja. Primanjkuje nam torej več politične družbe (mladih), ki je povsem naravna, konkretna in potrebna človeška stvarnost. Človek je v celoti del politične družbe, zato so zanjo pomembna vsa človekova dejanja v skupnosti, kakor tudi njegove zasebne dejavnosti. Pozorni moramo biti le na vse večje vmešavanje države v intimno sfero, ki je paradokso postala povsem javna. Pomembno pa je opozoriti še na naslednje. Kolikor sicer pravo dovoljuje in država omogoča udeleževanja v politični sferi, ne moremo mimo dejstva, da sama država (s svojimi razvejanimi institucionalni-

mi lovkami) do neke mere podpira udeležbo mladih, a v že obstoječe sheme političnih programov. Kajti država je postala specializiran del političnega telesa za interese celote (J. Maritian) – tj. vseh ljudi. Ponovno zadenemo z glavo v ideologijo. In zdravilo za nastajajoči glavobol – nenehno vpraševanje narave političnega delovanja in njegove etike. T.i. civiliziran človek vselej doživlja realnost na subjektiven način (Th. Luckmann), a je skozi čas ustvaril objektivno resničnost oz. umeten izdelek (institucije, pravo, državo ...), ki pa je seveda začel učinkovati nanj nazaj. Tako se nenehno spopadamo s človeško – ustvarjeno realnostjo, ki ji ne moremo (in ne znamo) pobegniti; razen seveda preko na novo producirane politične misli, ki bi nas posledično lahko rešila omejujočih okvirov ideološke navzočnosti. Mladi so del populacije, ki je del države, ki je del političnega telesa, ki je celota politične družbe. Spoprijemamo se torej s 4-kratnim podrejenim položajem. Čas pa je, kakor povsod in vselej, kriterij učinkovitosti in merilec družbeno-individualnega izvrševanja določene naloge. Čas ni denar, temveč življenje. Ko preživljamo čas, preživljamo sami sebe, zato je moramo biti pozorni, kako ga bomo preživeli. Časa ni mogoče izgubiti ali ga rešiti, možno ga je le zapraviti, medtem ko lahko rešimo celó človeško življenje. ■

Gre nam torej za politično osvoboditev, ki jo lahko doživimo le na način njenega udeleževanja, saj nas osvoboditev preko udeležb naredi za aktiven delček v mozaiku javnega občevanja. Primanjkuje nam torej več politične družbe (mladih), ki je povsem naravna, konkretna in potrebna človeška stvarnost.

»Levica« in »desnica«?

Govor o »levici« in »desnici« je del vsakdanjega govora, ne le govora o političnih strankah in drugih političnih figurah, temveč tudi o osebnih prepričanjih posameznikov. Vendar pa se nam vse pogosteje zastavlja vprašanje, ali je pojma »levice« in »desnice« še mogoče smiselno in dosledno uporabljati.

KAROLINA BABIČ

Najprej pogledajmo dva predikata, ki sta skupna obeh stranema, tako levici kot desnici. To sta predikata demokratičnosti in liberalnosti. Isaiah Berlin, znan politični filozof 20. stoletja, je v svojem kratkem tekstu O dveh konceptih svobode dobro pojasnil vprašani in pojmovanji svobode, ki se skrivata v ozadju pojmov demokracije in liberalizma. Prvi koncept svobode je t. i. »pozitivna svoboda« in pomeni odgovor na vprašanje: »Kdo vlada?« Kadar lahko odgovorimo na to vprašanje z: »Vlada ljudstvo samemu sebi«, govorimo o demokraciji in govorimo o znatnem deležu pozitivne svobode v neki družbi ali državi. Drugi koncept svobode pa je t. i. »negativna svoboda«, ki predstavlja odgovor na vprašanje: »Koliko osebne svobode gre človeku kot posamezniku?« Kadar na to vprašanje odgovorjamo s: »Precejšnja mera osebne svobode«, govorimo o liberalizmu. In lahko se strinjamo, da v pretežnem delu zahodnega sveta večina političnih strank in večina posameznikov privzema oba koncepta svobode za svoja ideala in torej pristaja na deliberativno predstavniško demokracijo kot obliko in način vladanja ter na temeljne človekove pravice kot osnovne liberalne vrednote. To velja tako za levico kot desnico. Izjeme so morda zgolj anarhistični skrajneži na levi in nacionalistični skrajneži na desni. Medtem ko pa lahko vse ostale strankarske programe, kakor tudi politična prepričanja posameznikov, prepoznamo kot liberalno-demokratske. S tema dvema pojmomoma si torej ne moremo pomagati, kadar želimo razločiti med t. i. levičarji in desničarji.

Poglejmo dalje. Obstaja neko starejše pojmovanje razlike med

levico in desnico, ki temelji na opredelitvi, da je desnica konzervativna, levica pa napredna. Po tem gledanju so torej desne stranke in prepričanja tista, ki zagovarjajo stare vrednote, močno moralo, načela katolicizma ipd. Leve stranke in prepričanja pa so tista, ki težijo v smeri spremembe, revolucije, upora. Toda, pogledajmo zdaj, kam lahko danes uvrstimo npr. socialistične vrednote solidarnosti, javnega šolstva, zdravstva ipd. Za te vrednote, ki jim ne rečemo več socialistične, temveč socialne, se danes bolj izrazito zavzemajo stranke, ki se prepoznavajo kot leve. Toda te vrednote so glede na sodobni čas dejansko konzervativne in bi glede na omenjeno delitev na napredne in konzervativne torej morale soditi na desno. Tudi s predikatoma naprednosti in konzervativnosti si torej ne moremo pomagati, če želimo razločiti med levico in desnico na ta način, da bi lahko ta dva pojma dosledno in jasno uporabljali pri opisovanju družbenih in političnih pojavov.

Poglejmo zdaj še eno, danes morda najpogostejše razlikovanje med levico in desnico. Levica bi naj postavljala kot svojo najvišjo vrednoto enakost, desnica pa svobodo. Na ta način izpostavlja problem pojmov levice in desnice tudi Will Kymlicka v svojem delu Sodobna politična filozofija. Ta razdelitev morda nudi še najboljše izhodišče za nadaljnje razlikovanje med poloma, vendar pa nam ne omogoča takšne jasnosti, da bi lahko pojma levice in desnice uporabljali razločno in dosledno. Če namreč vzame levica ideal enakosti zelo zares, potem je to mogoče samo, če se v mnogih primerih odreče ideala svobode. Ideal enakosti tako na področju možnosti kot na področju razdeljevanja dobrin namreč lahko vodi

k temu, da posebni in ekstremni načini življenja niso zaželeni oziroma niso omogočeni, kajti enakost ne pomeni samo ukinitve razslojevanja na bogate in revne, temveč pomeni tudi tolikšno

poenotenje pogojev za vse posameznike, da ljudem z nekoliko ekstravagantnim načinom življenja preživetje v takšni družbi ne bi bilo omogočeno. Toda, kdo bi si upal trditi, da je levičar in hkrati

FOTO: Matic Štojs

Toda, kdo bi si upal trditi, da je levičar in hkrati ni zaprisežen liberallec, ki verjame, da ima vsak pravico živeti svoj način življenja. T. i. levica ima prav tukaj resen problem, da namreč poskuša združiti v svojih prepričanjih in programih vrednote liberalizma oziroma negativne svobode in vrednote socialne družbe.

ti ni zaprisežen liberalec, ki verjame, da ima vsak pravico živeti svoj način življenja. T. i. levica ima prav tukaj resen problem, da namreč poskuša združiti v svojih prepričanjih in programih vrednote liberalizma oziroma negativne svobode in vrednote socialne družbe. Ni si namreč tako težko zamisliti socialne družbe ljudi, ki živijo približno podobna ži-

vljenja in imajo vsi enake možnosti, mnogo težje pa si je zamisliti raznoliko družbo ljudi z mnogimi zelo različnimi stili življenja, predvsem z različno dragimi stili življenja, in najti način, da bi bila ta družba prav tako socialna ter da bi bile vsem zagotovljene možnosti za njihove raznolike načine življenja. Levi torej hočejo enakost in svobodo. Podobne

težave s protislovnostjo vrednot imajo tudi na desni. Kot smo rekli, je najvišja vrednota desnice svoboda, ki se je na desnem polu iz vsesplošnega pristajanja na pojem negativne svobode in s tem na liberalizem razširila še na svobodo trga in gospodarstva, torej na neoliberalizem, ki je povzročil to, kar danes imenujemo turbo-kapitalizem. Jasno je, da se ta napaja v polju liberalnih idej o pravici vsakogar, da živi svoj način življenja, še posebej, če si zanj sam služi. Iz tega sledi tudi, da ima vsak pravico nagraditi si mnogo premoženja, trdo delati za dobrine, ki si jih želi ipd. In to je pravzaprav turbo-kapitalizem: dosti dela, dosti zaslužka, dosti zapravljanja. Vse to za t. i. moj način življenja, ki je moja pravica. Toda hkrati na desni opazamo tudi stare vrednote družine, starševstva, ljubezni, skupnosti ipd., ki se navezujejo predvsem na katoliško moralko in ki so očitno neskladne z neoliberalizmom. V turbo-kapitalizmu pač ni časa za romantiko. Tudi desna stran ima torej svoje nemogoče kombinacije vrednot, ki pa v ozadju kljub temu pogosto nastopajo. Težko bi našli kakšno skupino predikatov, ki bi jasno opisovala eno ali drugo stran, in težko bi našli vrednote, ki bi se ohranjale zgolj na eni strani. Poglejmo npr. hipije, ki so v šestdesetih predstavljali pomembno skupino levice, toda mnogo pravih istih hipijev danes predstavlja lastnike in menedžerje, ki so eni temeljnih nosilcev turbo-kapitalizma in podporniki neoliberalne desnice. Teoretikom je že postalo jasno, da je boj za osebno svobodo in za pravico do sebi lastnega načina življenja, kamor je sodilo tudi hipijevstvo, omogočil pot sodobnemu kapitalizmu. Z leve na desno so tako šli naši hipijevski starši, in to brez da bi pri tem spremenili svoje vrednote in cilje. Kaj bi naj pomenila oznaka, da je neka stranka »leva« oziroma »levosredinska«, neka druga pa »desna« ali »desnosredinska«? Da je nekdo »levičar«, nekdo pa »desničar«? Kje je kakšna jasna in neprotislovna specifična razlika, ki ju dosledno razločuje? Morda obstaja še en možen opis te razlike, in sicer da je na levi kritika, na desni pa spanje. Toda ta opis nima prav nič opraviti z opi-

sovanjem splošnih strankarskih programov ali političnih prepričanj ljudi, temveč ima opraviti samo s procesom, ki do tovrstnih programov in prepričanj vodi. Levi bo kritično premišljal o vseh družbenih pojavih in vrednotah, tudi o svojih lastnih, desni pa bo šel s tokom in pretokom kapitala. V splošnem pa bi lahko rekli, da sta se pojma levice in desnice v politiki že povsem premešala in zato izgubila svojo nekdanjo vlogo. Biti danes levičar sploh ni več nekakšno politično prepričanje, kajti biti zares političen pomeni biti dejansko desni v smislu biti neoliberalc. Biti levičar je v tem oziru torej oznaka za nekakšno etično držo, etično v tem smislu, da jo vselej določa kritičen premislek in ne oportunistični izračun. Kdo si tukaj upa trditi, da je levičar? Ni torej problem v tem, da ljudje volijo desne, problem je v tem, da so samo desni na izbiro. Levica v politiki ni in je v času svobodnega gospodarstva tudi ne more biti. Kritična levica je možna samo še v vsakodnevni praksi ljudi, v medijih, v teoriji, v pogovoru, v banalnih dejanjih ljudi, vendar pa to ni več politična levica v starem pomenu besede, temveč civilna levica.

Če zaključimo: pojma politične levice in politične desnice sta historična pojma, ki v današnjem času vnašata zmedo in nejasnost v politični diskurz: morda bi bil čas, da si pojma levice in desnice poiščeta svoje mesto v zgodovinskih učbenikih ter s tem naredita nekaj prostora za sodobnejše koncepte, ki so že prerasli delitev na levo in desno, kot so npr. koncept družbeno odgovornega gospodarstva, koncept demokracije lastnikov, koncept socializma kapitala, koncept trajnostnega razvoja, misli o popolnoma novih pojavnih oblikah dela, o novih nedržavnih formacijah, misli o novih pojmovanjih svobode, ki presegajo navivno liberalno teorijo svobode, misli, ki se sistematično izogibajo zgodovinski dialektiki radikalnih stališč itd. Ti novi koncepti in nove misli nam lahko namreč mnogo bolje služijo pri opisovanju sodobnih razmer ter vodijo v plodnejšo javno razpravo kot pa fiksacija na zastarelih pojmih levice in desnice, ki ju je družbena realnost že prerasla, a vendar očitno še ne prebolela. ■

FOTO: Matic Štojs

Za te vrednote, ki jim ne rečemo več socialistične, temveč socialne, se danes bolj izrazito zavzemajo stranke, ki se prepoznavajo kot leve. Toda te vrednote so glede na sodobni čas dejansko konzervativne in bi glede na omenjeno delitev na napredne in konzervativne torej morale soditi na desno.

Davčne oaze

V skladu s spletno enciklopedijo Wikipedija je "davčna oaza območje, kjer so določeni davki nizki ali pa jih sploh ni", hkrati pa je "osrednja značilnost davčne oaze, da se njeni zakoni in druge regulative lahko uporabijo za izigravanje in izogibanje zakonov ter regulativ v drugih davčnih ureditvah."

ROK KRALJ

Najbolj znane davčne oaze so eksotični otoki, kot so Sejšeli, Bahami, Nizozemski Antili, Bermudi, Kajmanski otoki; »mestne« države, kot so Monako, Andora, San Marino, ter teritoriji s posebnim statusom, kot so Macao, Hong Kong, ameriška zvezna država Delaware itd.

Vendar, kot opozarja nevladna organizacija Tax Justice Network, davčne oaze niso samo eksotična otočja, male države in posebni teritoriji, temveč tudi "največji finančni centri, kot sta London in New York, ter države, kot sta Švica in Singapur, ki ponujajo molčečnost in druge posebne prednosti, da bi pritegnile tuji kapital."

Pirati s Karibov

Poseben primer davčnih oaz so Karibi in še posebej Kajmanski otoki, kjer ni nikakršnega obdavčenja, zato ima tam sedež, račune ali poštne predale veliko bank, podjetij in posameznikov. Na otoku Kajman se je število hedge skladov (skladi tvegane kapitala, ki delujejo praktično brez kakršnega koli nadzora finančnih oblasti) povečalo s 1685 v letu 1997 na 8282 v letu 2006, kar je štiri petine vseh svetovnih hedge skladov. Hedge skladi v svetovnem merilu upravljajo s kar 30.000 milijardami \$ premoženja in naj bi bili »odgovorni« za kar 50 % vseh transakcij na londonskih in newyorških borzah, ki so »srce« svetovnih financ. Ni torej naključje, da mnogi poznavalci današnji finančni sistem imenujejo kar piratski.

Da je pojem davčne oaze težko opredeljiv, dokazuje primer Nizozemske, ki uradno ni davčna oaza, saj gre za državo, ki si v okviru OECD kot EU »prizadeva« za transparentnost. Vendar britanski davčni strokovnjak Richard Murphy, direktor še ene nevladne organizacije, Tax Re-

search UK, trdi drugače: "Čeprav je uradna davčna stopnja 25,5 %, pa v nizozemskem davčnem sistemu obstajajo številne vrzeli, ki omogočajo izogibanje plačilu davkov. Zakonodaja še posebej premišljeno ponuja podjetjem, ki ne želijo stalnega bivališča na Nizozemskem, možnosti, da zmanjšajo davčno obremenitev na obresti, licence, dividende in kapitalske dobičke." Tudi do ničelne stopnje.

Celo Bela hiša je 4. maja 2009 izdala sporočilo za javnost, ki se je originalno glasilo: "Skoraj ena tretjina vseh tujih dobičkov ameriških korporacij v letu 2003 je izvirala iz samo treh malih držav z nizkimi davki: otočja Bermuda, Nizozemske in Irske." Naslednji dan je Bela hiša po velikih diplomatskih pritiskih nizozemskega veleposlaništva v Washingtonu ta del sporočila umaknila. Nizozemsko finančno ministrstvo pa je zadržalo, da je šlo pri spornem tekstu za »napačno razumevanje« zadeve. Očitno je, da gre politikom bolj za »imidž« kot pa za »fair play«.

Kako velik je problem?

Po ocenah Tax Justice Network je bilo leta 2005 v davčnih oazah naloženih 11.500 milijard \$ premoženja, matične države pa zato letno izgubijo preko 255 milijard \$ davčnih prihodkov. Humanitarna organizacija Oxfam ocenjuje (marec 2009), da samo države v razvoju letno izgubijo 124 milijard \$, ker imajo njihovi davčni zavezanci in podjetja svoje premoženje naloženo v davčnih oazah. Ta vsota presega vsoto 103 milijard \$, ki jih taiste države letno prejmejo kot zunanjo pomoč.

"Davčne oaze, ki ponujajo molčečnost, nizko ali ničelno obdavčenje, ohlapno regulacijo (ali kombinacijo vseh treh), omogočajo velikim podjetjem in bogatim posameznikom, da izkoristijo ugodnosti, ki izhajajo iz

plačevanja davkov v matičnih državah (onshore) – kot so dobra infrastruktura, izobrazba in vladavina zakonov – medtem ko se sami preko davčnih oaz (offshore) izogone odgovornosti plačevanja davkov. Preostali nosimo veliko breme," pravijo v Tax Justice Network. "Posledično davčne oaze povečujejo neenakost in revščino, razjedajo demokracijo, deformirajo trge, spodkopavajo zakone, zavirajo ekonomski razvoj, pospešujejo pobeg kapitala iz revnih držav in promovirajo korupcijo ter kriminal po svetu."

Pa Slovenija?

Kar nekaj slovenskih podjetij in premožnih državljanov ima sedeže podjetij ali račune odprte v davčnih oazah. Na primer Matjaž Gantar, prvi mož KD Group, ki je "leta 2004 javnost šokiral z odločitvijo, da svo-

je premoženje – govorilo se je o skoraj desetih milijonih evrov – prenese na družinsko fundacijo, ustanovljeno na Nizozemskih Antilih." (Slovenija v davčnih oazah, Urša Marn; Mladina 2008, 10) Kot razkriva Mladinin članek, ima KD Group v lasti sklad KD Private Equity Fund B.V. na Nizozemskem ter družbo Firsthouse Investments Ltd. na Cipru. "Če nizozemska holdinška družba kupi več kot pet odstotkov delnic Krke in jih nato proda, ji davka na kapitalski dobiček ni treba plačati. Slovenska zakonodaja takšne izjeme ne pozna," pravi Gantar. Tudi številni drugi premožni Slovenci koristijo ugodnosti davčnih oaz, še posebej popularna naj bi bila ravno »ugledna« Nizozemska, ki se uradno ne vodi kot davčna oaza. Seveda ne moremo mimo aktualne afere Ultra – Golobič, pri kateri ne gre samo za vpra-

Tudi številni drugi premožni Slovenci koristijo ugodnosti davčnih oaz, še posebej popularna naj bi bila ravno »ugledna« Nizozemska, ki se uradno ne vodi kot davčna oaza.

šanje nezavarovanih kreditov (ki mimogrede niso nič posebej sporne), ministrovega zamolčevanje resnice o premoženju in kasnejšega opravičevanja javnosti. Prvenstveno gre za vprašanje politične morale.

Je prav, da je politik (še posebej visokega ranga) in javna oseba lastnik premoženja v državi, ki je v očeh poznavalcev nedvomno davčna oaza? Ne glede na legitimnost – prav podeljevanje legitimnosti izmikanju davkov je ključna značilnost in »prednost« davčnih oaz – je takšno lastništvo skrajno sporno. Davki, ki se »izognejo« matični državi, slabijo njeno moč in njene temeljne funkcije (izobraževanje, zdravstveno varstvo, notranjo in zunanjo varnost države itd.). Je prav, da politik, ki se (sicer legitimno) izmika plačilu davkov, upravlja z eno od teh funkcij? Ponavljamo, ne gre za vprašanje zakonitosti in legitimnosti, pač pa morale – in etike. Afera Ultra – Golobič ni nedolžna afeta. Pozornost javnosti je bila namerno preusmerjena na politično-strankarski parket, da bi prikriji pravo »naravo« afere. Vprašanja javnosti bi morala biti naslednja: Koliko davka zaradi davčnih oaz, v katerih imajo račune državljani in slovenska podjetja, nikoli »ne vidi« državne blagajne? So odločitve ekonomskih in političnih voditeljev, ki sodelujejo v tej »raborti«, lahko moralno in etično neoporečne?

Naprej

Tax Justice Network se ukvarja z več temami za reševanje problema "davčnih oaz, ki povzročajo revščino", predvsem pa že v osnovi nasprotuje njihovu obstoju, saj so "davki temelj dobrega vladanja in ključ do bogastva ali revščine narodov." Zato v organizaciji svetujejo, da si je potrebno prizadevati za mednarodno sodelovanje na področju davkov, regulacije in kriminala; progresivno in pravično obdavčenje, trajnostno financiranje za razvoj, podjetniško odgovornost itd. Vsekakor je celotno ekonomsko področje potrebno temeljite prenove, ljudstvo preprosto ne bo več trpelo neprestanega ponavljanja stare maksime »gospodarjev človeštva«, ki jo je že davnega leta 1776 razkril »oče« sodobne ekonomije, Adam Smith: "Vse zase in nič za druge!" Ekonomsko-politične maksime novega časa morajo postati: pravičnost, poštenost in odgovornost. Brez izmikanja in skrivanja za (sporno) pravno ureditvijo (davčnih oaz). ■

Maja Kaučič

Dobro informiran državljan je temelj demokracije, je dolgo veljalo. Upravičen upad bralcev in zaupanja v brano napoveduje krizo in zaton novičarskih medijev kot nekdanje edine oaze resnice.

Bolje biti nepoučen kot slabo poučen

Zaupanje v korektnost medijskega poročanja je na psu. Pri recesiji v medijski industriji gre tudi za recesijo zaupanja bralcev, poslušalcev in gledalcev. Po vsem svetu in tudi doma. Kako da ne, če niti državnim virom ne gre zaupati, ki bi že v svoji biti morali biti verodostojni. In imamo ministra, ki pred volitvami ne omeni detajla, vrednega milijon evrov, ter takega prometnega, ki so ga Darsove kamere spravile v zagato, potem ko je ljudstvu moraliziral o nujnosti kultiviranja vožnje. In seveda javno RTV ter najmlajši primer cvetk novinarskega profesionalizma, utelešenih v Hlebšu in urednici Odmevov Peskovi, ki na podlagi nepreverjenih »anonimk« poskušata diskreditirati Golobiča (kakor da se že sam ni dovolj) v prispevku, ki zadevo Ultra in s tem povezane najeme kreditov namoči v tajkunsko kislino, brez da bi bila obtožencu dovoljena možnost zagovora. Ko se javna RTV obnaša tako izrazito politično pristransko in ko se v Sloveniji zamenjuje svoboda tiska z možnostjo navajanja laži, je prebeg na druge distribucijske kanale informacij zdravo razumsko dejanje. Potrošnike novic bolj kot sama dejstva (brez konteksta in poglobitve) zanima, kako naprej, kako si lahko sami pridobijo zanje relevantne informacije, brez posrednikov, dodobra prežetih od političnih in ekonomskih vplivov. Internet postaja poglavitno orodje državljanske participacije. Tako tudi v Iranu, ki je na nogah. Svet pa za računalniškim zaslonom. Od velike revolucije leta 1979 v državi ni bilo nemirov, ki bi bili primerljivi z dogajanjem po ponovni izvolitvi Mahmuda Ahmadinežada. Ljudje različnih slojev, stopnje izobrazbe, starosti, ženske in moški so se združili v shod zoper domnevne nepravilnosti volilne procedure, proti cenzuri, policijski represiji, za več svobodščin. Tudi državni viri so medtem že potrdili, da je bilo v nekaterih okrajih oddanih več glasovnic, kot je volilnih upravičencev. A nič ne de, volitve je »požegnala« ajatola Ali Hamenej, vrhovni vodja in ljudstvo pozval k umiritvi. »Nobenih večjih nepravilnosti.« Protesti pa še (?) vedno trajajo ter so po krvavih poskusih zadušitve pridobili na naboju in motivaciji. Njihovo orožje je zahteva po spremembah in novih medijih, ki so sprodcirali ikono iranskega upora. Neprostoovoljno je to postala Neda Agha Soltan, študentka filozofije, ki se je udeležila sicer miroljubnih protestov. Nazorni posnetek njene smrti na ulici si je na Youtubu štiri dni po objavi ogledalo že več kot 140.000 uporabnikov. Nato se je YT pridružil še spletni strani www.citizenube.com in odprl kanal, namenjen izključno posnetkom prote-

stov ter nasilja v Iranu. Izgnani novinarji pa so primorani povzemati blogerje, zapise z drugih socialnih mrež in posnetke iz mobilnih telefonov, katerih podobe nasilja in zatiranja drugače mislečih golta svet. Po vzoru Moldavije in Indonezije je v Iranu t. i. Twitter revolucija prebila medijsko blokado. Česar ni uspelo sedmi sili, je uspelo množici med seboj povezanih internetnih uporabnikov. Ponesti podobe protesta v svet kljub naporom vlade, da to onemogoči. Da korporativna medijska industrija nima več monopola nad produkcijo in distribucijo informacij, je dokončno jasno. Morda daje iztočnice, novice kot polizdelke, vendar pa je zdrava skepsa tista, ki informacijo dovrši pri različnih, za posameznika verodostojnih virih. Če pogledamo aktualno raziskavo medijskega delovanja v ZDA, je delo novičarskih medijev 32 odstotkov sodelujočih v raziskavi ocenilo kot nemoralno (leta 1985 13 odstotkov), 22 odstotkov kot neprofesionalno in 55 odstotkov kot politično pristransko. Več kot tretjina vprašanih meni celo, da delovanje medijev škoduje demokraciji. Zato niti ne čudijo podatki o upadanju števila zaposlenih, oglaševanja, prebegu bralcev, zmanjševanju dopisniških mrež, krčenju ter tabloidizaciji vsebin. Vsesvetovno selitev (prebeg?) na internet morajo medijske organizacije vzeti kot priložnost za streznitev svojega poslanstva, razmisliti o prestrukturiranju in novih, neodvisnih virih financiranja. Predvsem in tudi ameriški konservativni mediji, ki so te dni vse svoje zmogljivosti skoncentrirali na prispevke, analize, komentarje, solzave pogovorne oddaje, ki se ukvarjajo s kršenjem človekovih pravic v Iranu, in na domnevno mlahavost svojega predsednika, ki je očitno vzel svojo »change« zares. Kljub pritiskom iz vrst republikancev in njihovega medijskega orkestra ostaja njegova politika distancirana od dogajanja na teheranskih ulicah. Simpatizira s protestniki, ostro obsoja nasilje in kršitve človekovih pravic, pa vendar spoštuje suverenost države Iran, ki mora sama izbrati svojo pot. Vsekakor novost v tonu zunanje politike ZDA. Kako dolgo bo lahko kljuboval interesom moči, pa je seveda vprašljivo. In ker je ameriški predsednik vedno tudi vojni predsednik, bodo ZDA svojo hiper potrebo po vojskovanju izživljale tudi preko spleta. Presenečenje? Niti ne. Gates je tako napovedal ustanovitev vojaškega poveljstva, ki se bo ukvarjalo z obrambo pred napadi na računalniške sisteme ameriške vojske in sprožalo lastne napade na sovražnikova omrežja. Civilne sisteme, ki so naša nova utrdba nadzora vladajočih skupin in svobodne izmenjave podatkov, naj ne bi bombardirali. In spet nastopi skeptik v meni ... ■

Za začasno trajno rešitev

V iskanju slovensko-hrvaškega spora bi se bilo dobro gledovati po rešitvah, ki sta jih Črna gora in Hrvaška dosegli na Prevlaki – sprejem "začasne" rešitve, ki lahko nato postane trajna.

IGOR MEKINA

Pogajanja med Slovenijo in Hrvaško o rešitvi vprašanja državne meje so, kot pričakovano, zastala. Hrvaška je zavrnila "popravljeni" Rehnov predlog. S tem je Hrvaška zagotovo naredila resno taktično napako, kajti tudi popravljeni Rehnov predlog ni bil tako zelo spremenjen, da bi ogrožal bistvene hrvaške zahteve. Evropska komisija je že napovedala, da je sedaj čas za "premislek" ter da morata državi, ki se jima čas za iskanje kompromisa izteka, sedaj rešitev znova poiskati sami.

Slovenska BATNA

Toda – ali se Sloveniji in Hrvaški čas res izteka? Ko je Varnostni svet OZN z resolucijo 1437 določil, da se bo mandat modrih čelad na Prevlaki končal 15. decembra leta 2002, so hrvaški in tedaj še jugoslovanski diplomati hitro spisali "začasni" sporazum o današnji hrvaško-črnogorski meji. In tako sta državi, ki sta bili skorajda v vojni, dosegli sporazum. Določili sta celo posebno "cono" skupnega morja, kjer danes v skupnih čolnih patruljirajo črnogorski in hrvaški policisti. Toda pri Sloveniji in Hrvaški je "faktor čas" vsaj relativno bolj raztegljiva kategorija. Ob slovensko-hrvaškem sporu namreč ne obstaja organ, ki bi lahko ultimativno določil "končni datum" rešitve spora. In ker je tako, se slovensko-hrvaški spor še zmeraj "vleče", pri čemer se predvsem slovenski politiki ne mudi tako zelo kot hrvaški.

Vsa pogajanja se namreč zmeraj ravna po enem samem, železnem zakonu pogajanj – vsi pogajalci se zmeraj sprašujejo, ali je bolje sprejeti sporazum ali dopustiti, da pogajanja propadejo, oziroma katera je najboljša alternativa pogajanjem in kompromisu. Z angleško kratico se najboljša alternativa pogaja-

njem in kompromisu imenuje BATNA (Best Alternative To a Negotiated Agreement). Če je alternativa boljša od sporazuma, pogajanja propadejo, če je slabša od pogajalske rešitve, potem uspejo.

Glede na burne odzive na Hrvaškem, kjer je hrvaški sabor soglasno – ne da bi to kdorkoli sploh zahteval – sprejel Rehnov predlog, in zadržani odziv Slovenije se na prvi pogled sicer zdi, da je Hrvaška v boljšem položaju kot Slovenija. Toda resnica je seveda drugačna – slovenska BATNA je (še vedno) boljša. Če bo odločitev o meji sprejeta brez upoštevanja stanja na dan 25. 6. 1991 tudi na morju, bi to lahko pomenilo za Slovenijo manj morja in manj pravic, kot jih je imela v Jugoslaviji. In to dejstvo je globlja, psihološka osnova sporov s Hrvaško. Brez "slabega" sporazuma pa lahko Slovenija še zmeraj trdi, da ima neposreden dostop na odprto morje. Vendar pa bo tudi nadaljevanje blokade Hrvaške v pristopnih pogajanjih z EU pomenilo poslabšanje odnosov s Hrvaško in povečan pritisk članic EU.

Obljuba dela dolg

Kljub temu je prepričanje, da bo Hrvaška preprosto "kapitulirala", preveč naivno. Zaradi podpore, ki jo Hrvaška že uživa med članicami EU, se bo pritisk ostalih članic EU na Slovenijo v prihodnosti zagotovo še okrepil. Hrvaško vztrajanje pri reševanju spora po načelih mednarodnega prava in ob prevladujoči vlogi meddržavnega sodišča v Haagu je namreč razumljivo tudi zaradi številnih napak slovenskih politikov. Obljuba namreč dela dolg, to pa velja tudi za meddržavne odnose. Poglejmo na primer "blejski magnetogram" z izjavama nekdanjega predsednika slovenske vlade Janeza Janše in Iva Sanaderja z dne 26. avgusta leta 2007. Takrat je namreč nekdanji predsednik slovenske vlade z napovedjo reševanja slovensko-hrvaškega spora storil korak, ki je bistveno omejil manevrski prostor vseh kasnejših slovenskih pogajalcev. "Vesel sem, da lahko danes na Bledu gostim delegacijo vlade sosednje Hrvaške in mojega prijatelja gospoda Sanaderja. Ker je časa malo, takoj k stvari.

Po teh pogovorih – ne samo današnjih – ampak vseh dosedanjih v letošnjem letu lahko rečemo, da na tej ravni obstaja, zaenkrat še neformalno, načelno soglasje, da neresena vprašanja v zvezi z mejo med državama predamo Mednarodnemu sodišču v Haagu. Ostala neresena bilateralna vprašanja, ki obstajajo, bomo še naprej skušali reševati na bilateralni ravni," je tedaj dejal Janez Janša.

S tem je bil slovenski položaj nedvomno precej oslabiljen, kajti izjave predsednika vlade, predsednika države in zunanjega ministra lahko, če so dane v posebnih okoliščinah, pomenijo "enostransko pravno de-

janje" in lahko mednarodnopravno zavezujejo države. Tudi izgovor o "neformalnosti" izjave tu ne pomaga. Iz vrstnega reda dogodkov je jasno, da Janša za svojo odločitev ni imel nikakršnega soglasja niti na strani opozicije, prav tako pa se ni posvetoval s predsednikom države dr. Danilom Türkom, ki je 26. 8. 2007 celo zatrdil, da z vsebino dogovora Janša-Sanader "ni seznanjen". Na podoben način je tudi takratni zunanji minister dr. Dimitrij Rupel še 27. 8. 2007 trdil, da "najprej potrebujemo mnenje pravnih strokovnjakov" – čeprav je Janša že dan pred tem dogodkom glasno povedal svojo napačno izjavo.

Če bi torej evropska "mediacija" upoštevala tudi sporazum Drnovšek-Ročan, bi na koncu morda dobili rešitev, ki za Slovenijo ne bi bila nujno slaba. Meddržavno sodišče bi rezultate mediacije zagotovo štelo za mejo, ki sta jo obe državi šteli za pravično.

Od takrat je slovenska zunanja politika začela vedno bolj vztrajno zagovarjati načelo izvensodne "pravičnosti" in iskati rešitev iz nerodnega položaja. Stranke sedaj nasplošno in predsednik države je to enotnost izpričal tudi s tem, ko se je udeležil zadnje seje vlade. Toda neprecenljiva škoda je bila že storjena – leta 2007, pa tudi ob sprejemu "Memoranduma o piranskem zalivu" leta 1993, v katerem so slovenski poslanci celo zapisali, da "Republika Slovenija (...) sodi v skupino geografsko prikrajskih držav, ki zaradi geografske lege ne morejo razglasiti svoje izključne ekonomske cone." Zanimivo je, da tega dokumenta ni v slovenski "Beli knjigi". To seveda ni edina slovenska poteza, ki je v nasprotju s sedanjo politiko slovenske vlade. Podobno je Slovenija leta 1995 ob notifikaciji sukcesije jugoslovanske ratifikacije konvencije o pomorskem pravu podala uradno izjavo sekretariatu OZN, v kateri je povsem po nepotrebnem poudarila svoje pravice, ki jih ima "kot država v geografsko neugodnem položaju." Napaka Janeza Janše avgusta leta 2007 je bila zato samo vrh ledene

gore podobnih slovenskih napak. Toda če bi Janez Janša 26. 8. 2007 na Bledu s Sanaderjem res dosegel vsaj dogovor o reševanju spora med Slovenijo in Hrvaško po načelu *ex aequo et bono* v zameno za odločitev o sodnem reševanju spora, potem bi Slovenijo danes čakalo precej lažje delo pri pripravi stališč. Tako pa se je s privolitvijo v reševanje spora pred Meddržavnim sodiščem v Haagu Slovenija sama ujela v past, zaradi katere bo Hrvaška zelo težko odstopila ne samo od "ožje pravičnosti", ampak pa od katekole arbitraže, v kateri ne bi imeli prevladujoče vloge sodniki Meddržavnega sodišča v Haagu. Tudi zato je bil že prvi Rehnov predlog napisan tako, da je Meddržavnemu sodišču v drugačni preobleki omogočil prevladujočo vlogo pri razreševanju spora – slovenska vlada pa je prav ta določila temeljito spremenila in s tem dosegla zavrnitev Hrvaške. Na njeno srečo. Sanader preprosto ni spregledal slovenskega "velikega blefa", kajti če Sanader Rehnovega drugega predloga ne bi bil zavrnil, bi ga verjetno zavrnila kar Slovenija. Tako pa so slovenske stranke počakale in bile "brez mne-

nja", dokler se ni Hrvaška prikazala v vlogi tiste, ki zavrača kompromise. To je bolje za Slovenijo, vendar ta prednost ne bo večna, pač pa bo v naslednjih mesecih hitro kopnela pod pritiskom EU.

Začasno rešitev

Kje je torej rešitev? Rešitev je lahko samo – častni kompromis. V kulturah, v katerih sta "ponos" ter "varovanje časti" oziroma "obraza" ("face-saving") tako pomembna kot na območju jugovzhodne Evrope, je potreben "paketni pristop", saj želi vsaka stran pred svojo javnostjo prikriti tista mesta v pogajanjih, kjer je popustila. Posredovanje Evropske komisije bo zato tudi v prihodnje še zelo pomembno. In to na dva načina. Prvi je, da obe strani nadaljujeta pogajanja in se odločita za arbitražo pod pokroviteljstvom EU, ki lahko pripelje do končne rešitve. Toda če bi bilo to nesprejemljivo, imajo slovenski pogajalci še eno pot, da morda po ovinku dosežejo nekaj več, hkrati pa Hrvaški in Sloveniji omogočijo "časten" umik iz nezavidljivega položaja.

Rešitev je preprosta, vendar bi jo bilo treba izvesti v dveh fazah, pri čemer bi se obe državi morali najprej obvezati na sprejem "začasne" rešitve, ki bi ob pomoči arbitraže Evropske komisije najprej našla začasno rešitev za vprašanja mejne črte, vprašanje ribiških con in podobno, nato pa bi dokončno rešitev prepustili Meddržavnemu sodišču v Haagu ali "Rehnovi arbitraži", ki bi imela sestavo, kot se je že izkazala kot sprejemljiva za Hrvaško. S tem bi Slovenija dobila "mediacijo", Hrvaška pa bi vendarle dosegla napotitev mejnega vprašanja v tako zaželeni "Haag". Obe strani bi se lahko pohvalili z uspehom. Nihče ne bi izgubil. Slovenija ne bi prelomila obljub, ki jih je v njenem imenu dal Janša 26. avgusta leta 2007 na Bledu. Začasna rešitev je ob tem nujna tudi zaradi dejstva, da se Hrvaški mudi v EU, odločanje v Haagu pa je lahko zelo dolgotrajno. Postavlja se seveda vprašanje, ali ne obstaja nevarnost, da bi sodišče, ki je vezano na pravna pravila, na koncu presodilo tako, da bi njegova "pravična rešitev", ki bi bila utemeljena na veljavnem mednarodnem pravu, lahko škodila Sloveniji. Ta možnost vsekakor obstaja, vendar tudi nadaljevanje blokade Hrvaške Sloveniji prinaša nova tveganja, predvsem pa – izgubo vero-

dostojnosti Slovenije.

Predlagana "dvofazna" rešitev ima ob tem tudi še eno prednost za Slovenijo – omogoča namreč, da Slovenija doseže boljši položaj, kot bi ga zgolj s prepustitvijo spora Meddržavnemu sodišču brez predhodne mediacije. In to zaradi preprostega dejstva, da Meddržavno sodišče pri svojih odločitvah praviloma išče tudi "de facto" mejo med državami na podlagi njunih ravnanj ter praviloma "začasne" rešitve jemlje za osnovo svojih dokončnih rešitev. V primeru Epikontinentalni pas v sporu med Tunizijo in Libijo je na primer Meddržavno sodišče poudarilo, da mora pri iskanju pravičnega rezultata upoštevati vse razpoložljive indice, na podlagi katerih lahko ugotovi, katero črto sta državi imeli za pravično, "pa čeprav je šlo le za delno in začasno rešitev." V opisanem primeru je iz ravnanja obeh držav izhajala visoka stopnja soglasja o tem, katero mejno črto sta državi šteli za pravično. Če bi torej evropska "mediacija" upoštevala tudi sporazum Drnovšek-Račan, bi na koncu morda dobili rešitev, ki za Slovenijo ne bi bila nujno slaba. Meddržavno sodišče bi rezultate mediacije zagotovo štelo za mejo, ki sta jo obe državi šteli za pravično. Hrvaški politiki pa bi lahko svojo javnost prepričevali, da je to samo začasna rešitev, ker bo o meji na koncu odločalo še sodišče v Haagu oziroma arbitražno sodišče, ki bo vse rešitve presodilo še s stališča mednarodnega prava. Gre torej za podobno rešitev, kot je v veljavi tudi na meji med Hrvaško in Črno goro na Prevlaki – tudi ta je bila sprejeta kot "začasna", vendar tudi tu velja pravilo, da ni "nič bolj trajnega od začasnih rešitev." Slovenija bi v tem smislu zagotovo lahko privolila tudi v "kondominij" – ne v Piranskem zalivu, temveč v delu morja, ki se stika z mednarodnimi vodami. Drnovšek-Račanov dimnik bi torej lahko bil tudi "skupen", tako kot je bilo nekoč skupno jugoslovansko morje, ladje, ki so namenjene v Slovenijo, pa bi lahko imela pravico preiskovati le slovenska policija. Ne glede na to, kakšna rešitev bo na koncu izbrana, bi se obe državi morali tudi po neuspehu Rehnovega predloga zavedati osnovnega pravila, ki spremlja vsa pogajanja – da je namreč pomembnejše obdržati dobre odnose, kot pa dokončno rešiti neki spor. ■

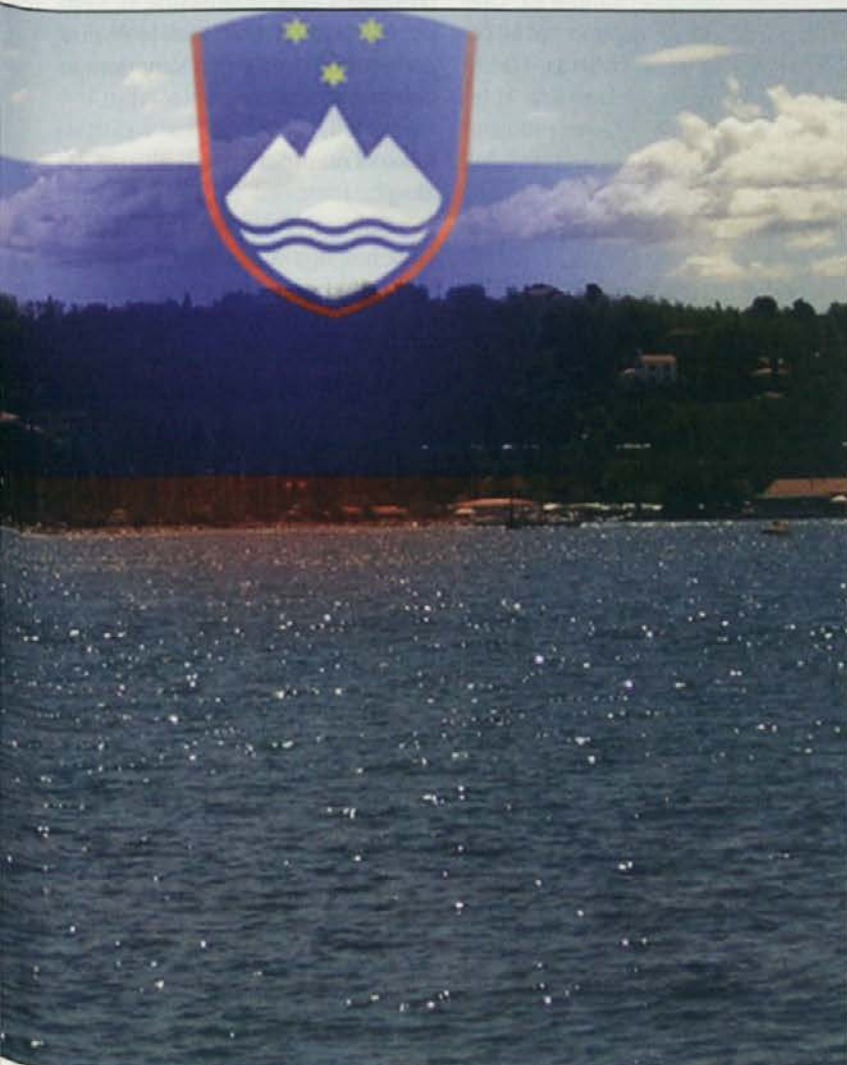

FOTO: Matic Štojs

»Prihodnost Irana bodo krojili mladi«

Dr. Dragan Potočnik na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru predava zgodovino neevropskih narodov v srednjem in novem veku ter didaktiko zgodovine. Svoja predavanja vedno popestri z znanjem in izkušnjami, ki si jih je pridobil na svojih številnih potovanjih. Zadnja takšna izkušnja je bila skoraj polletno bivanje in predavanje na iranski univerzi v Esfahanu.

ALEŠ KUSTEC

Kaj vas vedno znova žene na potovanja?

Prvič sem šel na potovanje pri šestnajstih. V vseh teh letih se je tako skoraj vsako moje vlakno prepredlo z vonjavami, okusi in barvami dežel, kamor najraje zahajam: z Azijo in v zadnjem času tudi z deželami podsaaharske Afrike. Lahko bi rekel, da sem razpet med racionalnim svetom zahodne civilizacije in subtilnim svetom Azije oz. Afrike. V življenju se mi zdi pomembno, da je človek radoveden. Prav ta radovednost me je gnala v svet.

Ali vas potovanja tudi osebno spreminjajo?

Potovanja, kot jih jaz razumevam, te tudi osebno spreminjajo. Vsako pravo potovanje se dogaja v dveh dimenzijah. Zunanja dimenzija nas bogati z novim znanjem. Je analitična in sintetična. Je tista, ki ostaja na površini. Za znanstvenika nepogrešljiva. Notranja dimenzija nam odpira notranje svete. Še neodkrite dele osebnosti ali kot pravi Tagore: 'Najdaljša je pot, ki te vodi k samemu sebi.' Na potovanjih se počutim kot gorski potok, ki je živ, ki utripa, ki nima predsodkov in ne strahov. Žal smo ljudje v vsakdanjem življenju velikokrat podobni stoječi reki, v kateri se nabirajo blato in mulj, negativna čustva, strahovi. Prav zaradi tega bi moral vsak, na nek svoj način, najti pot do samega sebe.

Je s tem notranjim potovanjem povezano tudi vaše pesniško udejstvovanje?

Ko se počutim kot gorski potok, sem na nek način najbolj svoboden. Se znam ustavit in se čuditi svetu okrog sebe. V harmoniji z okoljem se misli čistijo. Nastaja poezija. Takšna z metaforami mojih ulic Esfahana.

Se popotništvo in domoljubje izključuje?

Človek, ki je veliko odsoten, zna še bolj ceniti domovino ali kot sem nekje zapisal: 'Nikjer ne diši tako kot naša krpica zemlje'. Velikokrat šele v luči tujega dobi domače pravo vre-

dnost. Domoljub sem v svetovljanjskem smislu. Se pravi, da se zavedam svojih korenin, a sem hkrati odprt tudi za druge kulture.

Kako je možno uskladiti vašo funkcijo profesorja na fakulteti in popotnika?

V najglobljem bistvu sem umetnik življenja, ki vidi svet okrog sebe in se mu zna čuditi, ki želi izkusiti skrivnost neznanega in ki mu je izziv odpotovati daleč proč od znanega in preverjenega. To je izziv, ki vodi do izvira umetnosti. Tudi znanosti. To pomeni, da si lahko v svojih razlagah le še bolj prepričljiv. Znanje, ki ga prinašaš s potovanj, je živo. Ima vonj, barvo in okus.

Se vam zdi, da študentje dandanes zadosti izkoriščajo možnosti, ki jih imajo, za potovanja?

Žal so še vedno zelo redki študentje, ki jim je življenje izziv v tem smislu, da bi potovali. Potovanje namreč terja določen napor in v lagodnosti vsakdana je večini verjetno nesmiselno izgubljati čas tam nekje, ker je lažje in bolj 'in', če piješ pivo nekje v domači, preverjeni senci.

Bi morale univerze in fakultete še bolj spodbujati izmenjavo študentov tudi izven meja EU?

S članstvom Slovenije v Evropski uniji se je odprla dimenzija, ki je zame neprecenljiva. Tako imajo študentje danes neprimerno več možnosti kot prej za študij v tujini. Pa vendar, še vedno le redki odhajajo na te izmenjave. Ne upam si niti pomisliti, kaj bi bilo, če bi jim ponudili možnost študija v kaki afriški državi. Kljub temu smo na Filozofski fakulteti Maribor ustanovili Center za medkulturno sodelovanje z državami Afrike, Azije in Latinske Amerike. Namen tega centra je med drugim tudi mobilnost študentov. Že kmalu bomo študentom ponudili možnost študija tudi zunaj Evrope.

Če se vrneva na vaša potovanja, zdi se mi, da je Azija glavni fokus vaših potovanj. Kaj je pravzaprav tako posebnega na Aziji?

Azija je svet, kjer so obstajale mogoč-

ne civilizacije, kjer so nastale glavne svetovne religije, filozofski sistemi, znanost, umetnost. Kontinent nasprotij, lepote, subtilnega odnosa do sveta. Ko sem pred več kot 25 leti začel z odkrivanjem te celine, sem preživljal dneve in dneve čisto študijsko na terenu od Mongolije, Kambodže, Indije, Tibeta do Uzbekistana, Kazahstana itd. Nastalo je ogromno zapiskov in nenazadnje tudi knjiga Azija med preteklostjo in sedanjostjo, kjer je opisana zgodovina te celine in večina mojih odkritij. Zdaj, ko se Azija pospešeno odpira turizmu, so moje poti usmerjene v Afriko. V odkrivanju tega črnega bisera, ki se ga globalizacija še ni tako dotaknila.

Pri globalizaciji se mi zdi, da so kulturni tokovi pretežno usmerjeni z zahoda proti vzhodu. Bi se morali tudi mi od njih česa učiti?

Po mojem mnenju je druga beseda za globalizacijo amerikanizacija. Gre za to, da drugim vsiljujemo naš ali če želite ameriški način življenja. Način življenja, ki ostaja na površini, ki je plehek in ki skuša predvsem zadostiti osebnim koristim. Ta materialistični odnos do življenja postaja edini pravilen in to vsiljujemo celemu svetu. Ob tem seveda ne znamo ali nočemo prisluhniti drugim. Kaj šele, da bi sprejeli kakšen drug pogled na svet.

V zadnjem času se veliko govori tudi o spopadu med Zahodom in islamom. Je slednji posledica obojestranskega nerazumevanja in poznavanja?

Z islamom je povezana velika mera strahu in nezaupanja. V glavnem pa so razlogi za takšno stanje v neznanju in nepoznavanju islama. Ob tem pozabljamo, da je evropska kolonizacija tista, ki je vsilila mogočni islamski civilizaciji svoje gospostvo in tudi svoje vrednote. Pri tem je le malo upoštevala sporočila te kulture in se za njene dosežke na področju znanosti in umetnosti ni kaj dosti zanimala. Letos maja smo v organizaciji Centra za medkulturno sodelovanje, Islamske skupnosti v Sloveniji, Društva popotnikov Vagant in Pokrajinskega muzeja organizirali dneve islamske kulture v Sloveniji z na-

menom, da predstavimo sporočila te kulture. Zanimanje za vrhunske ustvarjalce je bilo izjemno in že kliče po tradicionalni prireditvi. Prav take prireditve presegajo sporočila medijev, ki nam velikokrat ponujajo črno-belo videnje islama.

Kakšne pa so vaše izkušnje s pogledom islama oziroma tamkajšnjih prebivalcev na Zahod?

Veliko sem potoval po teh krajih in tudi nekaj časa živel v Iranu. Ljudje znajo zelo dobro ločiti politiko od ljudi. Tudi če si npr. Američan, si dobrodošel v Iranu. Tako sem se v Iranu znašel v bližini demonstracij, kjer so ljudje vzklikali: 'Smrt Ameriki!' Nekaj ljudi je pristopilo do mene in me vprašalo, od kod sem. Takšen, kakršen sem, si nisem mogel pomagati, da jih ne bi preizkusil in sem rekel, da sem iz Amerike. Pristrčno so me potrepjali in dejali: »Dobrodošel, dobrodošel.« Prav ta odprtost in z njo povezana srčnost teh ljudi je ena od pomembnih razlik med Vzhodom in Zahodom.

Kako vi razumete medkulturni dialog?

Medkulturni dialog je za prihodnost vseh nas nujno potreben. Tudi zaradi potrebe po dialogu smo na FF ustanovili ta Center. Vsak od nas pa bi se moral zavedati, da nam le znanje oz. poznavanje druge kulture in z njo povezana strpnost do drugače mislečega ali verujočega omogoča, da nam bo vsem skupaj bivanje na tem enkratnem planetu lepše in bolj polno. Nihče od nas ne potrebuje še večjega zaostrovanja in še več sovraštva. Vsi pa potrebujemo spoštovanje temeljnih človekovih svoboščin.

Ker ste tudi predsednik državne komisije za nacionalno preverjanje zgodovine, me zanima, ali bi morali ta medkulturni dialog še bolj vključiti v šolo?

Že od vrtca dalje je potrebno vzgajati otroke v duhu strpnosti in spoštovanja. Novi učni načrti pri predmetu zgodovina, ki smo jih pripravili za osnovne in srednje šole, so v osnovi oblikovani manj evropocentrično. Izbrane vsebine pa so name-

njene tudi neevropskim kulturam. Le tako bodo otroci dobili predstavo, da se svet ni začel vrteti na prostoru Slovenije ali Evrope, ampak da so že pred našo kulturo obstajale civilizacije, ki so dosegle zavidljivo stopnjo razvoja.

Če se sedaj preusmeriva na Iran. Zimski semester v študijskem letu 2008/09 ste preživeli na iranski univerzi v Esfahanu. Kako je pravzaprav prišlo do tega sodelovanja?

Zanimanje za zgodovino stare Perzije in tudi moj prispevek za medkulturni dialog sta omogočila, da me je povabilo iransko ministrstvo za kulturo. Iran sem sicer dobro poznal že prej, saj sem ga večkrat prepotoval. Toda gostovati na elitni univerzi vendarle ni kar tako. Še posebej, če vemo, da je univerza stara tristo let in da je povsem primerljiva z univerzami drugod po svetu.

Kakšne so razlike ali podobnosti z mariborsko univerzo?

Študij v Iranu je težek in je namenjen res najboljšim. Za težke sprejemne izpite na univerzi se pripravljajo kar celo leto. Le najboljšim uspe. Še hujši so pogoji na študiju magistrerja in doktorata. Razpisanih je le nekaj mest, npr. za doktorat na zgodovini trideset mest. Iz celega Irana se jih prijavi tudi po več sto. Poleg težkih sprejemnih izpitov in doktorske naloge morajo pri doktoratu opraviti še izpite, ki zajemajo celotno študijsko snov. Tudi zaradi tega je doktorat v Iranu zelo cenjen.

Kaj pa razlike med iranskimi in slovenskimi študenti?

Izjemno sem bil presenečen nad študenti. V mojem letniku je bilo trideset deklet in le štiri fantje. Pa čeprav so bila predavanja tudi popoldne, se je le redko zgodilo, da bi kdo manjkal. Iranski študentje so zelo delavni, vajeni aktivno sodelovati in veliko znajo. Še posebej presenečajo nabitopolne knjižnice, kjer se pripravljajo na izpite. Presenečen sem bil tudi nad izjemno toplimi odnosi med profesorji in študenti in nad izjemno spoštljivostjo do profesorjev. S študenti smo bili tudi na terenu, kjer se je pokazala vsa sproščenost deklet. Pokrite z obvezno ruto, nekatere tudi v čadorjih, so že po nekaj minutah naredile v avtobusu nepozabno zabavo. Še s takimi omejitvami se v mladih pač ne da zatreti mladosti. Moje delo na univerzi je poleg pre-

davanj zajemalo še učenje farsija – iranskega jezika. Vsak dopoldan sem se štiri ure učil jezik in tudi pisavo, ki so jo prevzeli od Arabcev. Na tej univerzi sta gostovala tudi profesorja iz Italije. Tako kot jaz sta bila najbolj presenečena nad odnosom študentov do študija in do profesorjev ter tudi nad urejenostjo univerze.

Kakšno pa je njihovo obštudijsko življenje?

Mladi v Iranu imajo le malo možnosti za zabavo. Javne prireditve so redke. Bil sem na nekaj koncertih tradicionalne iranske glasbe. To pa je v glavnem tudi vse. Ples, sodobna glasba, kartanje so prepovedani.

Tako kot tudi alkohol. Ostaja jim kino, šport in dogajanje za zidovi njihovih domov. Kar nekajkrat sem bil gost esfahanskih družin. Notranjost stanovanj je opremljena kot na Zahodu, s satelitsko televizijo in glasbenim stolpom. Odmeva zahodna glasba, dekleta so oblečena tako kot povsod po svetu. V tesno oprijetih kavbojkah in majčkah. Seveda brez rute. No, seveda sem se potrudil, da sem malo razburkal enolično življenje mladih. Najprej sem na univerzi organiziral nogometno ekipo, s katero smo gostovali na drugih univerzah. S pomočjo iranskih študentov, ki so študirali v Rusiji, smo pripravili večer ruske poezije. Tudi še kaj bolj

prepovedanega se je zgodilo, npr. kartanje. Študente sem naučil igrati šnops.

Ste imeli kakšne opravke z moralno policijo?

Na iranskih ulicah varuhi morale budno nadzirajo, kako so ljudje oblečeni in tudi njihovo obnašanje. Velikokrat jih vidiš, kako stojijo pred vrati kavarne in pregledujejo odhajajoče ali pa grede od mize do mize in pregledujejo dokumente. Nekatere fante ali dekleta tudi odpeljejo le zaradi tega, ker so bili v lokalni, ker niso poročeni, ker so imela dekleta na glavi ruto preveč ohlapno. Tako vdirajo varuhi morale v najbolj skrite kotičke človekove zasebnosti. Mene so verjetno dobro poznali in me niso nikoli niti ogovorili.

Ti mladi bi naj sedaj tvorili jedro demonstrantov v Iranu. Kakšen je njihov odnos do oblasti oziroma režima?

Odnos mladih do islamske republike je kljub zahtevam po spremembah še vedno pozitiven. Ne zahtevajo radikalnih sprememb. Iz njihovih zahtev kipi hrepenenje po povsem samoumevnih vsakdanjostih. Po sproščenem prehodu zaljubljenec z roko v roki, po želji, da se dekleta oblečejo sproščeno. Brez rute, v pisano krilo. Želijo si le novih možnosti in svoboščin. Glasbe, koncertov, gledališča, plesa. Režim je žal mnenja, da je vse to nekaj nedostojnega, da je izražanje čustev neislamsko. Namesto tega se še vedno dogajajo ponižanja in fizične kazni.

Ena izmed napak Zahoda je velikokrat tudi ta, da Iran obravnava pavšalno, brez spoštovanja?

Mladi so zelo ponosni na izjemno bogato zgodovino Irana. Država z več kot 2500 let staro tradicijo jim daje ponos in dostojanstvo. Njihova pokončnost je z revolucijo leta 1979 pokazala, da ne želijo sprejemati vsiljenih vrednot Zahoda, da jim je dovolj dvojne morale Zahoda in njihovega izkoriščanja rudnega bogastva Irana. Ljudje so v svojem idealizmu zahtevali rušenje vsega starega, v svoji iskrenosti niso razmišljali o posledicah. Kljub trenutno izjemno težki situaciji sem prepričan, da bodo prihodnost Irana krojili mladi. Njihova neustavljiva sla po življenju in svobodi. Te najbolj normalne poti življenja se ne da ustaviti, kljub temu da bo oblast za vsako ceno branila pridobitve islamske revolucije. ■

Dobri stari ljudski punt

»Če bo na teh demonstracijah prišlo do prelivanja krvi, bodo k odgovornosti neposredno klicani njihovi organizatorji,« je povedal ajatola Ali Khamenei, vrhovni vodja »religiozne demokracije« Iran. Prevedeno malce drugače: »Ostanite doma, drugače jih ne boste dobili le s pendrekom.« Kako lahko sicer hodita religija in demokracija z roko v roki, pa je že drugo vprašanje.

SIMON RAJBAR

Divji, divji zahod

Po principu načela stvari je treba za tretji v kali je oblast, katero je ljudstvo legitimno izvolilo, začela streljati na svoje ljudi. Ni pomagalo. Goreli so avtomobili, smetnjaki in policijski motorji. Letelo je kamenje, padal je solzivec. Zadeva je na trenutke pravzaprav postala že tragično komična, ko sta se dva, pa tudi po trije nerodni pripadniki basidžev spravili na motor in kar med vožnjo skušali pretepati protestnike. Kot divji zahod v moderni opremi. Iranci so na ulice množično odhiteli zagovarjat demokracijo, ki je v državi pravzaprav nikoli ni bilo. Vse se je začelo enega prelepega volilnega dne, ko za 85-odstotno udeležbo na volitvah evropske demokracije lahko prosijo samo čudež. Tudi tiste, ki neudeležbo na sicer svobodnih volitvah finančno kaznujejo. Iranci so se odločili, da ne bodo ponovili napake, ko so nazadnje zaradi filtriranja kandidatov bojkotirali volitve. Volilna apatija jim je v mandatu Mahmuda Ahmadinežada prinesla večji nadzor nad zasebnostjo, mednarodno politično osamitev, gospodarske sankcije ter s tem ekonomsko nazadovanje. Ljudje so nesrečni, bazarji pa prazni. In to v državi, kjer se je mogoče celo leto smučati po zasneženem Damavandu ali se kopati na rajskih plažah vseh vrst in okusov. Da o tisočletni kulturi, ki kljub nejevolji oblasti v državo privleče horde turistov, ali izjemno bogati zemlji z rudninami, predvsem nafto, sploh ne govorimo. Sami se zavedajo, da prave izbire na volitvah ni. Vse kandidate za kakršnekoli volitve mora najprej potrditi klerikalen Svet varuhov, ki ima poleg tega še možnost veta na vsako zakonodajo parlamenta. Reformistične težnje tako ostanejo zunaj volilnih skrinjic. Zakaj torej takšna gornja za Mirom Huseinom Musavijem? Ne predstavlja nobene nove politike, nobenega novega reda. Ampak omenil je dva magična pojma: enake pravice žensk in svobodo. Estekhlas!

Osvoboditev! Kako dolgo je ljudstvo čakalo, da v isti sapi zasliši ti dve besedi, ko si ne nasprotujeta. Zaigrala je epska glasba, posijalo je sonce in z njim novi načrti prebivalstva, ki je med najmlajšimi na svetu. S povprečno starostjo 27 let in želji po drugačnem življenju so trume okupirale volišča. Kar se tiče njih, so bile volitve odločene, še preden so se začele. Irske oblasti so nato v rekordno kratkem času razglasile zmago starega, novega predsednika Ahmija, ki je zmagal z razliko 11 milijonov glasov! Potreben ni bil niti drugi krog. Znano je, da so bili rezultati volitev razglašeni, ne da bi volilna komisija odprla več tisoč škatel z oddanimi glasovnicami. Pred volitvami je bilo natisnjenih šest milijonov glasovnic več, kot volilnih upravičencev Iran premore, na voliščih pa zaradi pomanjkanja letih vsi niso mogli oddati svojih glasov. Kandidati so Svetu varuhov predali kar 646 primerov volilnih nepravilnosti. Irske oblasti tudi ne komentirajo domnevne smrti Mohammada Asgarija, odgovornega za tehnološki nadzor nad volilnimi lističi na notranjem ministrstvu. Ta je že dan po volitvah znancem in novinarjem povedal, da so volitve ponarejene. V nekaterih mestih naj bi bila udeležba več kot 100-odstotna, po izračunu vladnih računalnikov pa naj bi Musavi dobil 19 milijonov glasov. Asgari je umrl v sumljivi avtomobilski nesreči.

Panoptikon

V enem dnevu so se porušile stare sanje še starejšega ljudstva. Emocije so preplavile ozračje in ljudje so se v agoniji sami zgrinjali na ulice. Nobenih napovedanih protestov, nobene organizacije, le ljudska iniciativa. Ugovarja in vodi jih lastna vest. Iranci se ne borijo za novega predsednika. Borijo se za manj diktatorski režim. Musavija niso podprli, ker bi jim obljubil sanje. Njegovo ime vzklikajo, ker jim dovoli sanjati. In tega je ostarele gospode v državnem vrhu najbolj strah. V imenu svobodnih volitev so prepovedali kakršnakoli združevanja in oznanili, da je puntanje proti

republikli zločin, kaznovan s smrtjo. Aktivirane so bile vse policijske enote pod žgočim iranskim soncem, da bi branili ureditev, ki jo milijone ljudi zavrača. Vlada je onemogočila komunikacijo preko mobilnih in interneta, poleg tajnih služb pa so ulice zavzeli tudi basidži. Ti prostovoljci

iz iransko-iraške vojne resnično verjamejo v religijsko mašinerijo države. Dandanes opravljajo nalogo nekakšne moralne prostovoljne verske policije. Poklicani so po potrebi vlade, ne nosijo nobenih uniform in jih razen palic, verig in orožja nič ne loči od civilistov. Ravnajo se po lastnih

Iranci se ne borijo za novega predsednika. Borijo se za manj diktatorski režim. Musavija niso podprli, ker bi jim obljubil sanje. Njegovo ime vzklikajo, ker jim dovoli sanjati.

načelih, metode izvajanja njihovega moralnega zakona pa niso sankcionirane na sodiščih. Delujejo izključno z namenom ohranjanja ravnotežja strahu ter opravljajo umazano delo za režim. Tako po mili volji udrihajo po vsem, kar jim prekrži pot. Zdravniki so primorani poročati o poškodbah z demonstracij, varnostne službe pa po bolnišnicah iščejo ranjene protestnike. Nekateri resno ranjeni so se pred aretacijami zatekali tudi na tuje ambasade. A kljub opozorilom in nasilju so ljudje še vedno množično okupirali ulice. Policija je sprva še razganjala posamezne skupine, ki pa so se hitro začele združevati v milijonsko množico. Policisti so obnemeli, ljudje pa so jih nagovarjali, naj se pridružijo njihovi stvari, medtem ko so ti ležerno sloneli na plastičnih ščitih.

Repete revolucije?

Česa takega Iran ni videl že od islamske revolucije 1979. Protestniki v naelektrani atmosferi z meša-

nico navdušenja in strahu vpijejo celo ista gesla kot pred 30 leti. Oblasti se zato bojijo, da utegnejo družbene frustracije pripeljati do nove revolucije. Prvič jih je resnično strah. Iranci namreč iz preteklosti poznajo vonj po svobodi. Pa tudi vedo, kaj hočejo? V opozicijskem gibanju se prepleta mnogo različnih interesov in pogledov. Protestnike veže le skupno nezadovoljstvo proti vladni korupciji, neučinkovitosti in nadzoru. Revolucija v tem trenutku bi bila nevarna, saj se stari verski vodje ne bodo zlahka odpovedali svoji nadvladi. Za državnim sistemom navidezne demokracije stoji močan verski aparat, ki ga ščiti Revolucionarna garda. Za razliko od leta 79' med protestniki tudi ni dolgobradih klerikov, saj tokrat prav ti ščuvajo policijo proti njim. A vendar takšna masa ljudi in poguma kaže na pomembne socialne premike v iranski družbi. Tudi v preteklosti je prihajalo do manjših protestov, ki pa jih je država po hitrem postopku eliminirala. Status quo se je v državi ohranjal s poslušnostjo in represijo. Tako politično, družbeno kot zasebno. Nadaljevanje demonstracij bi ogrozilo same temelje republike, saj apetit lačnega ljudstva hitro raste. Danes Ahmadinežad, jutri ajatola. Mehkih revolucij različnih barv v Iranu ni pričakovati. Do večje oborožene mobilizacije ljudstva pa bo režim še bolj neizprosno kot do neoboroženih demonstrantov. Iran bi krvavel. To je režim v Teheranu tudi jasno pokazal, ko je na ulice poklical revolucionarne gardiste ter se očitno odločil nove proteste zatreti z vsemi močmi. Z vojsko na ulicah ni potrebe po kompromisih. Od ponovnih volitev se lahko poslovi tudi Musavi, saj je Svet varuhov sporočil, da ni zasledil »nikakršnih večjih nepravilnosti.« Ljudstvo pa je tako ali tako zahtevalo mnogo več. Za aretirane protestnike so ustanovljena posebna sodišča, ki da jih bodo obravnavala za »zgodbe drugim.« Po iranski televiziji se že vrtijo spoti »skesanih« demonstrantov. Iranci bodo od svojih očetov očitno še nekaj časa poslušali zgodbe o vetriču drugačnosti, podobno kot mi o bratstvu i jedinstvu. A prej ko slej bo prišel čas, ko glasovi milijonov ljudi, ne glede na razlog, ne bodo mogli biti več preslišani. ■

Obletnica

Piše: Dario Svetej

Gospodarska in finančna kriza, politična kriza, kriza socialne države, kriza vodenja od podjetij do države, kriza morale, kriza vrednot ... Vseposod kriza. Še nedavna polnoletnost slovenske države, ki bi najbrž morala biti prijetna obletnica, je minila v senci modrovanja o krizi. Kakšna kreativna rešitev, kako iz nje, se seveda ni našla. Kje pa! Ponovno smo morali poslušati čvekanja o tem, kako smo se v krizi znašli in kdo je zanj najbolj kriv. Seveda so bili tudi tokrat za nezavidljivo stanje stvari, do koder seže pogled, krivi drugi, za kritične poglede vase pa je kajpada ponovno zmanjkovalo volje. Še sreča, da so se pri nas končno izpele pravljice o odrešilnih evroatlantskih povezavah in svetilniku Evrope. Po v devetdesetih letih uspešno prestanih tranzicijskih zagatah, po vstopu v Evropsko unijo in po prevzemu evra je sedaj očitno v modi idejna praznina. Naše politične in poslovne elite so najbrž res izpete in utrujene, saj se vsi strinjajo le še v tem, da nas vse skupaj čaka težja prihodnost.

Medtem ko nekatere ta čas bolj skrbi za elite, mene vznemirja predvsem vse večje nezadovoljstvo širokih množic. Vseh tistih ljudi, ki na svoji koži zmeraj bolj čutijo to državo, ki je kljub nekaterim nedavno izrečenim propagandnim presežkom še vedno zelo potratna, močno zbirokratizirana ter v marsikaterem pogledu vse prej kot zrela. Nezadovoljstvo in apatičnost ljudi se mi tudi zaradi tega zdi povsem razumljivo. Zelo naporno je navsezadnje živeti z »elitami«, ki velikokrat ustvarjajo težave, namesto da bi jih predvsem

reševale. Z elitami, ki se raje ukvarjajo same s sabo (s svojimi osebnimi interesi in manjvrednostnimi kompleksi) kot pa z vitalnimi problemi države in njenih državljanov. Je bil vstop Slovenije v Nato ali podpis vilenske deklaracije res kakšen zavdanja ali hvale vreden dosežek? Je dolgoletno kilavo reševanje mejnega vprašanja s Hrvaško ali (pre)počasno in neučinkovito spopadanje z gospodarsko krizo nekaj, na kar bi morali biti ponosni, pa naj gre za preteklo ali sedanje vladne može? Sicer pa: ali res verjame, da naši »elitneži« aktualne težave lahko uspešno rešujejo s tem, ko ob asistenci medijev velikokrat spodbujajo nacionalizem, poulično retoriko ali neskončne delitve na naše in vaše, na leve in desne ali na črne, rdeče in bele? Kakšna politika pa je to, ki se ji pogled nenehno obrača v preteklost, namesto da bi se znala soočiti z resnično pomembnim in bila ob tem sposobna še pogleda v prihodnost? Predvsem slaba.

Verjamem, da se brez izletov v preteklost ni mogoče učinkovito spopasti s sedanostjo in prihodnostjo, vendar nenehni obračuni s preteklostjo po moje ne razkrivajo ničesar drugega kot nesposobnost spopada s perečimi težavami, popolno pomanjkanje idej in nezmožnost učinkovitega ukrepanja.

Skratka, dragi moji, nikogar več ne zanimajo izgovori, temveč zgolj rešitve. Čas se namreč izteka tako na lokalni kot tudi na globalni ravni. Navsezadnje nas o tem, da je med seboj vse prepleteno in povezano, ne uči le kvantna fizika, temveč tudi lekcije zgodovine. ■

Ne volim vas

Zmeraj se najde kak zмене, ki sredi predvolilnega boja zmedeno mežika, še pogosteje pa zgolj vnemar zamahne in brezbrizno pripomni: »Ah, jaz ne grem na volitve, itak ne vem, koga bi volil.« Pogosto potem še doda, da so politiki svinje, politika kurba in morda še kakšno iz zaloge ljudskih modrosti.

GREGOR LOZAR

Če slednje zaenkrat pustimo ob strani, se pojavita dve zanimivi vprašanji. Kako voliti, ko ne vemo, koga bi volili, in ali nas ta zagata opravičuje neudeležbe na volitvah? Začnimo na koncu. Volitve kot take temeljijo na ideji, da ima vsak državljan pravico soodločati o delovanju države, in sicer tako da na volitvah izbere tistega od različnih kandidatov (ali strank), za katerega se mu zdi, da bo najbolje zastopal njegove interese. Če so volitve torej tisti ritual, v katerem se udejanja pravica do soodločanja, naš fiktivni volivec pa ne gre na volitve z ugovorom, da ne ve, koga bi volil, se njegova odločitev izkaže za nekonsistentno. S svojim dejanjem se ne izreka o primernosti kandidatov, ampak o umestnosti volitev. Glede na to, da se jih ne poslužuje, so mu bodisi nepotrebne bodisi odveč. S tem pa daje tiho podporo čisto določeni politični opciji, ki zastopa enako stališče. Namreč da državljani v imenu brezskrbnega življenja pravico do odločanja enkrat za vselej predajo majhni skupini ali posamezniku, ki je to breme pripravljen prevzeti nase. Takemu modelu vladanja se reče tiranija in je prav tisti model vladanja, ki volitev ne potrebuje in jim v skrajni konsekvenci tudi nasprotuje. Z neudeležbo na volitvah tako tiraniji daje tiho (pasivno) podporo, medtem ko o kandidatih, sama na sebi, ne pove nič.

Potem ko smo ugotovili, da neudeležba na volitvah ni ustrezna rešitev problema, se za trenutek vprašajmo, kaj sploh pomeni ta stavek: Ne vem, koga naj volim. V kontekstu, kot ga uporablja naš lik, to ni izjava neodločnosti, se pravi, da bega med tem in onim kandidatom, saj sta v tem primeru njegovega glasu vredna oba. Treba je zgolj še izbrati, pa četudi z metom kovanca, saj zgrešene izbire tukaj

ni. Dilema se zdi nasprotna, kaj narediti, ko ni problem v tem, da nas je prepričalo več strank, ampak v tem, da nas ni (v dovoljšni meri) prepričala nobena, ko pri njihovem boju za oblast ne želimo pod-

preti nikogar in je vsak kompromis v določeni meri že posilstvo naše vesti. Vprašanje se s tem nekoliko predrugači. Ni več, kaj storiti, ko ne ve, koga naj voli, ampak kaj storiti, ko noče voliti nikogar.

Vprašanje se zdi zastavljeno dovolj radikalno, pa vendar dopušča še nek kompromis. Voliti je možno tudi nekoga, za katerega predvidevamo, da ne bo izvoljen, saj ne bo presegel praga. A če se ušteje, če to stori preveč ljudi, se kakemu krambergerju podeli realna oblast. In s tem je treba potem živeti. Rešitev se tako, v kolikor se boji lastnega uspeha, ne zdi ravno ustrezna. Pa vendar je odgovor relativno preprost, če nočete voliti niko-

gar, pač nikogar ne volite, samo, in to je naš poudarek, povejte to na volitvah.

Že zaradi same strukture volitev obstaja nekaj, kar se imenuje neveljaven glas. Dejansko so neveljavne vse glasovnice, kjer ni jasno izražena volja, in sicer tako da je enoznačno obkrožen en kandidat. Za neveljavne veljajo vsi ostali glasovi, nejasni, prazni, »poškodovani«, ki se štejejo kot napake. Pa vendar je ravno tukaj polje, kjer je možno izraziti svojo voljo. Če oddate neveljaven glas, ste s tem potrdili ustreznost volitev, hkrati pa niste neposredno podprli nobenega od nevsječnih vam kandidatov, to pa se izkaže kot primerna praksa za našega fiktivnega volivca in kot dosledna razrešitev njegove zagate.

Zdaj ko smo locirali našemu tipu volivca primerno prakso, nam preostane še samo, da jo podrobneje opredelimo, da pogledamo, kakšne posledice prinaša in na kakšne zagate naleti, kakšne so njegove implikacije in njegove zmožnosti. Zaradi pomanjkanja prostora bom te teme zgolj omenil, čeprav zahtevajo in zaslužijo nadaljnjo obravnavo. Za začetek omenimo, da neveljaven glas vztraja na ravni čiste negativnosti, zato je formiranje klasične stranke na tej ravni nemogoče. Konec koncev tudi zato, ker njegovi učinki niso neposredni. Po slovenski zakonodaji se kot volilna masa štejejo vsi veljavni glasovi in zaradi tega neveljavnosti volitev po tej poti ni mogoče doseči. Na nek način pa je mogoče doseči nelegitimnost, kajti njegovi učinki so bolj ali manj psihološki. Če se med volilnimi rezultati pojavi 10, 20 ali več odstotkov neveljavnih glasov, so politiki radikalno postavljeni pred svojo nezmožnost, pred dejstvo, da toliko in toliko volivcev raje ne voli nikogar, kot pa da bi volila njih. Pred isti problem je obenem postavljena politična scena v celoti, saj manko, ki ga ni sposobna zapolniti, zdaj postane viden. Da pa ne bo nobenega dvoma, da to ni bilo »naključje«, je dobro svojo voljo izraziti kar se da jasno in recimo na volilni listek napisati: nočem voliti nikogar. Tako je onemogočeno vsakršno politično in medijsko sprenevedanje in špekuliranje in kajlo bodo enostavno prisiljeni sprejeti. ■

FOTO: Matic Štojs

Prevara Obama

Če se želimo dokopati do resnice, moramo navadno pogledati pod površino. Ni namreč vse zlato, kar se sveti. In ni vse slavček, kar lepo žvrkoli. Tudi ameriškega predsednika Baracka Obama ne kaže soditi po besedah, temveč po dejanjih.

DARIO SVETEJ

Po velikanskem navdušenju ameriške in svetovne javnosti, ki je sledilo izvolitvi Baracka Obame za predsednika ZDA, se uresničuje tisto, kar so napovedovali nekateri trezni opazovalci njegovega predvolilnega spektakla: mož, ki bo z oznanjanjem sprememb znal obuditi ameriške sanje ter vlti novo upanje milijonom, se bo kmalu pokazal v povsem drugačni luči. In res: Obama se je po izvolitvi »izkazal« kot človek, ki ne izpolnjuje svojih obljub. Še več: marsikomu se kaže tudi kot človek kontinuitete, celo kot lutka korporativne elite, ki v resnici vlada v ZDA in tudi odloča, kdo bo njen predsednik.

A najprej k njegovim neizpolnjenim obljubam.

Med obljubami in dejstvi

Eno najbolj znanih obljub volivcem je novi predsednik ZDA snedel že takoj po inavguraciji. V predvolilni kampanji je med drugim jasno obljubil, da bo ameriško vojsko popeljal iz Iraka takoj, ko bo izvoljen. Takoj po izvolitvi je izjavil, da bo to storil v naslednjih šestih mesecih. Kasneje je pričel govoriti, da bo to storil v šestnajstih mesecih, nato v triindvajsetih, nazadnje pa takoj, ko bo to mogoče. In zakaj naj bi to storil? »Ker so ljudje, ki so ameriške sile popeljali v Irak, veliko močnejši in vplivnejši od njega,« meni Alex Jones, kontroverzni ameriški radijski voditelj, producent in avtor razvpitega dokumentarca »Obama Deception«. »Obama govori eno, počne pa drugo. Služi natanko tisti eliti, ki ji je služil tudi George W. Bush,« pravi Jones, razkrivajoč pravo strukturo moči na tem planetu. Predsednik Obama, menijo Jones in njegovi somišljeniki, služi predvsem vojaško-industrijskemu

kompleksu, ki ga finansira mednarodna bančna elita. Korporativna elita, ki po tej teoriji zarote vlada v ZDA, naj bi tudi odločala, kdo bo ameriški predsednik. Edini razlog, zaradi katerega enkrat izberejo »demokrata«, drugič pa »republikanca«, je bojda v tem, ker to v določenem trenutku najbolj odgovarja njenim interesom. Novi obrazi se na sceno tu in tam pripeljejo le zato, da bi se ohranil privid, da je ljudstvo tisto, ki izbira. Po tovrstnih zarotniških scenarijih naj bi Obama izbrali prav tisti ljudje in finansirale prav tiste sile, ki onemogočajo tisto vrsto sprememb, ki bi v resnici koristile ljudem. Njihova »sprememba« naj bi se kazala le še v močnejši utrditvi centralizirane globalne kontrole s strani finančne oligarhije. Ker so Obama v največji meri res finansirali viri, kot so UBS, Citigroup, J. P. Morgan Chase, Credit Suisse ..., res ni čudno, da nekateri menijo, da je Barack Obama le

najnovejši predsednik z Wall Streeta. Njegov sleherni odgovor na gospodarsko in finančno krizo (ki so jo povzročile natanko tiste banke, ki so ga podprle) zato ne more biti zamišljen v dobrobit državljanov, temveč predvsem za izpolnitev zahtev ljudi, ki upravljajo tako z Obama kot tudi z bančnim sistemom.

Spremembe ali kontinuiteta?

Toda nazaj k neizpolnjenim obljubam in sprenevedanju Baracka Obame. Med najbolj razpinitimi je denimo tudi obljuba, ki jo je izrekel v nagovoru diplomantom mornariške akademije. Zagotovil jim je namreč, da ameriških vojakov ne bo več pošiljal v vojno, razen kadar bo to neizogibno ter z jasno določenimi cilji in strategijo za uspeh. Kot je znano, je ameriški senat nedavno potrdil prav njegov predlog za dodatnih 91,3 milijarde dolarjev za vojni v Iraku in Afganistanu. V Afganistanu name-

rava Obama v prihodnje celo podvojiti število vojakov. Prav nič drugače ni bilo z njegovo predvolilno obljubo zaprtja zloglasnega zapora Guantanamo. Po izvolitvi je dejal, da o njej razmišlja, nato pa se je izkazalo, da Guantanamo v resnici ne kani zapreti in da v imenu nacionalne varnosti celo podpira sramotna početja, ki so se odvijala pod njegovim osovraženim predhodnikom Georgeom W. Bushem.

Kako bi sicer lahko bilo drugače, ko pa je njegov »novi« obrambni minister Robert Gates, ki je bil obrambni minister že za časa na vojno hujskaškega bushevega režima? Tudi Gates ne želi poznati natančnega datuma dokončnega ameriškega umika iz Iraka, zato pa si toliko bolj želi poslati v Afganistan nove tisoče ameriških vojakov.

Ko Barack Obama govori o spremembah, v bistvu ponuja kontinuiteto, pravijo poznavalci. Najboljši dokaz za to naj bi bili člani njegovega kabineta, vsi po vrsti ognjevitih zagovorniki vojne v Iraku, zapriseženi podporniki Izraela za vsako ceno in svetovalci z Wall Streeta. Že ko je Obama za svojega podpredsednika imenoval Joea Bidna, je po mnenju nekaterih na najboljši možni način demantiral vse tiste, ki so Obama predstavljali kot kandidata, ki nasprotuje vojni. Joe Biden velja namreč za enega najbolj ognjevitih zagovornikov vojne v Iraku v ameriškem senatu.

Ameriški zgodovinar in pisatelj Webster Tarpley je še bolj neposreden. O Obami namreč meni, da je odličen igralec, a še boljši lažnivec, saj naj bi v resnici počel natanko nasprotno, kot je obljubil. Podobnega mnenja sta tudi ameriški raziskovalni novinar in pisec Daniel Estulin ter ekonomist George Humphrey, ki odkrivata, da za to sicer karizmatično in inteligentno osebnostjo stojijo resnično odločujoči in vladajoči v ZDA in svetu, in sicer člani skupine najbogatejših in najvplivnejših ljudi na planetu, člani skupine Bilderberg, člani Trilateralne komisije in CFR (Council on Foreign Relations). A to je že druga zgodba ... ■

Spomini na prihodnost

27. aprila je humanitarni koordinator darfurskih upornikov Suleiman Jammous po satelitskem telefonu sporočil, da je v krajih v Severnem Darfurju, kjer smo Slovenci letos spomladi domačine preskrbeli z video kamerami, prenosnimi računalniki in satelitskim telefoni, sedaj manj napadov na civilno prebivalstvo. Džandžavidi, arabsko »hudiči na konjskih hrbtih«, ki jih organizira štirih največjih zločinov proti človeštvu obtoženi predsednik sudanske vojaške hunte v Sudanu, se boje, da se bodo njihovi obrazi pojavili na svetovnih TV-mrežah.

TOMO KRIŽNAR

Sistem, po katerem vojni novinarji pošiljajo posnetke iz medijsko dobro pokritih vojn, omogoča zdaj tudi najbolj nedolžnim žrtvam v največji humanitarni katastrofi na Zemlji, da sami pošiljajo posnetke požiganja, ropanja, pobijanja, posiljevanja, iztrebljanja in tako sami kličejo na pomoč vest Človeštva, ki se počasi vendarle ozavešča, da svetovna kriza ne ogroža le zahodnih gospodarstev. Največji problem preživetja družin pod nadzorom upornikov v Severnem Darfurju je sedaj tisti, zaradi katerega se je vojna začela. To je pitna voda.

V zadnjih tridesetih letih je zaradi klimatskih sprememb, za katere domačini verjamejo, da so odgovorni razvajeni ljudje v industrijsko razvitih deželah, ki pokurijo največ fosilnih energentov in pregrevajo planet, v Sahelu padlo 40 odstotkov manj dežja. Sahara zaradi segrevanja Indijskega oceana napreduje povprečno sedem kilometrov na leto. Oaze so opustele, vasi je zasul pesek, kmetje so izgubili še zadnje krpice plodne zemlje, nomadi so ostali brez čred in mladi fantje brez živali, ki bi jih ponudili v zameno za neveste in tako sprostiti svojo naravno silo. Iz dežel onkraj Rdečega morja in vedno močnejših azijskih držav se selijo agitatorji in love neizobražene fante v nove in nove teroristične skupine, ki jih trenirajo v težko dostopnih puščavskih gorah in pripravljajo na Veliko vojno z »Imperijem pohlepa, dvoličnosti in laži«.

Tam, kjer so domačini še pred kratkim našli vodo z bajalicami in »izkopalni« fosilno vodo enostavno z rovnicami, vode s tradicionalnimi načini ne najdejo več, niti če kopljejo petnajst in več metrov globoko. Milijoni najbolj revnih ljudi na svetu se pripravljajo na beg iz celotnega področja Sahela od Mavretanije do Sudana, kjer je vojna za vodo in nafto najbolj načela socialno tkivo,

v evropske Alpe, kjer nagonsko čutijo vodo.

Milijoni najbolj nemočnih in od vseh pozabljenih ljudi v največji humanitarni katastrofi na Zemlji, razmišljajo, da ni nič nemoralnega uničiti Satana.

Tisti pametni in modri, ki se zbirajo okrog humanitarnega koordinatorja Suleimana Jammousa, kličejo na pomoč in sporočajo, da vidijo rešitev v prenosni vrtni napravi, ki bi jo bi bilo mogoče voziti iz kraja v kraj na terenskem vozilu, in prosijo, da jim pomagamo vsaj z eno.

Na internetu so našli ustrezno vrtno napravo v Nemčiji, iz druge roke stane 150.000 evrov, dobava je možna v treh tednih. Transport je mogoče varno speljati po pristanišču Duala v Kamerunu in čez Čad do meje s Sudanom s pomočjo Organizacije za podporo darfurskim otrokom AMSED, ki ima sedež v N'Djameni.

Tako utegnejo preplašeni ljudje ostati doma. Tako se bo morda nehalo rekrutiranje milijonov obupanih mladih ljudi v vrste afriških talibov in priprave za napade na evropska tla.

Po petsto letih evropskega osvaja-

nja sveta, po dveh svetovnih vojnah za kolonije in po katastrofalnih posledicah globalizacije nam dedičem evropskih zavojevalcev v Evropski uniji ostane danes ena sama pot. To je pot resnice in človekoljubja. Slovenija in Evropska unija, taki, kot danes sta, se morda lahko izogneta žrtvovanju svojih otrok v novih svetovnih spopadih za nafto in teh, ki se pripravljajo za nadzor pitne vode, če takoj začneta akcije, ki jima bodo vrnilo spoštovanje in zaupanje čim več dobronameranih ljudi v tretjem svetu.

Če želimo, da bodo preostali na planetu upoštevali naše izkušnje, nas poslušali in nam morda tudi sledili, jim moramo takoj sedaj dati dober zgled. Prosim, lepa mlada nova Evropa, daj, potegni svoje zaloge obličje iz peska. Obriši si pesek iz oči in spreglej, kakšne čudovite

možnosti sodelovanja so pred teboj. Naj te občuduje ves svet, namesto da se ves svet obrne proti tebi, združen pod prapori, namočenimi v kri. Izkaži se že vendar in pomagaj ljudem v najhujši stiski z vrtno napravo tako, da bodo sami lahko pomagali svojim otrokom. Vsi vemo, da to zmoreš, ne da bi zgubila kaj pudra. In potem nadaljuj pomoč s sistemom vrtnih naprav za iskanje vode, ki bo odpravil problem pitne vode ne samo v Sahelu, ampak tudi v celi Sahari. Nato pa skupaj z Afričani postavi vetrne elektrarne. V novem sožitju napelji solarne kolektorje. V novi simbiozi spremenimo vso Afriko ponovno v raj, v katerem so se rodili naši skupni predniki. Lepo te prosim, moja draga, vrta lepotica Evropa: vdaj se že no Življenju, ki se ti ponuja!

Prispevki se lahko nakazujejo na TR ki ga je posebej za to odprlo združenje Gibanje za pravičnost in razvoj pri Delavski hranilnici, d. d., številka: SI56 6100 0000 0192 116, namen plačila: za Darfur

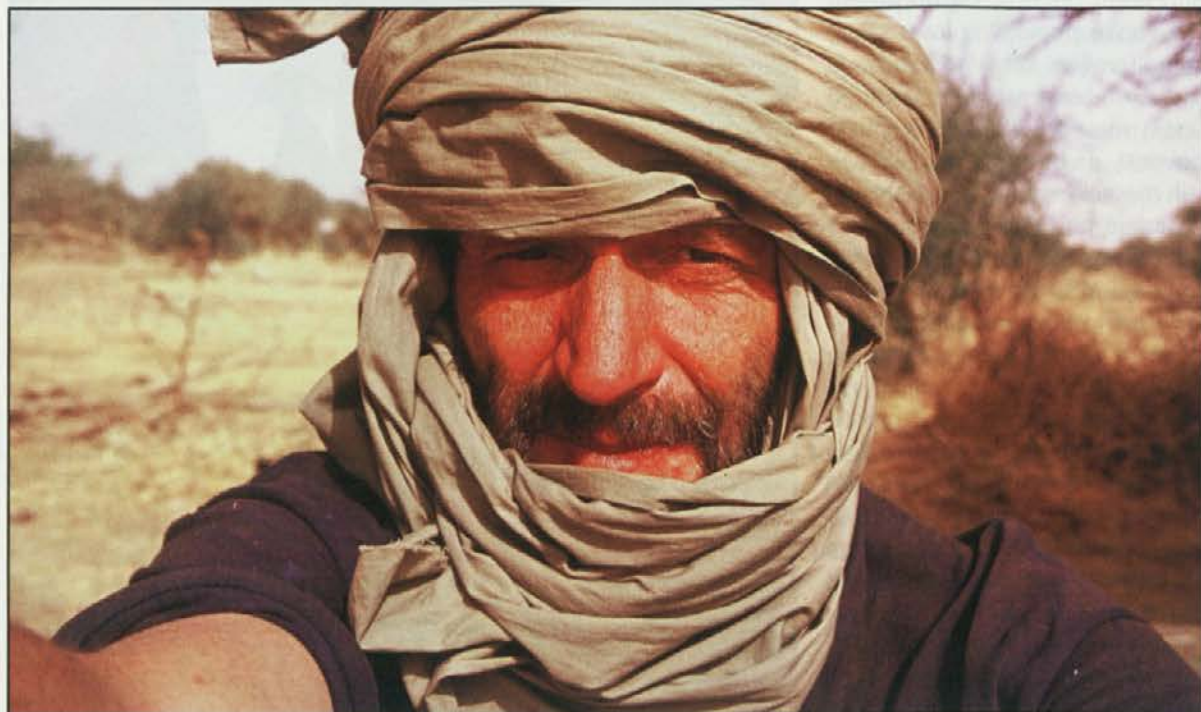

FOTO: Tomo Križnar

Izraelska zloraba antisemitizma

Politično življenje v Izraelu se venomer suče okrog iste osi: holokavsta. Spominjanje, odpuščanje in pozabljanje pa niso abstraktne ideje, temveč orodje v rokah ciničnih politikov.

LIOR VOLINEJC (PREVOD: ŠPELA GAŠPARIČ)

Samo dve organizaciji in dve neodvisni državi sta v nedavnih volitvah v Iranu odkrito podprli ekstremistično stran z Mahmudom Ahmadinedžadom na čelu: Hezbolah, Hamas, Chavezova Venezuela in Izrael. Zakaj si jeruzalemski diplomati želijo zmage nekoga, ki so ga javno oklicali za »modernega Hitlerja«? Odgovor je skrajno preprost – potrebujejo ga. Izraelski voditelji so svoji javnosti skozi leta vedno znova prikazovali moderne Hitlerje, v preteklosti so te vloge prevzeli Naser, Arafat, Brežnjev in Sadam Husein, zadnja leta pa Ahmadinedžad. Grožnje o novem holokavstu so za izraelske politike rutinsko orodje, s katerim pri državljanih vzbujajo strah, poslušnost in patriotizem, »ohranjanje varnosti« in preprečevanje drugega holokavsta pa sta zadosten razlog za opravičenje večine izraelskih političnih, družbenih in ekonomskih ukrepov. Če si kdo upa spraševati, zakaj je vojaški proračun tako visok, ko pa manjkajo sredstva za zdravstvo in izobraževanje, ga utišajo z eno samo besedo – šoa (holokavst).

Uporaba holokavsta kot političnega orodja ni omejena le na izraelsko notranjo politiko, temveč se pogosto uporablja tudi v mednarodni diplomatski areni. Ko so ZN v resoluciji 242 zahtevali, da Izrael konča okupacijo in se vrne na meje iz leta 1967, je izraelski zunanji minister te meje takoj označil za »meje Auschwitza«. Vsakega tujega državnika, ki obišče Jeruzalem, ne glede na to, ali je to ameriški predsednik ali evropski minister, najprej odpeljejo v spominski center holokavsta Jad Vašem, da pri njem vzbudijo zadostno količino slabe vesti, preden si bo ustvaril mnenje o Izraelu in sionistično-palestinskem konfliktu. Ko je papež Benedikt XVI. ob svojem obisku v Jeruzalemu prekršil nenapisa-

na pravila in se ni opravičil za holokavst, so ga izraelski mediji nemudoma označili za antisemita.

Obstajata dve vrsti antisemitizma: dejanski in imaginarni. Obema pa je skupno to, da odlično služita izraelski vladi in organizacijam, ki so povezane z njo. Različne judovske agencije s pridom izkoristijo vsak antisemitski pripetljaj, naj bo pri verskih fanatikih ali neonacistih, za promocijo imigracije Judov iz diaspore v Izrael. Judovska agencija je tako na primer začela veliko kampanjo promoviranja imigracije v Izrael na Švedskem in v Argentini, ko se je tam zvrstilo ne-

kaj protestov proti izraelsko politiki, ter v Franciji po ugrabitvi francoskega poslovneža Ilana Halimija leta 2006. Jude, ki se odločijo, da bodo ostali v diaspori, pa vzpodbujajo, naj prispevajo denar: če ne želijo imigrirati danes, naj vsaj plačajo, da jih bo v prihodnosti čakalo mesto. Vsak antisemitski pripetljaj je pravi zaklad za tiste, ki se želijo okoristiti s strahom in terorjem ter prepričati čim več Judov o imigraciji ali donaciji.

Druga vrsta antisemitizma naj bi očrnila vse, ki kritizirajo izraelsko politiko, saj naj bi oznaka antisemit razveljavila vse njihove argu-

mente. V ZDA je ta praksa pogosta pri uradnih institucijah, kot je na primer organizacija Anti Defamation League, ki se bori proti vsakomur, ki nasprotuje izraelski politiki. Med njimi je mnogo politikov in javnih osebnosti, predvsem akademikov, najbolj znan je Noam Chomsky. Zdi se, kot da se ne zavedajo nevarnosti svojega početja: s takšno lahkotno uporabo oznake antisemitizem pravzaprav večajo toleranco do rasističnih skupin, ki so vpletene v resnične zločine iz sovraštva.

Toda ob tem ko želi Izrael čim bolje izkoristiti judovsko katastrofo, se po najboljših močeh trudi likvidirati spomine na palestinsko katastrofo. V zadnjih letih se je vse več govorilo o nakbi – deportaciji, pobjih in zastraševanju več kot 750.000 palestinskih beguncev, ki so jih leta 1948 ubili ali poslali v izgnanstvo. Novo skrajno desno izraelsko vlado skrbi, da bi zgodba o palestinskih žrtvah lahko uspešno spremenila pogled svetovne javnosti na Jude kot ultimativne žrtve – zato so se odzvali z novimi zakoni. Prepovedati želijo diskusije o palestinski zgodovini, pravzaprav želijo prepovedati celo razmišljanje o dogodkih iz leta 1948. Izraelski parlament poskuša s serijo novih zakonov prepovedati komemoracijo dneva nakbe in prisiliti vsakega polnoletnega izraelskega državljana, da priseže zvestobo judovski državi. S tem ko želi nadzorovati kolektivni spomin in prisiliti muslimane, da zaprisežejo judovski državi, izraelska vlada priliva olje na ogenj tega konflikta.

Izrael je izkoristil holokavst in antisemitizem tako, da je prejel 3,5 milijarde nemških mark odpravnine od Nemčije in prisilil ZDA, da njihovi državi vsako leto nameni 3 milijarde dolarjev, prav tako pa ju s pridom izkorišča vsakič, ko se želi izogniti kakšnemu mirovnemu načrtu. Mednarodni skupnosti bo uspelo končati 42 let trajajočo okupacijo šele, ko bo Izraelu vzela njegovo najljubše orožje – brezsravno izkoriščanje holokavsta in hipokritsko uporabo oznake antisemit. In šele takrat se bo končala ta absurda situacija, ko je žrtev postala storilec.

Zid apartheida, ki ga je zgradil Izrael.

Različne judovske agencije s pridom izkoristijo vsak antisemitski pripetljaj, naj bo pri verskih fanatikih ali neonacistih, za promocijo imigracije Judov iz diaspore v Izrael.

Mladi raziskovalci za prihodnost

Poklic raziskovalca pogosto spremljajo negativne stereotipne predstave, da raziskovalci niso običajni ljudje, ampak so bolj einsteinovskega kova in čudaški. Pa vendar je javnomenjska raziskava, ki so jo izvedli na Ekonomsko-poslovni fakulteti v Mariboru, pokazala, da si ljudje želijo predvsem, da je raziskovalec nekdo, ki je v nekaterih pogledih nekoliko ekstremen in izstopajoč, a hkrati zanimiv, koristen, organiziran, zabaven in preprost. Preprosto in razumljivo predstavljene raziskovalne vsebine pa so tudi eden od ciljev vseevropske Noči raziskovalcev, ki bo letos 25. septembra.

DAŠA PURGAJ

Raziskovanje izziv za prihodnost

Doslej je bil v Sloveniji pretok znanja med univerzo in gospodarstvom v primerjavi z drugimi evropskimi državami slab. Zato se na univerzah tudi s prireditvijo, kot je Noč raziskovalcev, trudijo usmerjati raziskovalce in visokošolske sodelavce v komercializacijo raziskovalnih dosežkov oziroma patentiranje svojih izsledkov. Pri tem so mladim raziskovalcem v veliko pomoč tehnološke pisarne in univerzitetni inkubatorji. Svetovne izkušnje najrazvitejših gospodarstev in regij namreč kažejo, da veliko in pomembno vlogo pri uspešnem gospodarskem preboju igrajo univerzitetne in druge visokošolske inštitucije. Te namreč združujejo kritično maso visoko izobraženih kadrov, ki lahko s svojim znanjem razvijejo nove tehnologije ter uveljavijo novosti, ki so lahko podlaga za razvoj novih podjetniških in raziskovalnih idej.

V Mariboru v ospredju naravoslovne vede

Noč raziskovalcev je panevropski projekt, ki poteka sočasno v približno 200 evropskih mestih in je nastal na pobudo Evropske unije, ki želi ljudem približati poklic raziskovalcev ter širši javnosti ponuditi priložnost spoznati jih v svojem svetu. Od leta 2006 v projektu sodeluje tudi Univerza v Mariboru, ki na ta dan pripravlja številne poučne in zabavne vsebine, od prikaza znanstvenih eksperimentov do delavnic za otroke in nastopov glasbenih skupin. Raziskovalna vas bo letos v Mariboru konec septembra nastala v nakupovalnem središču Europark. Svoje skrivnosti bodo razkrili raziskovalci s fakultete za varnostne vede ter s fakultete za naravoslovje in mate-

matiko, ki bodo nazorno prikazali povezanost fizike in medicine, biologije in tehnike. Sodelovalo bo pet oddelkov, za matematiko in računalništvo, fiziko, kemijo, tehniko in biologijo, obiskovalce pa bodo povabili v čarobni svet matematike, tekočih kristalov, fizikalnih igrarč, kemijskih raket, skrivne pisave, Aladinove svetilke, glasbene mavrice, kvasovk v boju ... ter pripravili tekmovanje z avtomobilčki na električni pogon, izdelovali obeske z vlivanjem granulata, predstavili nekatere živalske vrste, ki jih preučujejo na oddelku za biologijo ter opazovali rastline z mi-

kroskopom. Pridružili se jim bodo tudi gradbeniki in kemiki, predstavljen bo program ekoremediacije s filozofske fakultete. Tudi medicinska fakulteta bo predstavila nekaj eksperimentov, med katerimi bo meritev sile stiska rok, medtem ko bodo na fakulteti za elektrotehniko, računalništvo in informatiko poskrbeli za demonstracijo robotike ter za filmsko in medijsko spremljanje dogodka.

V raziskovalni vasi bo tudi Evropski kotiček, ki bo ponujal informacije o skrbi Evropske komisije za raziskovalce o različnih programih financiranja, člane Kluba mla-

dih raziskovalcev Univerze v Mariboru pa boste lahko vprašali, kako postati mladi raziskovalec in kaj status raziskovalca sploh pomeni. Seveda vam bodo na voljo tudi ugledni raziskovalci z mariborske univerze, s katerimi se boste lahko pogovarjali, delili izkušnje in jih radovedno spraševali o svojem delu. V glasbeni popestritvi dogajanja bosta nastopili dve skupini raziskovalcev. PhD Big Bang sestavljajo raziskovalci fakultete za naravoslovje in matematiko, zasedbo Sigma Epsilon band pa raziskovalci fakultete za gradbeništvo. Od znanih imen velja izpo-

staviti Zorana Predina, ki s svojimi hiti vedno ogreje publiko. Vas zanima, ali so tudi raziskovalci »bolj stari bolj nori«? Odgovor bo znan 25. septembra.

V Ljubljani družboslovje in humanistika

S sloganom »Humanistika, to si ti« se projektu Noč raziskovalcev letos prvič pridružuje tudi Univerza v Ljubljani. V organizaciji filozofske fakultete se bo predstavilo sedem oddelkov fakultete s skoraj tridesetimi dejavnostmi. Pričeli bodo s predstavitvijo raziskave o uspavankah in obiskovalce kakšno tudi naučili. Pogledali bodo v začarani svet drog, prikazali tradicionalne plesne in jogo kot način življenja ter se z igranjem vlog vživljali v različne osebe, kot so priseljenci, Romi, muslimanke, ter na ta način poskušali preseči stereotipe in opozarjali na konstrukcijo identitete, z aktivno udeležbo dijakov, učencev in učiteljev pa ugotavljali, kako rešiti komplicirano konfliktno situacijo v razredu.

Na ta dan bo tudi festival etnografskega in dokumentarnega filma, imenovan Tek na dolge razdalje, ustvarili bodo pločnik slavni, kamor bodo zapisali imena znamenitih raziskovalcev v humanistiki, in predstavili filozofijo, politiko, literaturo, kaligrafijo, vojno umetnost, globalni dialog in še in še. Na okrogli mizi bodo govorili o problemih odnosov med posameznimi identitetami in potrebami družbe ter izpostavili »žensko« življenje in problem nasilja. Željne avanture bodo popeljali po reki s čolnarjem Matijo, ki bo predstavil način življenja ob Ljubljani. Izvedba projekta sicer sovpada z 90. obletnico ustanovitve Filozofske fakultete Ljubljana in Univerze v Ljubljani ter 30-letnico Znanstvenoraziskovalnega inštituta Filozofske fakultete Ljubljana, s sloganom »Humanistika, to si ti« pa bodo sporočili, da je posameznik hkrati subjekt in objekt znanstvenega raziskovanja.

Natečaj za najboljši plakat

Slaba dva meseca pred dogodkom pa so tako na Univerzi v Mariboru kot na Univerzi v Ljubljani razpisali nagradna natečaja. Univerza v Mariboru je v sodelovanju s Tehnocentrom in Študentskim humanitarnim društvom razpisala ustvarjalni natečaj za plakat, ki bo vabil na Noč raziskovalcev 2010. Z namenom, da pri natečaju sodeluje čim več otrok in mladih, so posneli kratek filmček, ki je bil posredovan vrtcem, osnovnim in srednjim šolam in je objavljen na spletni strani Noči raziskovalcev www.nocraziskovalcev.si. Seveda bodo izdelki nagrajeni, in sicer v treh kategorijah. V prvo kategorijo spadajo izdelki otrok iz vrtcev. Nagrade so didaktične igrače v vrednosti 250 evrov, presenečenje za skupino otrok in knjižna nagrada. V drugo kategorijo spadajo osnovnošolci, v tretjo pa srednješolci in študentje. Nagrade v teh dveh kategorijah so Prenosni računalnik, fotoaparati in 2 uri bowlinga in bon za večerjo v vrednosti 50 evrov. Izdelke je potrebno poslati najkasneje do 5. septembra. Enako pa velja za natečaj, ki ga pripravlja Univerza v Ljubljani, kjer bodo izbrali najboljši plakat s sloganom »Humanistika je zakon!« in najboljši prevod naslova projekta v angleščini HUMANITIES ROCK!

Kristijan Jejič

»... kot jaz, boš že razumel.« Nekako tako zvenijo meni »ljube« besede, ko starejši delijo nasvete in življenjske modrosti.

Ko boš tako star

Priznati moram, da nisem precej star. Resnici na ljubo sem celo najmlajši v svojem letniku. Verjetno tudi nima smisla oporekati, da z leti pridobiš več življenjskih izkušenj. A neodgovorjeno ostaja, ali ne pomenita starost in izkušnje tudi togosti razmišljanja. Človek se namreč nauči vzorcev reševanja težav, ki se jih potem drži kot pijanec plota. Morda to ni zmeraj dobro. Morda postane človek s starostjo tudi preveč zaverovan vase in v svoj prav. Navkljub temu družba v političnih podsistemih vidno favorizira starost pred mladostjo. Starejšim se preprosto pripiše, da so sposobni dobre politike. Pa naj si bo to na državni ravni, kjer imajo upokojenci svojo stranko v parlamentu, ali na nivoju visokega šolstva, kjer imajo nekateri še danes težave s študentskim soupravljanjem. Pomisleki teh, ki so nasprotniki mladinske politike, so mnogoteri. Začne se s sugestibilnostjo, saj se bi naj z mladimi lažje manipuliralo. Ob tem se vprašam, kako je mogoče, da upokojena sosedka hodi v cerkev in verjame vsaki besedi gospoda župnika, medtem ko moj mlad veren kolega zagovarja istospolno starševstvo. Gre za osamljen primer? Podobno poseben je argument, da so starejši sposobnejši, ker so opravljali številne funkcije. Upam, da nisem edini, ki težko pristane na prejšnji pomislek. Težko je namreč trditi, da te naredi funkcija sposobnega, ker se resnično sprašujem, kako spo-

sobni so potem bili ljudje kot bavarski kralj Ludvik II. Blazni, papež Urban II. ali nam časovno bližji Hitler. Po razmišljanju nekaterih so morali biti neskončno sposobni, saj so zasedali funkcije, nad katerimi je dobresedno samo Bog. Zadnji, meni najmanj ljub pomislek je argument kakovosti. Preprosto se nekaterim oblikam mladinske politike in družbe pripiše etikete »razvedrila«, »marginalnosti« ali »drugorazrednosti«. Osebo verjamem, da v tem zadnjem pomisleku tiči vzrok za nepolitichnost mladih. Že po sami definiciji je človek politično bitje, nenazadnje se vsak trudi za »dobro mnogih«. A vsak na svoj način. Verjetno je težava, da sklepamo, da so mladi nepolitichni, ker ne hodijo na volitve, niso člani strank in nimajo mnenja do odločitev oblasti. Kje pa piše, da je to edina oblika politike? Nenazadnje obstaja v naši državi precej mladinskih organizacij, društev in klubov, ki skrbijo za družabno, socialno in humanitarno življenje njihovih okolij. Verjetno so naredila mladinska okolja kot mariborska Pekarna ali ljubljanska Metelkova za življenje pomembnega dela mladih več dobrega kot diskusije o državni meji, oklepnikih ali prisluškovanju. Z nekaj resnosti bi zares sposobni starejši ugotovili, da ni politika tuja mladim, ampak da so mladi tuji politiki. A za to ugotovitev je potrebna drugačna poved: »Ko boš tako mlad kot jaz, boš končno razumel.«

Nespodobno Realovo povabilo

Prestop Zlatka Zahoviča leta 1999 iz Porta v Olympiakos je bil vreden 13,5 milijona evrov in je 14. prestop v zgodovini portugalskega nogometa. Sicer pa Zahovič ni najbogatejši slovenski športnik. Prehitel ga je Radoslav Nesterović, na dobri poti so Anže Kopitar, Beno Udrih in Saša Vujačić.

MILAN LAZAREVIČ

Branko Oblak: »Cena prestopa je vratolomna, a je treba vedeti, da pri tem največ zasluži klub, ki je igralca prodal. Ronaldo naj bi menda imel mesečno plačo približno milijon evrov, kar je prav tako fantastična številka. Njegove noge so vredne skoraj sto milijonov evrov – nogometni Einstein. Le da je bil pravi Einstein v primerjavi z njim revež. Ne vem, kje so meje nogometnih prestopov, nekje se morajo končati, podobno kot pri človeku – ko bo stopil na Luno, poti naprej ne bo več. Pred Ronaldom je zahtevna naloga. Iz tekme v tekmo bo moral dokazovati mojstrstvo. To bo zanj veliko breme, podobno, kot je breme lahko tudi bogastvo. Leta 1974 sem ob prestopu k Bayernu dobil milijon nemških mark. Za tiste čase bajno vsoto in za slovenske razmere sem bil bogataš. Na srečo sem z njim ravnal preudarno.«
Zlatko Zahovič: »Prestop Ronaldo v Real je velika marketinška poteza madridskega kluba, kajti prepričan sem, da ima vodstvo kluba do evra izračunano, za koliko se bodo povečali njihovi prihodki z igranjem Ronaldo. Zaslužek, ki si ga vodstvo Reala obeta od nakupa Ronaldo, bo najmanj enkrat ali celo dvakrat višji od izdatka, ki je bil namenjen za njegov nakup. Še zlasti si marketinški uspeh obetajo na širnem azijskem tržišču. Real vodijo resni ljudje, ki si tvegajo ob takih nakupih ne bi dovolili. Kajti nogomet je velik biznis, je strast in tudi ponos. Klub, kakršen je Real Madrid, bo naredil vse, da bo na lestvici španskega prvenstva pred Barcelono. Nakup Ronaldo je velik korak k temu. Ronaldo ni zadnja okrepitev kraljevega kluba, pričakujemo lahko, da bo

za Real zaigralo še kakšno zvenече ime.«

Tako sta pred dnevi dva največja nogometaša v zgodovini naše države dejala za Večer ob prestopu Cristiana Ronaldo iz Manchester Uniteda k Realu. Številka je vratolomna, porušila je razmerja na nogometnem trgu. Leta 1967 je bil prestop Radoslava Bečejca iz Partizana v Olimpijo poteza desetletja. Prestop je stal 60 milijonov takratnih dinarjev. Preračunano v današnji čas je bila vrednost približno stokrat manjša, kot je vreden Ronaldo. A tistih časov se ne da primerjati. Oblak pravi, da je pred 35 leti pri Bayernu dobil milijon mark. To je bilo veliko denarja, a proti Ronaldo gre za drobiž. Tudi Zahovič je v svoji karieri za-

služil veliko. Njegov prestop leta 1999 iz Porta v Olympiakos je bil vreden 13,5 milijona evrov in je 14. prestop v zgodovini portugalskega nogometa. Sicer ni najbogatejši slovenski športnik – prehitel ga je Radoslav Nesterović, na dobri poti so Anže Kopitar, Beno Udrih in Saša Vujačić, a ima dovolj, da je preskrbljen in se ukvarja z delom, ki ga ima zelo rad.

Slovenska realnost

Maribor bo v sezoni, ko ga po šestih letih spet čakajo kvalifikacije za ligo prvakov, skušal zbrati dva milijona evrov. Da bi dosegel želeni proračun, se bo direktor kluba Bojan Ban z vodstvom kluba moral krepko potruditi. V bistvu najuspešnejši nogometni kolektiv po osamosvojitvi ni nič napredoval.

Proračuni v nogometnem svetu so se vrtoglavo dvigovali, Maribor pa je na istem kot pred desetimi leti. V znamenitem letu 1999 ga je imel približno štiri milijone mark. Liga prvakov je poskrbela za dva dodatna proračuna zraven. A ta denar je ob neracionalni porabi hitro izpuhtel. Klub je zašel v sanacijo, ustvarjalci uspeha so odstopili. Mariborski nogomet je rešen, naslov državnih prvakov se je vrnil pod Kalvarijo. K sreči klub ni doživel kalvarije, čeprav je bil na robu prepada. Sanatorji so večkrat odkrito priznali, da so razmišljali o črnem scenariju. Ta se ni zgodil, Maribor je po letu dni premora spet na evropski sceni.

Toda zdaj ni denarja za drago naježanje letal, vodstvo kluba je na žreb v Nyon odpotovalo kar z av-

Ni nujno, da bo Real že v prvi sezoni prehitel večno tekmičo Barcelono. Bo pa prestop Ronaldo zaznamoval leto z rekordnim prestopom, ki je ponovno ponudil razmislek o mejah.

Od višine se zvrti.

tomobilom. Recesija? Niti ne, prej bi dejali varčevanje. Niti pavih okrepitev si ne morejo privoščiti. Iščejo igralce, katerim je potekla pogodba, saj jim v primeru prestopa ni treba plačati odškodnine.

Maribor je primer, da se prepad med veliki in majhnimi povečuje. Real in njegov predsednik Florentino Perez sta poskrbela, da je tako. Čeprav Perez posluša očitke celo ministrskega predsednika Zapatera, se za njegove besede ne zmeni prav veliko. Če je po Zahovičem, potem je Real res skrbno izračunal, kakšno korist mu bo prinesel Ronaldo. Prodaja dresov in spominkov naj bi se povečala. Do zdaj se je Realu najbolj izplačal nakup Beckhama. Po vsem svetu so v trenutku prestopa prodali več kakor 300.000 dresov. Če en stane 75 evrov, potem se je naložba hitro povrnila. Druga plat medalje, kako bo Real rezultatsko uspešen. Kaka in Ronaldo zagotavljata spektakel, a ob njima bo treba imeti delavce.

Omejitve

Ni nujno, da bo Real že v prvi sezoni prehitel večno tekmičo Barcelono ter osvojil Evropo. Bo pa prestop Ronalda zaznamoval leto z rekordnim prestopom, ki je ponovno ponudil razmislek o mejah. Do kod bodo šle plače nogometišev in odškodnine njihovim delodajalcem. V Angliji že ponujajo »salary cap«, nekakšno omejitev, ki je znana v ameriških ligah. Tam so vse zadeve omejene, nadzorovano razsipništvo ne pride v poštev. Vodstvo lige NBA je v času krize sprostilo sredstva v višini 150 milijonov dolarjev kot pomoč klubom.

Poteza Realja je dokaz, da velikega nogometa, vsaj tistih največjih, recesija ni posebej zadela. Manchester United bo razen denarja za odhod Ronalda bogatejši še pri novem sponzorju. Napis na dresu je prevzela korporacija Aon. Klub bo v naslednjih štirih letih prejel kar 92 milijonov evrov, na sezono torej 23 milijonov. S tem je prehitel Schalkeja, ki od ruskega Gazproma na leto dobi 20,8 milijona evrov. Napis na majici Arsenal, Chelseaja ali Milana je vreden med 10 in 15 milijonov evrov. Po številkah sodeč se bogati ne zmenijo za globalno krizo, v tem času bodo postali še bogatejši. ■

Milan Lazarevič

Tudi v Mariboru smo priča dogodkom, kjer človek dobi občutek, da si je kdo »kupil« večnost. Žalosten primer je odbojka. Nekoč izjemno uspešna športna panoga, ponos mesta, je na robu prepada. Bi se skrbniki mariborske odbojke morali zamenjati? Ne, ker menijo oziroma so prepričani, da bo brez njih vse propadlo.

Nekateri so večni

Nihče od strokovnjakov se ne zaveda, kakšno škodo dela športnikom. Včasih se zdi, kot da je prav to njihov namen. To bi bilo šele žalostno. Mogoče se bojijo prevelikih uspehov, je med drugim dejala Tina Maze, ko je zavrnila ponudbo Smučarske zveze Slovenije za sodelovanje. Ta ji je po prvi različici ponudila 50 tisoč evrov, zvezala bi roke njenemu moštvu pri trženju, v bistvu bi zvezala Tino oziroma jo prisilila, da ostane v sistemu, čeprav ta sistem že vrsto let kaže svojo šibkost. Rezultati tekmovalcev v zadnjih letih, izguba v poslovanju, številne kadrovske spremembe niso ponudile pravih rešitev. Korošica se ne da in prav je tako. Noče, da bi jo prepeljali žejno čez vodo. S svojo zgodbo je razkrila športne funkcionarje. Njihova zgodba je dolga kakor zgodovina športa. Sistemi so nastajali in razpadali, nekateri funkcionarji so ostali. Nekaj se jih je dobro znašlo v starem sistemu in so preživeli tranzicijo. Kot bi športni funkcionarji kupili večnost, nesmrtnost. So tisti, ki s tujim denarjem krojijo usode športnikov. Vedrijo in oblačijo na slovenskem prostoru, za usode športnikom jim je figo mar. Tudi v Mariboru smo priča dogodkom, kjer človek dobi občutek, da si je kdo »kupil« večnost. Žalosten primer je odbojka. Nekoč izjemno uspešna športna panoga, ponos mesta, je na robu prepada. Bi se skrbniki mariborske odbojke morali zamenjati? Ne, ker menijo oziroma so prepričani, da bo brez njih vse propadlo. Ogradili so se v lastne vrtičke. Sploh ne vidijo, da odbojka že razpada, da so vsi, ki se še mislijo resno ukvarjati s športom, pobegnili v druge kraje. Nekoč izjemna šola ne daje uspešnih odboj-

karjev. Mestna občina je v zadnjih letih ali pa desetletju namenila veliko denarja za preživetje te panoge. Celo obrobna Galeja, ki se zdi kot »by pass« velikemu bratu, je vsa leta ljubljenska mariborskih športnih veljakov. A ljubljenska jim ni vrnila tistega, kar bi po sklepu upravnega odbora Športne zveze Maribor morala. Torej, skrbeti za naraščaj. Tega ni in ni, zdaj vodstvo mariborske moške odbojke išče pobegle sinove. Na seznamu želja je celo 36-letni Jure Dobošič, nekoč veliki talent slovenske odbojke. Prvi odbojkar v samostojni Sloveniji, ki je v višino meril več kot dva metra. Svoje ga talenta ni nikoli razvil, svoje znanje je uporabljal pri manj ambicioznih in drugoligaških klubih, vsem je za nekaj let pustil to igro. Vsak je svoje sreče kovač, tudi Dobošič jo je našel. Ne v mariborski odbojki, temveč drugje. Ampak reševanje z bivšimi igralci je skrajno neresno dejanje. Gre v posmeh drugim športnim zanesenjakom, ki nikakor ne morejo priti do večjega občinskega denarja, čeprav njihovi rezultati govorijo, da si ga zaslužijo. Denar, ki ga dobi Galeja iz občinskega proračuna, ni majhen. Letos naj bi za programe in uporabo športnih objektov ta klub dobil kar 43 tisoč evrov. Toliko ga dobijo prvoliगाši v drugih športih. Torej je njihovo delo podcenjeno, delo pri Galeji pa precenjeno. Nekateri je povozil čas. Minili so časi uspešnega mariborskega gospodarstva, ko so MTT, Pik, Metalna, Zlatorog ali pa Elektrokovina (vsi so že rajnki) po političnem nalogu dajali denar za preživetje športa in, jasno, odbojke. Zato bi bilo najbolje, da »skrbniki« mariborske odbojke, ki so zdaj postali grobarji, prepustijo mesto

mlajšim, ambicioznejšim in predvsem tistim, ki se na to delo spoznajo. To je hkrati preizkus za novo vodstvo Športne zveze Maribor, za novega predsednika Alojza Križmana. S potezo bi prerezal gordijski voz, privarčeval nekaj občinskega denarja. Predvsem pa je pomembno v mariborskem športu na novo zastaviti smernice. Kaj si Maribor sploh želi? Pred Križmanom je zahtevna naloga, saj bo treba razčistiti s preteklostjo. A če pogledamo na sestavo novega upravnega odbora te zveze, potem spet pride mo do zaključka, da so nekateri res večni funkcionarji. Povprečna starost je čez 60 let, sam Križman bo drugo leto slavil že 70. rojstni dan. Kot bi imeli društvo »sivih panterjev«. Saj se Križman kljub tem letom dobro drži, je vitalen. Bo pa za izpeljavo svojih ciljev moral okoli sebe imeti še koga mlajšega. V mestnem proračunu je 15 odstotkov manj denarja namenjenega športu. Če pogledamo prejemnike teh sredstev, potem prevelika razdrobljenost ne more prinesiti razvoja. Vse več je društev, vse manj sredstev. Da denarja za vse ni dovolj, je zgolj izgovor, obrabljena fraza, ki nekaterim daje potuho za svoje (ne)delo. Finančna kriza, ki je doletela mesto, ponuja priložnost za prenovo mariborskega športa. Preobrazba v teh letih bi bila dobrodošla, kako jo izpeljati, pa zahteva tehten premislek in širšo debato. Res, da sta nogometni klub in ženski odbojarski klub v mesto vrnila naslov državnih prvakov in prvakinj, vendar pri tem gre izključna zasluga športnim delavcem, ne pa mestnim športnikom veljakom, torej športnim oblastnikom, ki menijo, da so nesmrtni. ■

Izgubljeno s prevodom

Danes je politika predvsem sistem organiziranih interesov, vnaprej predvidenih birokratskih strukturiranih dejavnosti, organiziranih in diskurzivno konceptualiziranih možnosti. Beller označuje te diskurze pojavnosti kot izpraznjene, zaprašene z abstraktizacijo, praznimi frazami in zrenji v »neotipljivo« prihodnost. Ustvarjanje socialnega miru se vzpostavlja skozi različne pristope, če ne drugače tudi skozi t. i. psevdoaktivnost, kot stanje v sodobni družbi označi Slavoj Žižek.

JASMINA ZVORŠEK

Psevdoaktivnost se skriva v nenehni participaciji in aktivaciji posameznika, v prisilnem delovanju v skupinah in sistemih, postavljanju in sestavljanju manifestacij in družbenih vodil na državni ali (ne povsod) lokalni ravni. Poskusi nenehnega mreženja in traktatov spreminjajoče se kulturne politike so (pogosto) zaviti v tančico. Litanijske, sestanki in prepričevanja na lokalni in državni ravni se kopičijo, vzpostavljajo se strokovne komisije, telesa in skupine v želji po ustvarjanju boljših kulturnih pogojev za prihodnost. Vse je navadna farsa, maska, ki zakriva obraz resnici ter hkrati prispeva k ustvarjanju socialnega miru. Le vprašanje časa je, da maska pade in se razkrije obraz resnice. Na lokalni ravni se zdi, da so šivi začeli pokati, da se je pričel čas za »revolucijo«.

Poglejmo situacijo поблиže. V kolikor je na državni ravni še možen dialog in je čutiti pripravljenost za sodelovanje, se na lokalni ravni zelo hitro razkriva (strankarsko) delovanje kulturne (ne)politike našega mesta. Vse skupaj se je pričelo s Pekarno in s krapenjem izjemne izgube Glasbenega poletja, pokrpanega z lokalnimi oziroma še ne pridobljenimi evropskimi sredstvi, namenjeni evropski kulturni prestolnici. Vendar to še ni vse. Poglejmo поблиže še kakšno cvetko v tem neskončno dolgem repertoarju.

Kulturna politika, snovanje velepomembne EPK pri nas nista osnovani na vsebinskih smernicah, temveč v ospredje postavljata infrastrukturo. Z luknjami, seveda. Poglejmo v preteklo leto in obudimo spomin na žalostno zgodbo, s katero smo le za las ušli poskusu izbrisa nekaterih objektov kulturne dediščine – območja, na katerem že dobro desetletje klije alternativna kultura – Pekarne magdalenske mreže. Negotovost in netransparentnost območja Pekarne je še kako živa. Obnova da, ljudje, ki so jo udeleženi, ne, razbiramo med vrsticami.

Maribor potrebuje lepe, velike, sodobne arhitekturne rešitve, ki bodo mesto postavile ob sam rob Las Vegasa. O vsebini se ne razmišlja. Če ne drugače, bomo v vse te infrastrukturne presežke naselili (kitajske) trgovine in igralnice! Kruha in iger ter »shopping« do onemoglosti! Potrebujemo tudi akademijo, saj bo prav ta pripomogla, da bo postal Maribor kopija Ljubljane. Ne izvirna kopija, ampak zgolj in samo slab ponaredek. Nihče pa se ne vpraša, kam z vsemi bodočimi akademiki, ustvarjalci. Že tako so le redki, ki še v mestu živijo, ustvarjajo tako ali tako drugje. Ker v mestu zanje ni prostora, ker jim ne ponudi sredstev za preživetje, četudi golo.

Samo pogledimo razporeditev sredstev za izvedbo projektov! Podeljena sredstva so poniževalna in na žalost le še povečujejo razliko med javno kulturo in alternativo. Projekti so obravnavani brez poznavanja osnov strokovnega ali tehničnega jezika, ki ga ta implementira. Sredstva, podeljena za produkcijo na področju uprizoritvenih umetno-

sti, ne vzpostavijo razlike med javnimi zavodi, društvi in posamezniki. Problematičnost, ki se na tem mestu pojavi, se razkrije v sredstvih, s katerimi različni organi razpolagajo. Namreč, produkcijska sredstva, pridobljena na projektnem razpisu, so za javne zavode dodatek k že pridobljeni in zagotovljeni malhi denarja, s katerim razpolagajo po defaultu. Omenjeni zavodi razpolagajo tudi z že plačano delovno silo, medtem ko društvom in drugim zavodom (kot sta to npr. Pekarna magdalenske mreže in Plesna izba Maribor) ne preostane drugega, kot da že minorna sredstva še dodatno razpršijo. Postavljena so na isto raven kot ljubiteljska društva, v katerih člani delujejo in ustvarjajo v svojem prostem času, kvaliteta produktov pa je seveda sekundarnega pomena.

Kritična analiza omenjenih spodletelih dejanj in načrtov spominja na komedijo, za tiste, ki jo živimo, pa ustvarja grotesko nekega preživelega modela poznih 60. in 70. let. Aktualizacija Benjaminove teze o ponavljanju zgodovine ter prebiranje

obširnih teoretskih analiz o slovenski ali širše gledano vzhodnoevropski (neo)avantgardi je še kako aktualna. Prisotna je tukaj in zdaj. Stojimo namreč na travmatski točki nove psevdoavantgarde, ki s preživetimi modeli kroji »drugo linijo«, obrobno, marginalizacijo in poskus potlačitve pred očmi širše javnosti. Učenje na zgledu in uporabi že obstoječih sredstev »preboja« se izkaže za premišljeno in reflektirano potezo v omenjeni situaciji. Punk ni mrtev, nam potrjujejo novo nastale glasbene skupine, proizvedene v krču in bolečini nad realnostjo vsakdana. Punk namreč v svoji biti vsebuje neposredni kritični apel in avtorefleksijo družbene realnosti. Ni samo punk. V sodobni umetnosti se ustvarjajo modeli, aktualizirajoči in neposredni, t. i. re-enactmenti, ki ne le da poskušajo vzpostaviti novo genealogijo, temveč so še kako aktualni tukaj in zdaj. Sodobni ples in druge oblike sodobne vizualne in sceneke umetnosti so z njimi prežete. Uprizarjajo in nagovarjajo neposredno, z gibom in besedo. Kljub svoji primarnosti, pa se zdi, da ostajajo nerazumljeni, tonejo v breznu, ki ga ilustrira film Sofie Cappole Izgubljeno s prevodom. Izpraznjenost, votlost, popolna otopenost prežemajo tiste na oblasti, tiste, ki skrbijo za našo (ne)politiko, osnovano na ustrahovanju in grožnji vsem, ki delujejo na tem zadnjem robu. Ker ni moč več izgubiti, lahko še samo ustvarjamo in upamo, da bodo sledi našega dela prodrle tudi do drugih. Ljudje namreč niso neumni. S svojim delovanjem pa soustvarjamo družbeno realnost, soustvarjamo pogoje družbenih sprememb. Potencial je skrit predvsem v strnjenih dogodkih in premišljeno strukturiranih festivalih, med katere iz množice izstopajo Platforma, NagiB, DokMa, nedavna obletnica Pekarne, akcija Strpnosti in sklopi predavanj, ki jih pripravlja skupina Zofijini ljubimci (Šola politične miselnosti) ter redki dogodki skupine SoOgledi. Priložnosti, da se izognemo Izgubljenemu v prevodu, ne manjka. ■

Pekarna je še kako živa.

»Pokažite mi, koga naj si želim!«

Nauči me gledati kot ti; kaj iščeš, kako upravljaš svoj fokus, kakšna je notranja logika tega, kar počneš? – Kako bere-mo kodo plesnih predstav? Kako jo razumejo ustvarjalci sa-mi? – Ustvarjanje dialoga med različnimi praksami.

LILI MIHAJLOVIČ

Neko metanje po tleh, malo 'rikverc laufanja', pa v glavnem 'kr' nekaj,« je zelo pogosta oznaka predstav sodobnega plesa. Radi imamo stvari, ki jih razumemo, ali vsaj delno poznamo, da lahko sproščeno uživamo v neki dimenziji dela, predstave, slike. Gib se pokaže kot zelo težko razumljiv za publiko, ki se sama s tem ne ukvarja. Zakaj je tako, bi lahko obdelali s pomočjo mnogih teoretičnih smeri, a v skladu s temo tegale prispevka, približevanje sodobnih scenskih umetnosti publiko, bo tudi uporabljeni jezik težil k istemu.

Na prvi pogled se zdi, da k problemu razumevanja plesne predstave (če se zožamo s polja sodobnih scenskih umetnosti na bolj specifično) doda čas, oziroma sam gib v času, še več, dejstvo, da ga nekdo pred nami izvaja ter to hkrati izginja. Ironično, da najbolj primaren izraz človeka lahko tudi najbolj frustrira v njegovem branju. Intuitivno bi lahko rekli, da je do plesa oziroma giba vedno vzpostavljena neka distanca, v grobem zaradi dvoja; kulturološko pogojena navada pasivnega uživanja v estetiki vidnega oziroma distanca, ki nastaja zaradi tega, ker opazujemo »telo«, ki izvaja nekaj, česar sami ne zmoremo, kar pa ni vedno res in v tem primeru zato takale distanca zmede in pripravi plodna tla za nadaljnje izpraševanje ter približevanje gledalca ustvarjalcu/izvajalcu. In ne nazadnje je to že od nekdaj težnja vseh vrst uprizoritvenih umetnosti; zblížati se z gledalcem. Ko se enkrat zblížamo, lažje steče pretok, ki nosi sporočilnost, jasnejši je odnos med obema, oziroma preprosto povzeto po avtorju citata v naslovu, R. Barthesa, lahko se začne ljubezensko razmerje med predstavo in gledalcem.

V povezavi s to temo se je pred kratkim v Mariboru začela serija dogodkov, naslovljenih Odnos kot

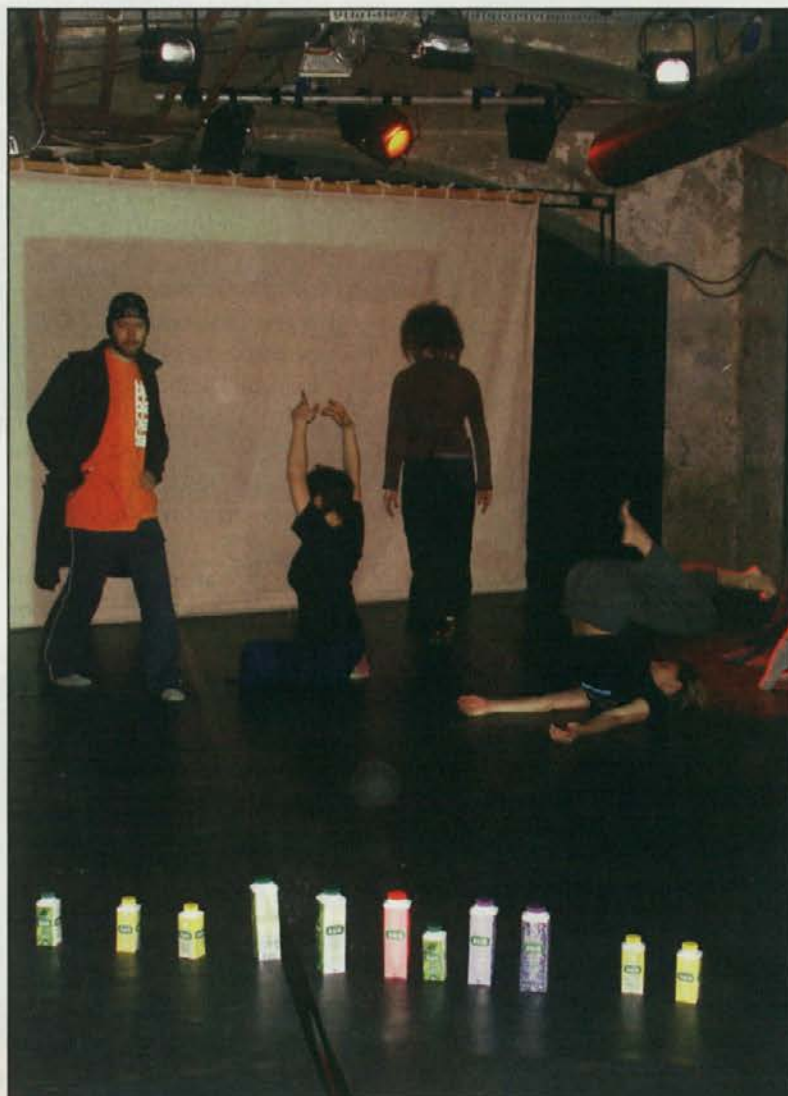
arhitektura, s katerimi je avtorica, Snježana Premuš želela vzpostaviti dialog med obema stranema. S pogovori med ustvarjalci in gledalci, ki so sledili vsakemu takemu dogodku, se je lotila težke naloge »vzgoje« mariborske publike. S povabljenimi gosti je gledalce usmerila k njihovi poziciji ali pa jih spro-

vocirala v njeno raziskovanje. Dogodki, ki so se začeli bolj klavirno, na način, ki proizvede prvo vrstico tegale besedila, so se sčasoma izkazali za učinkovite. Vsak večer je bil bolj obiskan, končni pa je upravičil naslov projekta, saj so se pokazali temelji odnosa, ki se ga je Premuševa odločila načrtno graditi. Dogodki v mariborski Kibli so se odvijali v obliki proste improvizacije, še enega faktorja nerazumevanja form sodobnega plesa, kar je pogosto povsem na mestu, saj se improvizacijo vse prevečkrat izkoristi kot krinko polovičarstva. Priznani slovenski plesalci, performer-

ji, videasti ipd. pa so improvizacijo uporabili zavoljo transparentnosti, ki je dovoljevala gledalcem širši vstop v jezik giba.

Projekt je torej pokazal gledalcem, česa »naj si želijo«, približal improvizacijo s tem, ko gledalec doživi njeno krhkost oziroma uvidi neposredno zvezo med njeno uspešnostjo ter zrelostjo tistega, ki jo izvaja. Poleg seznanjanja gledalca s slovnico novega jezika, s pravili, ki veljajo v njem, ter pogostih oblik, ki jih njegovi »govorci« uporabljajo, so se začeli povezovati tudi umetniki med sabo. Vzpostavil se je prostor, kjer posamezniki različnih umetniških zvrsti artikulirajo lastno kodo svojega dela, procesa in jo delijo s preostalimi, kar seveda pripelje tudi do novih sodelovanj. To je zavoljo samooklicanih multimedijskih projektov velik napredek, saj se bodo mogoče mediji v prihodnje res spletili v celoto in ne stali drug zraven drugega, z lepilom, katerega kemijska osnova je gledalčevo nepoznavanje.

Vrhunec novo vzpostavljenega dialoga je predlagal eden izmed sodelujočih, Jurij Konjar, ko je ponudil novo serijo dogodkov improvizacije, kjer bi se vključevali tudi gledalci sami. Če je začetno navdušenje publike iskreno, se bo najbrž izkazalo prihodnjo sezono. Je pa Konjar tudi pobudnik improvizacijskih »jamov« v Ljubljani, kamor so vabljeni brez izjeme vsi, ki bi jih zanimala »ena platforma za vse«. Naraščajoči trend »jamov«, improvizacijskih ali pa pogovornih, se je kljub daljši prisotnosti v našem prostoru začel resneje izkoriščati šele pred nedavnim. Vzrok temu je tudi bombardiranje z interaktivnostjo na vseh področjih umetnosti. A izpostaviti se s telesom od gledalca zahteva pogum. Kot je že elegantno povedal eden najbolj karizmatičnih koreografov novejšje dobe, Jerome Bel, se gledalec odloči vskočiti, ko ne doživlja več meje med sabo in tem, kar opazuje, ko ima občutek, da predstava govori njemu, govori o njem! Če pa tega ne prepozna, se odtuja. Ne nazadnje smo še vedno najbolj zaposleni sami s sabo. Dialog pa, poleg zrcaljenja spet nas samih, obrodi še vsaj kaj drugega kot le samospeve. ■

ARHIV PLESNA IZBA

»Neko metanje po tleh, malo 'rikverc laufanja', pa v glavnem 'kr' nekaj,« je zelo pogosta oznaka predstav sodobnega plesa. Radi imamo stvari, ki jih razumemo, ali vsaj delno poznamo, da lahko sproščeno uživamo v neki dimenziji dela, predstave, slike.

Polly Scattergood

(Mute, 2009)

POLLY SCATTERGOOD

Knjiga postanka

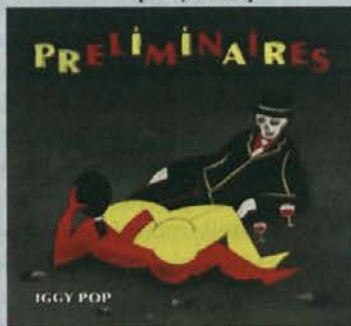
(Menart, 2009)

HLADNO PIVO

Préliminaires

(EMI, 2009)

IGGY POP

Anduht

(ZKP RTV Slovenija, 2009)

ORLEK

Čeprav na videz nedolžna pevka in pianistka iz Essexa ne počne nič presenetljivo svežega in prelomnega, je njen prvenec in sploh njena pojava zelo dobrodošla v svetu pokvarjenih zvezd. Zgledujoč se pri Suzzane Vega, Björk, Kate Bush in še kakšni dami, ustvarja čustveno, mračno in izpovedno godbo. Je na dobri sledi okusnega elektro-plesnega naboja. Vabljuje in komunikativno kot se spodobi za pop!

Zagrebska »punk« skupina iz Gajnic s tem DVD razgali skrivnost nacionalnega uspeha in ostaja trdo v sedlu ene največjih skupin naših sosedov. Lani je obeležila dvajseto obletnico pred petindvajset tisoč ljudmi na Jarunu. Ujeti utrinki so ob duhovitih igranih vložkih po Jarmushu pomešani s posnetki predhodnih prostorskih osvajanj. Sami pišejo svojo zgodovino in vrček hmelja vedno izpijejo do konca.

Žival punk-rocka je po šestih letih, ki jih je preživela skupaj z reaktiviranimi Stooges, izdala solistični album. Nastal je pod vtisom branja Houellebecqovega romana Možnost otoka. Zato ne prese neča, da so bluesovske in rockovsko nabrite pesmi ter šanson in kanček jazza prepojeni z izpovedmi o staranju, razlikah med mladimi in starimi, izgubi življenjske sle. Iggy je uspešno nanizal svoje klone.

Še ena jubilejna izdaja! V slovenski rockovski krvi ostaja nagnjenje k slavitvi življenja in starosti. Tokrat so si zasavski Orlek poklonili izdelek, na katerem so s spominom na prvih dvajset let zbrali petnajst pesmi in jih prearanžirane na novo presadili v mehkejši grunt. Na drugo ploščico so odtisnili še dokumentarec o glasbenem potovanju v Pakistan in zbirko videospotov. Reciklaža z namenom!

Odgovor na članek v Katedri »Je univerzitetni šport sam sebi namen?«, objavljenega 12. junija 2009:

V prispevku »Je univerzitetni šport sam sebi namen?« je novinarka Daša Purgaj navedla nekaj napačnih dejstev, ki jih želimo na Univerzitetni športni zvezi Maribor (UŠZM) dodatno pojasniti, saj vodijo k napačnemu razumevanju.

Univerzitetna športna zveza Maribor izvaja študentske interesne dejavnosti na področju študentskega športa neprekinjeno že od leta 1998 naprej. V vsem tem času je zagotavljala pester športen program za vse študentke in študente Univerze v Mariboru. Prav tako pa je z organiziranjem mednarodnih univerzitetnih prvenstev (leta 2003 smo tako gostili Evropsko univerzitetno prvenstvo v odbojki, leta 2006 pa Svetovno univerzitetno prvenstvo v namiznem tenisu) ter univerzitetnih ekip na nacionalnem in mednarodnem prostoru (kot zanimivost naj omenimo, da je ekipa Univerze v Mariboru v zgodovino evropskih univerzitetnih prvenstev zapisana kot prva zmagovalka evropskega prvenstva v košarki, ki je bilo leta 2001 na Portugalskem) skrbela za promocijo Univerze v Mariboru tako na lokalnem, nacionalnem in tudi mednarodnem prostoru.

V članku je navedeno, da Univerzitetna športna zveza Maribor enostransko odstopila od tedanjega sporazuma o sodelovanju na področju obštudijskih interesnih športnih dejavnosti. Naveden podatek nikakor ne drži, saj je bil enostranski odstop od sporazuma sprožen s strani vodstva Univerze v Mariboru oz. Študentskega sveta Univerze v Mariboru.

V dokaz prilagamo tudi faksimile obvestila o enostranskem odstopu, ki nam ga je posredoval rektor UM prof. dr. Ivan Rozman.

Razlogi za takšno dejanje vodstva UM nam še danes niso povsem jasni in razumljivi. Kljub temu, da je UŠZM v vsem tem obdobju delovala povsem korektno ter v skladu s sporazumom tekoče poravnala obveznosti za uporabo dvorane UŠC Leona Štuklja, kot tudi sama financirala tekmovalni šport na Univerzi, je vodstvo UM nadaljevanja sporazuma pogojevalo s pravno-formalno prekinitvijo sodelovanja Študentske organizacije Univerze v Mariboru, ki je do tedaj sodelovala pri omenjenem sporazumu kot glavni finančni partner (ŠOUM je namreč zagotavljala med 60 in 70% sredstev za delovanje in izvajanje študentskega interesnega športnega programa). Skladno s tem smo pomagali pri promociji dobrega imena Univerze v Mariboru doma in v tujini. Prav tako nam niso razumljivi razlogi, zakaj Univerza v Mariboru ne sodeluje pri projektu Zimske univerzijade 2013, saj je bila tako kot vse ostale interesne skupine povabljen in pozvana k partnerstvu pri organizaciji in izvedbi tega izjemnega dogodka. Vsa ta dejstva nas lahko napeljejo k razmišljanju, da pa so morebiti prevladali kakšni drugi interesi, kot zgolj iskrena želja ustvariti kakovosten športni program za študentke in študente Univerze v Mariboru.

Marjan Pučnik, predsednik
Univerzitetna športna
zveza Maribor

video predavanja

SMO SE ČESA
NAUČILI IZ
POLITIČNIH PRITISKOV
NA MEDIJE?

OKROGLA MIZA

www.katedra-on.net

OSMI DAN

PANKRTI/GENEZA/LENT

PRVI DAN
JE REKLI NAJ BO NEBO IN NAJ BO ZEMLJA,
A BLA STA OBA PUSTA IN LAČNA VESELJA.

DRUGI DAN
JE USTVARIL OBLOK SRED VODA
IN LOČIL VODE KOPNEGA IN VODE NEBA.

TRETJI DAN
JE LOČIL KOPNO
IN MORJE...

ČETRTI DAN
JE USTVARIL LUČI NA NEBU,
DA BI LAŽJE VIDLI KAJ JE NAREDIL.

PETI DAN
JE REKLI NAJ BODO RIBE IN PTICE
DA BO VESELJI V VODI IN V ZRAKU VESELICE.

ŠESTI DAN
JE USTVARIL BITJA ZEMELJSKA
IN NJIHOVEGA GOSPODARJA ČLOVEKA.

SEPMI DAN
JE POKONČAL SVOJE DELO
IN KMAL SE MU JE DOLECAJTI ZAZDELO.

OSMI DAN
JE USTVARIL ROCK.
JA OSMI DAN JE BOG USTVARIL ROCK!

P 6710/4, 2009

120900890, 7/8

COBISS

Z'R
PRIREDTVÉinfo@regio.si
07 49 02 400

priprava in organizacija
zabavnih,
poslovnih dogodkov,
družabnih srečanj,
konferenc,
koncertov
festivalov različnih zvrsti;

07/49-02-400

info@regio.si

www.regio.si

Kavarna & klub Zvezda

Polet med Zvezde!

Brežice
Černelčeva 3
8250 Brežice

Krško
CKŽ 36
8270 Krško

Strežemo izvrstno kavao
Privoščite si najboljšo!

ŽURMAHER

Servis in storitve za mlade:

Turistični aranžmaji, vse vrste fotokopiranja,
tiskanje, prodaja študentskih bonov, brezplačni dostop do
interneta, nakup vstopnic za koncerte, mladinske izkaznice

Agencije PUNKT:

Krško CKŽ 37, Krško, 07/49-05-480

Brežice Černelčeva 3, Brežice, 07/49-66-116

www.punkt-on.net

SKUPINA Z'R-REGIO

www.regio.si